

TÉMAVEZETŐ: Dr. CSATÁRI DÁNIEL
TANSZÉKVEZETŐ EGYETEMI TANÁR

A KISZ TEVÉKENYSÉGE CSONGRÁD MEGYÉBEN
AZ IFJUSÁGPOLITIKAI HATÁROZATOT KÖVETŐ
IDŐSZAKBAN
1970 - 1975

EGYETEMI DOKTORI ÉRTEKEZÉS
SZEGED
1983
SZILÁGYI JÁNOS

T A R T A L O M

	Oldal
I. A KISZ tevékenységét befolyásoló nemzetközi és belpolitikai viszonyok jellemzése	3.
II. A KISZ tevékenysége Csongrád megyében az ifjúságpolitikai határozatot követő időszakban, különös tekintettel a rétegtevékenységre	9.
1. Az ifjúság társadalomban elfoglalt helyes megítélése	9.
2. Csongrád megye ifjúsága, a KISZ rétegmunkája a fiatalok körében	15.
2.1 A munkásifjúság helyzete, körében végzett KISZ munka tapasztalatai	22.
2.2 A falusi fiatalok helyzete, jellemzése, körükben végzett munka tapasztalata	32.
2.3 A középfokú tanintézetekben tanuló fiatalok	40.
2.4 Egyetemi-főiskolai hallgatók körében végzett ifjúságmozgalmi munka	55.
III. A fiatalok körében végzett nevelőmunka	65.
1. Az ifjúságpolitikai határozat hatása a nevelőmunkára	65.
2. A KISZ nevelőmunkájának tapasztalatai	72.
IV. Csongrád megye ifjúságmozgalmi munkájának tapasztalatai 1970 - 1975 között	95.
Jegyzetek	100.
Mellékletek	113.

I.

A KISZ tevékenységét befolyásoló nemzetközi és belpolitikai viszonyok jellemzése

A Kommunista Ifjúsági Szövetség politikáját zászlóbontásától kezdve az jellemezte, hogy a mindenkori társadalmi körülményekkel összhangban határozta meg tevékenységének fő irányait. A külső és belső körülmények elemzése kapcsán megállapítható, hogy összességében mind a nemzetközi, mind hazánk társadalmi-gazdasági-politikai viszonyait tekintve kedvező feltételek, tendenciák közepette bontakozhatott ki ifjúsági szövetség munkája az 1970-es évektől.

Az 1960-as évek végére, a hetvenes évek elejére kedvező változások kezdtek kibontakozni a nemzetközi politikában. A változások - noha nem voltak ellentmondástól mentesek - érvényesültek az imperialista országok külpolitikájában. A hetvenes évek elejére az imperialista külpolitikai vezetés a kialakult stratégiai erőegyensúly hatására 1971-től a "rugalmas reagálás" helyett meghirdette a "reális elrettentés" doktrínáját. A nukleáris erők megközelítőlegesen egyenlősége tehát arra kényszerítette az amerikai hivatalos politikai vezetést, hogy egyértelműen elvesse a győztes nukleáris háború lehetőségét, amelyet J.F. Kennedy az amerikai fölény visszaszerzésére irányuló stratégiája még lehetséges alternatívaként felvetett.

Az indokínai háboruban elszenvedett kudarc, az 1968-as csehszlovákiai "csendes" ellenforradalom sikertelen támogatása jelezte, hogy a katonai erővel való fenyegetés nem alkalmazható sikeresen a szocialista országokkal szemben. Mindezeket tetézte, hogy az amerikai társadalmat abban az időben komplex belső válság is jellemezte.

Megállapítható tehát, hogy a 70-es évtized kezdetére további erőeltolódás ment végbe a nemzetközi erőviszonyokban a szocializmus és minden imperialistaellenes erő javára. Ez természetesen nem jelentette azt, hogy az imperializmus az elszenvedett vereségek, kudarcok hatására lemondott volna a nemzetközi forradalmi mozgalmak és a szocialista világrendszer elleni támadásról, hanem inkább arról van szó, hogy a változó körülményeknek legjobban megfelelő stratégiát dolgozzon ki saját számára.

A nemzetközi erőviszonyokban bekövetkezett kedvező tendenciák hatására a Szovjetunió és a szocialista országok által következetesen képviselt békés egymás mellett élés politikájának eredményeként az 1960-as évek végétől a 70-es évek elejétől döntően az enyhülés tendenciái kezdtek erősödni a világpolitikában. Az európai kommunista és munkáspártok 1967. évi Karlovy Vary-i konferenciája, illetve a kommunista és munkáspártok 1969. évi moszkvai tanácskozása többek között a nemzetközi kapcsolatok megszilárdítását és továbbfejlesztését szolgálta.

Döntő jelentőségű volt az enyhülési politika "nyitása" szempontjából, hogy sor került 1970 augusztusában a Szovjetunió és az NSZK között szerződés aláírására, amely elismerte a háboru utáni status quót és ezáltal lehetővé tette a kapcsolatok jogi és politikai rendezését az NSZK és Lengyelország; az NSZK és Csehszlovákia között; az NDK jogi elismerését, illetve a Nyugat-Berlinre vonatkozó újabb négyhatalmi szerződés megkötését.

Mindezzel párhuzamosan megkezdődött a kapcsolatok normalizálása a Szovjetunió és az USA között. Az 1972 és az 1973-74. évi megállapodások során az USA és a Szovjetunió között 42 egyezmény született. Az USA elismerte a nemzetközi kapcsolatok rendezésének elveként a békés egymás mellett élést és aláírta a rakétaelhárító fegyverek bevezetésének stoppját szabályozó SALT I. szerződést, megegyezés jött létre 1973-ban a nukleáris háboru megakadályozásáról.

Az 1969-es budapesti felhívás által kezdeményezett európai biztonsági és együttműködési értekezlet tetézte be az enyhülési folyamat kiteljesedését, amelynek összehívására 1975 nyarán került sor. Elfogadták a résztvevő államok közötti kapcsolatok vezérlő elveit, a vitás kérdések békés eszközökkel történő megoldását. Megállapodtak a katonai enyhülés szükségességében, a politikai, gazdasági és kulturális kapcsolatok erősítésében.

Látható tehát, hogy a nemzetközi politikában beállt változások alapvetően kedvezőek voltak, de meg kell állapítani azt is, hogy ez a fejlődés nem lineárisan egyenes vonalú volt, ugyanis számos ellentétes tényező is hatott.

Utalás történt már a csehországi szocializmus 1968-as megrázkództatására, de meg kell említeni az 1968-as párizsi mozgalmak bukását, a szocialista Kína vezetőinek nacionalista pálfordulását, a chilei tragédiát, a közel-keleti feszültségek hatását, a fegyverkezési verseny növekedését, amelyek mind-mind ellenható tényezőként jelentkezték az enyhülési politikával szemben. Megnőtt tehát a szerepe a különleges érdekeket jelentő területek helyi konfliktusaiba történő beavatkozásnak. A békés egymás mellett élés politikájának megfelelően az imperializmus részéről a fellazítás taktikája kerül előtérbe, amely a szocializmus belső megváltoztatását akarja; megpróbálja az enyhülésből származó "előnyöket" kihasználni.¹

Az enyhülési politika "lehetőségeit" jobban kihasználó politikát szolgáltatta az, hogy a hetvenes évek elejére új reakciós ideológiai áramlatok jelentek meg /új filozófia, popperi iskola különböző irányzatai, strukturalizmus irányzaton belül a legreakciósabb tendenciák.²

Az 1960-as évek közepétől az európai szocialista országokban a szocializmus alapjainak lerakásával napirendre került a szocializmus I építésének új fejlődési szakaszának kimunkálása. A kommunista pártok a fejlődés fő irányának a szocializmus továbbépítését, fejlettebbé tételét tekintették. Országonként eltérő időpontokban a 70-es évek közepéig sor került az új fejlődési szakasz programjainak kidolgozására. A hatvanas évek második felére befejeződött az iparosítás, megtörtént ezzel a strukturális átalakulás a gazdaságban és az egyes országokban nagyfokú társadalmi mobilizáció következett be. Az új fejlődési szakaszban előtérbe kerültek a gazdaság intenzív fejlesztésének követelményei, sor került ezzel összhangban az egyes országokban a gazdasági irányítási rendszerek korszerűsítésére.

A nemzetközi politikában beállt kedvező változások hatására erősödött az egyes országok gazdaságai közötti együttműködés. 1971-ben a KGST XXV. ülészsaka elfogadta az együttműködés további erősítését és a tagállamok gazdasági integrációjának fejlesztését célzó komplex programot. Nagyobb lehetőség kínálkozott a tőkés és fejlődő országokkal történő gazdasági kapcsolatok erősítése területén.

Az európai szocialista országok szocialista társadalmi-politikai viszonyainak megszilárdítása, továbbfejlesztése szoros összhangban volt a szocializmus építésének teljes felépítésével. Fő célkitűzés volt a szocialista demokrácia további tökéletesítése a meglévő politikai intézményrendszer hatékonyságának növelésével, a párt vezető szerepének erősítésével.³

Hazánkban is az 1960-as évek második felére kimerültek népgazdasági fejlődésünk extenzív forrásai, sürgető feladattá vált a fejlődés intenzív útjára történő átállás. Ennek konkrét állomása volt az MSZMP 1966-os IX. kongresszusa, amely meghatározta a gazdaságirányítási rendszerünk reformjának bevezetését. Megkezdődött népgazdaságunk intenzív fejlesztésének időszaka. Nagyobb hangsúlyt kapott a közgazdasági eszközökkel történő szabályozás és irányítás, a szocialista piac aktív szerepe. A figyelem előterébe kerültek a szocialista tervgazdálkodás keretei között működő áru- és pénzviszonyok. A mechanizmus keretei között megnőtt a vállalatok önállósága. A megnövekedett önállóság, az önállóbb gazdálkodás lehetősége, a nyereségérdekeltség arra ösztönözte a vállalatokat, hogy minden lehetséges tartalékot megmozgassanak. Az emberi tartalékok, képességek jobb és hatékonyabb kibontakozásának egyik döntő feltételévé vált az üzemi, munkahelyi demokrácia erősítése, jobb kibontakoztatása. A korábbi évekhez képest jobban előtérbe került az alkotó munka megbecsülése, a tehetség kibontakoztatása, a munka- és a teljesítmény szerinti differenciált bérezés következetesebb érvényesítése. A vállalatok nagyobb mozgásszabadsága lehetővé tette az alaptevékenységen kívüli profilok, melléküzemágak megjelenését, amely elősegítette a gazdasági környezethez való alkalmazkodóképességet. A második gazdaság ipari fellendülése is igazán akkor kezdett kibontakozni.⁴ Bár az új gazdaságirányítási rendszer bevezetése a gazdaságpolitika, illetve az intézményrendszer kérdéseit nem érintette közvetlenül, de mindenképpen meg kell állapítanunk, hogy a gazdaság növekedése egész történelmünket tekintve erre az időszakra érte el a leggyorsabb és legharmonikusabb fejlődési ütemet úgy, hogy a növekedés legfontosabb forrása a termelékenység emelkedése volt. A jövedelmek a korábbi időszakhoz képest dinamikusabban javultak, s a fogyasztást és életszínvonalat, valamint az áruellátást tekintve a legnagyobb

emelkedésnek lehettünk tanúi a tárgyalt időszakban,⁵
A 60-as években a gazdasági mechanizmus hatására bekövetkezett gyorsabb ütemű gazdasági fejlődéssel együtt a hatvanas évek közepétől a szellemi élet területén is egy gyorsabb ütemű fellendülés következett be, amely döntően a hetvenes évek közepéig nyomon követhető. A hetvenes évek jelentős ideológiai eseménye volt Lukács György "A társadalmi lét antológiájáról" c. művének megjelenése, bizonyítéka volt a marxizmus alkotó továbbfejlesztésének, mégha az akkoriban megjelent interpretációk közelebb akarták vinni Lukács elméletét az új baloldali egyik sajátos formájához. Ezt a szellemi fellendülést jellemzi a közgazdaságtudomány kutató-élemző tevékenysége a gazdaságirányítási rendszer kialakítása érdekében, a szociológia 60-as évekbeli felerősödése, az elmaradottság kérdéseinek közgazdasági, gazdaságtörténeti vizsgálódása.⁶

Az 1970-1975 között tárgyalt időszak fő jellemzői, fejlődésvonala szempontjából döntő jelentőségű volt az MSZMP 1970. novemberében megtartott X. kongresszusa. A magyarországi társadalmi fejlődést tekintve az 1956-os ellenforradalmat követő időszaktól a pártkongresszusok a visszacsatolás, visszajelzés szerepét is betöltötték s egyben stratégiát dolgoztak ki gazdasági-politikai-ideológiai viszonyainkra. A szocializmus alapjainak lerakását követően a szocializmus teljes felépítésének feladata került előtérbe. A társadalom fejlődése szempontjából központi kérdésként vetődött fel a dolgozó nők és az ifjúság kérdéseinek figyelemmel kísérése, segítése. A kongresszus felhívta a figyelmet arra, hogy a fiatalok nevelése a társadalom előrehaladásával nem oldódik meg automatikusan, hanem össztársadalmi összefogásra van szükség. A szocialista építés céljai megnövekedett igényeket állítottak a KISZ tevékenységével szemben, de ennek az elvárásnak csak úgy lehetett megfelelni, ha munkáját a párt, társadalmi és tömegszervezetek, illetve az állami intézmények megfelelően segítették. Megállapítást nyert, hogy jobban kell segíteni a fiatalok pályakezdését, beilleszkedését, továbbfejlődését. Hosszabb távú célként került megfogalmazásra az államélet, a szocialista demokrácia továbbfejlesztése. A demokratikus centralizmus elvének következetesebb érvényesítése egyrészt a központi hatalom és szervek erősítését, másrészt ezzel egyidejűleg a helyi szervek

önállóságának, a tanácsok önkormányzatának növelését, illetve a dolgozók közvetlen bevonását jelentette a helyi ügyek intézésébe. Itt került megfogalmazásra a tanácsok népképviselői-önkormányzati, illetve államigazgatási funkciójának egyidejű fejlesztése. Javaslat fogalmazódott meg az alkotmánymódosításra vonatkozóan, amelynek célja az volt, hogy tovább erősítse az ország szocialista jellegét, a szocialista demokráciát, az államélet továbbfejlesztését. Megerősítést nyertek a gazdaságirányítási reform kapcsán kibontakozó kedvező fejlődési irányok, tendenciák /szocialista piac, az áru- és pénzviszonyok szerepe, vállalatok önállósága, felelőssége, háztáji gazdaságok termelése, kisegítő üzemágak, gazdasági szabályozók szerepe, differenciált munka szerinti bérezés elve/ és az ideológiai munka feladatává tette a határozat a pozitív irányú folyamatok továbbfejlesztését, a gyakorlati tapasztalatok elméleti-ideológiai általánosítását. Az 1969-es tudománypolitikai határozat nagymértékben elősegítette, hogy nagy horderejű elméleti-kutatómunka indult a szocialista demokrácia és az államélet témakörében. A feladatok során megfogalmazódott, hogy a gyakorlati tapasztalatok elméleti általánosítása sokszor nagy késéssel történik, és alapos vizsgálódásra, kutatásra lesz szükség néhány problémakörben /tudati fejlődés, szoc. közigazgatás, tudományos és műszaki forradalom/, Döntés született a kongresszuson az állami oktatási rendszer átfogó vizsgálatára és a párttagfelvétel 18 éves korhatárra történő leszállításáról. Az ifjúsági szövetség munkájával kapcsolatosan jobban előtérbe került a fiatalok eszmei-erkölcsi fejlődésének hatékonyabb segítése. Ugyanakkor megfogalmazást nyert az is, hogy a fiatalokat jobban be kell vonni a vezető szervek munkájába, vezetői feladatok ellátásába.⁷

A kongresszusi beszámoló a következőképpen fogalmazta meg a KISZ előtt álló legfontosabb feladatokat: "A KISZ továbbfejlődésének alapvető feltétele, hogy jobban kidomborodjék politikai, kommunista jellegének elsődlegessége. Akkor képes hivatását mind magasabb színvonalon betölteni, ha jobban figyelembe veszi az ifjúság különféle korosztályainak és rétegeinek sajátos helyzetét, eltérő tapasztalatait és igényeit.... A pártvezetés egyik legfontosabb feladata minden fokon, hogy saját területén támogassa a KISZ törekvéseit, és aktívan részt vegyen az ifjúság egészének eszmei-politikai nevelésében."⁸

Ifjúsági szövetségünk ilyen nemzetközi és hazai gazdasági-társadalmi-politikai körülmények között érkezett el a 70-es évek kezdetére. A párt X. kongresszusa egész társadalmunk elé azt a célkitűzést állította, hogy magasabb szinten folytassuk a szocializmus teljes felépítését. A szocializmus alapjainak lerakásával egy új helyzet állt elő az ifjúságpolitikában is, s az új körülményekben meg kellett határozni a rövidebb és hosszabb távu elveket egyaránt.⁹ A KISZ, az ifjúsági mozgalom alapvető feladatává vált tehát, hogy levonja a következtetéseket a párt 1970. évi február 18-19-i ülésén jóváhagyott ifjúsági határozatából és kidolgozza az ifjúsági szövetség továbbfejlesztésének programját.¹⁰

Az MSZMP 1975-ös X. kongresszusa programnyilatkozat keretében megfogalmazta a fejlett szocializmus építésének programját. A fejlett szocializmus építése megkövetelte szintén, hogy az ifjúságpolitikában is az új körülményekhez igazodjon a párt ifjúságpolitikája. Ha két időpont egyértelműen nem is tekinthető az ifjúságpolitika szempontjából korszakhatárnak, de az ország és természetesen Csongrád megye ifjúságmozgalmának szempontjából két olyan jelentős esemény, amely egy változásokkal, fejlődéssel és természetesen ellentmondásoktól sem mentes olyan időszakot ölel fel, amelynek vizsgálata, elemzése számos a mai munkában is felhasználható, értékesíthető tanulságokkal szolgálhat.

A vizsgálódás tárgya tehát a két jelentős esemény közötti munka elemzése, különös tekintettel Csongrád megye ifjúságmozgalmának történetére.

II.

A KISZ tevékenysége Csongrád megyében az ifjúságpolitikai határozatot követő időszakban, különös tekintettel a rétegtevékenységre

1., Az ifjúság társadalomban elfoglalt helye, megítélése

Az ifjúsággal való foglalkozás nemzetközi és hazai nézetekben elsősorban arra a tényre vezethető vissza, hogy világszerte megnőtt az ifju-

ság aránya, sulya, szerepe az egyes társadalmakban. A 70-es évtizedre a föld lakosságának mintegy fele a fiatal korosztályhoz tartozott. Hazánkban erre az időszakra a lakosság 45 %-a 30 éven aluli volt.¹¹ Egy másik jelentős tendencia, hogy az ifjúságon belül növekedett a diákifjúság aránya, amely elsősorban a tudományos, technikai forradalommal állt összefüggésben és szerte a világon a permanens lépés került előtérbe, amely egyben megkövetelte az oktatási reformok sorozatát. 1969-ben hazánk lakosságának 40 %-a volt 26 aluli. Ha a KISZ korosztály, a társadalmi-közületi tevékenységet folytató fiatalok a 15-29 év közöttiek arányát vesszük csak figyelembe, akkor az összlakosság 22.7 %-ról van szó. A 14-25 éves korosztálynak mintegy 40 %-a tanult, 60 %-a már termelő tevékenységet folytatott.¹²

1969-ben Csongrád megye lakossága megközelítette a 440 ezer főt s ebből 80 ezer volt a 14-30 év közötti fiatal. Az ipari lakosság több mint 100 ezer, a mezőgazdasági keresők 85-90 ezer, és az alkalmazotti értelmiségi létszám közel járt a 40 ezer főhöz. Ugyanakkor néhány olyan sajátosság jellemezte Csongrád megyét, amelyet a téma tárgyalásánál is figyelembe kell venni. Az 1960-as években jelentősen megnőtt az ipari munkásság, létszáma elsősorban a parasztság köréből indult meg az a mobilizációs hullám.

Az iparon belül a könnyűipar képviselt nagyobb arányt, de fejlődésnek indult a nehézipar is. Ez azt is jelentette, hogy a megye gazdasági fejlődése az országos átlagnál dinamikusabb volt. Sok új üzem épült, változott az ipar strukturája, emelkedett a foglalkoztatottak száma. A megnövekedett munkaerő szükségletet korosztályt tekintve főleg a fiatalok munkábaállításával sikerült megoldani. Ennek hatása több üzemben a dolgozók átlagéletkora a 30 év körül mozgott /Textilművek; HÓDIKÖT, Makói FÉG, Szegedi FÜTŐBER stb/. A mezőgazdasági tsz-ek döntő többsége megszilárdult a 70-es évtizedre, csökkent a faluról az elvándorlás, helyenként visszavándorlás is bekövetkezett. A település földrajzra jellemző volt, hogy az öt városban lakott ekkor a lakosság 58 %-a, amely koncentráció segítette a fiatalokkal való foglalkozást, ugyanakkor e jó lehetőséget nehezítette a fiatalok jobb nevelését szolgáló tárgyi feltételek hiányossága. Az országosnál lényegesen nagyobb volt a tanyavilág. Ekkor a lakosság 27 %-a külterüle-

ten, tanyán élt. Ez nagymértékben nehezítette az itt élő fiatalokkal való foglalkozást. A nevelőmunka, szabadidő hasznos eltöltésének tárgyi és személyi feltételei itt voltak a legkedvezőtlenebbek, s a 30 ezer tanya szétszórtsága is így komoly nehezítő tényező volt. Érzékelhető volt jobban az itt élő fiatalok körében a kettős nevelés hatása, a politikai, kulturális elmaradás. Határmenti megye lévén egy év alatt az átutazó és itt tartózkodó külföldiek létszáma elérte az 1,5 milliót. Ebből következett, hogy a fiatalok egyaránt ki voltak téve az ebből származó kedvező és kedvezőtlen hatásoknak, amely az ideológiai-politikai nevelőmunkában fokozottabb követelményeket támasztott. Csongrád megye az "iskolás" megyék körébe tartozott, mivel jelentős az országos beiskolázású közép- és felsőfoku intézmények száma. A fiatalok több mint fele tanuló volt 1969-ben s ez az arány azóta lényegesen nem változott. Az ipar jellegéből /könnyű- és élelmiszeripar sulya/ következett, hogy a foglalkoztatottak között magas volt a nők aránya, amely országosan a legmagasabbak közé tartozott. Ez középpontba állította a fiatal nőkkel való foglalkozást. Végül meg kell jegyezni, hogy Csongrád megye jelentős munkásmozgalmi hagyományokkal rendelkezik, mely az ifjúság szocialista nevelése szempontjából nem lehetett közömbös. Szeged pedig helyzeténél fogva Délmagyarország szellemi központja s lakosságának sulyánál fogva meghatározó jelentőségű.¹³

Az ifjúsági mozgalom szempontjából döntő jelentőségű volt a szocializmus alapjainak lerakása, amely a párt szövetségi politikájában a népi-nemzeti egység további erősödését jelentette. Ennek a természetes fejlődési folyamatnak következményeként az ifjúsági szövetség tömegszervezeti jellegének, erősödésének lehettünk tanúi a 60-as években, amelyet követett a 60-as évek második felében a KISZ rétegtevékenységének és érdekképviselői munkájának felerősödése.

Csongrád megyében a KISZ taglétszáma 1962 óta lényegesen nem változott. 1970-ben a 80 ezer fiatal megoszlása népgazdasági ágazatonként a következő képet mutatta: 30 ezer iparban, 13 500 mezőgazdaságban dolgozott. 5500 egyetemi-főiskolai hallgató, 11 ezer középiskolai és 10 ezer szakmunkástanuló tanult. A fennmaradó 10 ezer fő egyéb területen dolgozott /nem termelő ágazat, kisipar, alkalmazotti, értelmiségi, szabadfoglalkozásuk/.¹⁴ A KISZ taglétszám alakulását 1969-1975 között az 1.sz. melléklet szemlélteti. Ebből kiderül, hogy 1972-ben csaknem 3 ezerrel

nőtt a taglétszám, akkor dinamikus növekedés volt, majd 1974-ben 37 ezerrel a legmagasabb, s 1975-re pedig lezuhant 33 ezerre a megye KISZ taglétszáma.

A párt ifjúságpolitikájának szempontjából jelentős esemény volt a Központi Bizottság 1970. február 18-19-i ülése, amelyen a párt ifjúságpolitikájának néhány kérdését tárgyalták. E téma napirendre tűzését három fő tényező indokolta. Először: A Központi Bizottság 1957. március 11-i ülésén tárgyalta utoljára átfogóan az ifjúság helyzetét. Ezt követően jelent meg a kormány 1087/1957-es határozata. A kormányhatározatnak az volt a legjelentősebb eredménye, hogy megteremtődtek a KISZ munkájának feltételei. Ekkor a politikai helyzetnek megfelelően a KISZ-szervezetek voltak kizárólagosan a fiatalok politikai, közéleti tevékenységének egyedüli színterei. Így az ifjúsággal kapcsolatos összes feladatok legfőbb képviselője a KISZ lett és így az állami, társadalmi és tömegszervezetek ez irányú feladatai kevésbé domborodtak ki. A határozat nem szólt azokról az intézkedésekről, amelyek az ifjúság életkörülményeinek, sportolásának, művelődésének javítása érdekében szükségesek.¹⁵ Ezt követően az új 1016/1967-es kormányhatározat rögzítette az állami és társadalmi szervek feladatait és új kötelező elveket fogadott el /termelési és munkaverseny támogatása; kulturális-szabadidő feltételek javítása; fiataloknak adható, különböző kedvezmények bevezetése; KISZ-lakásépítő akciójának támogatása; fiatalok bevonása, tájékoztatása helyi kezdeményezések kapcsán/. A határozat az ifjúságpolitikai tevékenység koordinálását kizárólag az ifjúsági szövetségre bízta, amely megfelelő állami hatáskör hiján a feladatok nagy részét nem oldotta meg.¹⁶

Összegezve az elmúlt 13 évben vagyis az 1957-es március 11-i határozat óta jelentős változások történtek, ami igényelte, hogy hosszabb távra szóló nagyobb szabású program készüljön.¹⁷

Másodszor: 1968-ban a fejlett tőkésországokban diákmegmozdulások bontakoztak ki. A megmozdulások a tőkés társadalom talaján bontakoztak ki, de szükségessé vált egyrészt ezek figyelemmel kísérése és elemzése, másrészt pedig annak megfogalmazása, hogy ezek az események a mi ifjúságunk tárgyalásánál nem szolgálhatnak kiindulópontul.¹⁸

A kommunista és munkáspártok 1969-es záróközleménye a következőképpen

jellemezte a helyzetet: "Az ifjúság megmozdulásai a jelenlegi burzsoá társadalom mély válságát tükrözik. A dolgozó és mindenekelőtt a munkásifjúság semmilyen távlatot nem lát maga előtt, mind tevékenyebben kapcsolódik be az osztályharcba, belép a szakszervezetekbe, a kommunista és más demokratikus szervezetekbe. A diákság széles tömegei lépnek fel nemcsak az elavult oktatási rendszer hiányosságai ellen, nemcsak azért a jogukért, hogy legyen saját szervezetük és ténylegesen részt vegyenek az egyetemek irányításában, hanem az uralkodó osztályok politikája ellen is. A vietnami nép harcától és más imperialistaellenes hősi harc példájától lelkesítve egyre több fiatal vesz részt a hatalmas népi megmozdulásokban az imperializmus ellen, a demokráciáért, békéért és a szocializmusért."¹⁹

Harmadszor: Társadalmunkban nagy viták közepette különböző szélsőséges megítélésektől nem mentes megállapítások, értékitéletek fogalmazódtak meg közvéleményünkben az ifjúságot illetően. A párt munkastilusának fontos eleme volt az 1956-os ellenforradalmat követően, hogy mindig időben felfigyelt a fejlődéssel együttjáró ellentmondásokra, hogy ezek alapján megvizsgálja az ifjúság helyzetét, nevelésének problémáit, feltételeit.²⁰ "A Központi Bizottság állásfoglalása éppen azt a célt szolgálta, hogy hatékonyabbá tegyék a nevelést, a társadalom példamutatását, hogy az új nemzetdek konfliktusmentesebben találja meg helyét és feladatait... A megfogalmazott kérdések közül talán az váltotta ki a legnagyobb visszhangot, hogy a párt ifjúságpolitikáját megvalósító szervek, intézmények tevékenysége, munkastilusa és együttműködése ma már nem felel meg az előttünk álló feladatoknak, az ifjúság igényeinek."²¹

Ezeket a gondolatokat Pullai Árpád, a Központi Bizottság titkára fogalmazta meg az MSZMP politikai akadémiáján elhangzott előadásában. A határozat az ifjúság megítélésének egyedüli mércéjének a végzett munkát tekintette, s ez nem külsődleges jegyek alapján történt. Az ifjúság nevelése osztálytársadalmi ügyé lépett elő, s az ifjúságpolitika a mindennapi politika rangjára emelkedett. Feladatok fogalmazódtak meg a pártszervezetek tevékenységére vonatkozóan /a pártszervezetek tevékenysége az ifjúság körében, a KISZ pártirányítása/, illetve meghatározták az állami, társadalmi és tömegszervezetek-, mozgalmak feladatait és a munkamegosztást az ifjúság nevelésében. Értékelésre kerültek

a KISZ fejlődésének és tevékenységének tapasztalatai. Az ifjúság közötti tevékenységet alapvetően befolyásoló problémák közül kiemelték a közéleti tevékenységre nevelés megnövekedett szerepét és ennek problémáit, az ifjúság képviselőiben és érdekvédelmében jelentkező ellentmondásokat és a fiatalok szociális helyzetében, érvényesülési lehetőségeiben lévő nehezítő tényezőket. Végül a gondok közül a szabad idő problémája nyert még megfogalmazást. Csongrád megye ifjúságának megítélése az ifjúságpolitikai határozatot követően az érdeklődés homlokterében állt. A megyei pártbizottság 1970. június 2-i ülésén a következő minősítést fogalmazta meg: "... Megyénk ifjúságának döntő többsége helytáll, lelkiismeretesen dolgozik és tanul...

Éltalános tapasztalat, hogy a fiatalok többsége magáénak vallja a szocializmus célkitűzéseit és alkotó munkával segíti azok megvalósulását."²²

A fiatalok megítélése szempontjából 1970 nyara emlékezetes volt, mivel árvízveszély fenyegette a Tisza és mellékfolyói mentén elhelyezkedő területeket, városokat. A fiatalok példamutató helytállással vették ki részüket az árvízvédekezési munkálatokból Szegeden, segítséget nyújtottak Makó és Maroslele kitelepítéséhez. Az árvízveszélyt követően a KISZ mozgósításával 1300 KISZ-tag vett részt az árvízi anyagmentő táborok munkájában. Megyei szinten az árvíz miatt a termelés kiesés 133 millió Ft volt, s igen pozitív fogadtatásra talált a nemzeti jövedelem 1 %-os növelésére szóló országos felhívás. A kiesést tulmunkával, árvízi műszak formájában, illetve a hatékonyság, szervezettség növelésével kívánták biztosítani. Összesen 8,5 millió Ft-ot sikerült összegyűjteni a különböző akciók révén az árvízkárosultak megsegítésére, amelyből a fiatalok is komolyan kivették részüket. Vasárnapi árvízműszakot szerveztek több üzemben /Cipőgyár, Textilművek, Kábelművek/, a Textilművek ifjúságai kezdeményezték az "egy gyár egy ház" akciót, a BOV szentesi gyáregységében vállalták az ifjúsági brigád kezdeményezésére, hogy 2-4 %-kal növelik az egy főre eső termelési értéket, a Szegedi Ruhagyár II. alapszervezetének tagjai árvízkárosult gyerekeknek készítettek ruhákat, a baksi Magyar-Bolgár Tsz 4 ifjúsági szocialista címért küzdő brigádja 3 %-ra emelte jövedelmük telteljesítését.²³

Az ifjúság helyi megítéléséhez kapcsolódik, hogy érzékelhető volt, a

fiatalok felkészültségének növekedése, szakmai ismerete, mint korábban. Ugyanakkor tapasztalhatóvá vált az ellenséges propaganda hatása /kispolgári életszemlélet, az önzés, a közérdek és a szocializmus eredményeinek lebecsülése, nyugatimádat/. Alacsony volt a 14-22 év közötti korosztályok egy részének szórakozási és művelődési igénye. Nem kevés volt az olyan fiatalok aránya, akik közömbösek voltak. Egyes fiataloknál a felnőtté válás nehézsége vagy a meg nem értés, vagy a fiatalok problémájának lélektelen kezelése cinizmust szült.²⁴

A megyei pártértekezlet 1970. október 24-25-i ülésén úgy minősítette az ifjúság helyzetét, hogy "Megyénk mintegy 80 ezer fiataljának többsége becsületesen dolgozik, vagy készül leendő életpályájára... A Pártbizottság és a KISZ mindenkor bírálta az ifjúság nézeteiben és magatartásában jelentkező hibákat, ugyanakkor visszautasított minden olyan véleményt, amely az ifjúságot egészében elmarasztalta."²⁵

Az ifjúságpolitikai határozatot követő évek tapasztalatai azt mutatták, hogy a tárgyalt időszak végére kedvezően alakult a szemlélet az ifjúság megítélésében. Csökkentek a szélsőséges negatív álláspontot képviselő vélemények. Az eredmények ellenére azonban még mindig jelentkeztek helytelen nézetek, amikor külsőségek alapján ítélték meg a fiatalokat, felnagyították a generációs ellentéteket, a fiatalok részéről az egészséges türelmetlenséget, vagy egyes fiatalokkal kapcsolatos negatív esetekből általánosítottak.²⁶

2., Csongrád megye ifjúsága, a KISZ rétegmunkája a fiatalok körében

Az egységes ifjúsági szövetség - rétegmunka gondolata az ellenforradalmat követő években, a konszolidáció időszakában nem vetődhetett fel, mert az akkori viszonyoknak megfelelően helyesen azt az álláspontot képviselte az MSZMP, hogy "... minden ifjúsági tevékenység a KISZ, illetve az uttörőmozgalom keretében történjék."²⁷

Az Ifjúsági Szövetség törőnénetében a KISZ KB 1966-os állásfoglalása fogalmazta meg sokoldaluan a KISZ rétegtevékenységének célját, politikai tartalmát: "Ifjúsági szövetségünk akkor képes hivatását mind magasabb színvonalon betölteni, ha az akciók és programok kialakításában, a szervezeti életben és a vezetési módszerek megválasztásában jobban

figyelembe veszi az ifjúság különféle korosztályainak és rétegeinek sajátos helyzetét, élet-, munka- és tanulási körülményeit, eltérő tapasztalatát és igényét."²⁸

Ezt követően országosan és Csongrád megyében is elemzések készültek az egyes ifjúsági rétegek helyzetéről, a körükben végzett munka fő feladatairól. Az ifjúságpolitikai határozat a kezdeti pozitív tapasztalatok ellenére a KISZ-ben jelentkező néhány probléma és el-
lentmondás kapcsán fogalmazta meg, hogy "... az ifjúság rétegei között végzett munka még mindig elég bátortalan és nem elég hatékony."²⁹

E téma kapcsán "Felmerült az a kérdés is, hogy egységes vagy réteg-szervezetekből álló legyen-e a KISZ. Én - Kádár János felszólalása az MSZMP KB 1970. február 18-19-i ülésén - az egységes szervezet mellett vagyok többek között azért is, mert minek forgassuk fel a szervezetet most, amikor arra semmi különös okunk nincs. Legyen egységes kommunista ifjúsági szervezet, de rendkívül differenciált rétegmunkával."³⁰

A differenciált munkavégzés elsősorban az irányító KISZ-szervezeteknek jelentett kiemelt feladatot /KISZ KB, megyei és városi KISZ bizottságok/, amely egyaránt vonatkozott a munka tartalmára, módszereire, a szervezeti keretekre és a KISZ apparátusára. Konkrét feladatok közül megfogalmazódott, hogy az egyes vezető KISZ testületekben jobban tükröződjön a KISZ tagság réteg és életkor szerinti összetétele, növelni kellett az ifjúsági rétegparlamentek és rétegtanácsok szerepét, jobban kellett képviselni a lányok és fiatalasszonyok speciális érdekeit, valamint az egyetemi KISZ munka sajátosságainak jobban megfelelő programot, szervezeti felépítést, választási rendszert és irányítást kellett megvalósítani.³¹

A KISZ differenciált munkájával kapcsolatos viták, megjegyzések jellemzőek voltak a megyében is. Vitatott volt például több ifjúsági szervezet kérdése is. A megyei pártbizottság úgy fogalmazott ezzel kapcsolatban, hogy "...korántsem aknáztuk ki a KISZ-ben rejlő lehetőségeket... Az ifjúsági mozgalom a KISZ keretében megfelelően biztosítható."³²

Az elemző munka során megállapítást nyert, hogy sok KISZ-szervezetben igen egyhangu programot dolgoznak ki, amelyek nem elégítik ki megfelelően a differenciált igényeket. Ebben a pártszervezetnek elvi-

politikai irányítómunkájukban nagy figyelmet kellett fordítani. Foglalkozni kellett rendszeresebben az ifjúság réteghelyzetével, tanulási, elhelyezkedési, családi, és egyéb gondjaival. Napirendre kellett tűzni a munkás-paraszt fiatalok élet- és munkakörülményeinek vizsgálatát. Az iskolai, egyetemi-főiskolai pártszervek feladatul kapták, hogy jobban helyezték munkájuk középpontjába az ifjúságpolitikai kérdések vizsgálatát, különös tekintettel a politikai-világnézeti nevelőmunkára. A pártszervezeteknek jobban figyelembe kellett venni ifjúságpolitikai munkájukban az új körülményeket, a megyei és helyi sajátosságokat. A megyei KISZ bizottságnak létre kellett hozni megyei szinten az ifjúság-, paraszt- és diákfiatalok rétegtanácsát. E munkát elsősorban a fiataloknak a társadalomban elfoglalt helyük, koruk és nemük, valamint különböző igényük szerint kellett végezni. Az ifjúsági házak, klubok programjaiban jobban kifejezésre kellett juttatni a réteg és életkori sajátosságokat.³³

Megállapítható tehát, hogy 1970-től az ifjúságpolitikai munkában, illetve a KISZ tevékenységében is a korábbi évekhez viszonyítva jobban előtérbe került a rétegmunka, amely széles értelmezést kapott. Megfogalmazódtak azok a tennivalók, amelyek felgyorsították a differenciáltabb rétegmunka végzésének ütemét. A KISZ VIII. kongresszusa 1971 decemberében az országos tapasztalatokat úgy jellemezte, hogy "Előbbre jutottunk az egyes ifjúsági rétegekben végzendő munka alapelveinek és gyakorlatának kialakításában."³⁴

Különböző rétegszervezetek- és tanácskozások megrendezésére került sor és létrejöttek országosan a különböző rétegtanácsok /1966.szeptemberben Egyetemi-főiskolai, 1970. márciusban Középiskolai és szakmunkás-tanuló, 1970. áprilisban Ifjúság-, 1971. januárban Mezőgazdasági Ifjúsági tanács/. A KISZ kidolgozta a lányok és a fiatalasszonyok körében végzett munkájának tapasztalatait, feladatait s 1970. októberben létrejött a KISZ KB mellett működő Lányok és Fiatalasszonyok Országos Tanácsa. A megalakult rétegtanácsok feladatává vált, hogy foglalkozzanak az egyes rétegek speciális helyzetével, véleményezzék a KISZ vezető testületei, állami és szakszervezeti szervek elé kerülő dokumentumokat, illetve különböző munkaformák alkalmazásával /rétegtanácskozások, ajánlások, módszertani segédanyagok készítése/ foglalkozzanak a réteg körében folyó ifjúságpolitikai munka tapasztalataival, a KISZ

tevékenységével. A tanácsok eredményesen vettek részt az 1971. évi ifjúsági törvénnyel kapcsolatos minisztériumi végrehajtási utasítások véleményezésében, illetve a végrehajtás ellenőrzésében. A kongresszusi határozat értelmében megyei szinten is létre kellett hozni rétegtanácsokat, amelyeknek feladatköre hasonló volt mint a központi tanácsoké /véleményezési, javaslattevő jog a réteggel kapcsolatosan, döntések, intézkedések kezdeményezése, dönthettek a hatáskörükbe utalt kérdésekben/. A rétegtanácskozások /üzemi, termelőszövetkezeti, iskolai, megyei országos parlamentek, konferenciák/ tulajdonképpen az 1974-ben először megrendezésre kerülő ifjúsági parlamentek elődjeinek tekinthetők, amelyeknek jogosítványai ha nem is olyan kidolgozottan, de hasonlóak voltak az ifjúsági parlamentekéhez, tájékoztató az ifjúsági törvény helyi végrehajtásáról, javaslatok munkahelyi vezetők felé stb/.

A középiskolai KISZ-munkára vonatkozóan úgy döntött a KISZ kongresszus, hogy folytatni kell a középiskolai KISZ-munkával kapcsolatos mozgalmi kísérlet tapasztalatainak hasznosítását, illetve ki kellett dolgozni országosan a KISZ programját az értelmiségi, a művész- és az alkalmazott fiatalok számára.³⁵

Megfogalmazódott az is, hogy foglalkozni kell a KISZ falusi munkája hatékonyságának erősítésével, illetve az ezzel kapcsolatos szervezeti kérdésekkel. A továbblépés feladataként jelentkezett a rétegparlamentek és rétegtanácsok feladatkörének, jogkörének pontosítása, elhelyezve ezt a KISZ mechanizmusában. A rétegmunkával kapcsolatosan vitatott kérdésként jelentkezett például az apparátus struktúrája, felépítése, a réteg- és funkcionális osztályok egymáshoz való viszonya. Felvetődött, hogy helyes-e minden KISZ-szervezetben egy időpontban megtartani a tagkönyvek érvényesítését, a vezetőségválasztást, vagy az éves programok elkészítését. Előre kellett lépni ebben a munkában érdekelt szervezetekkel /SZOT és szakmai szervezetei, Népfront, TOT/. A differenciálásnál leglényegesebb elvnek tekintette a KISZ Központi Bizottsága az ifjúságnak a helyét a társadalmi munkamegosztásban, továbbá az életkori és nemek közötti különbséget, azt, hogy az ifjúság szabadidejének jelentős részét lakóterületen tölti, különbségek vannak a fiatalok eltérő felkészültségéből, érdeklődéséből, valamint szükség van bizonyos ágazatok között a szorosabb együttműködésre /szakmunkás-

tanulók, dolgozói KISZ-szervezetek stb./³⁶

Az ifjúságpolitikai határozatot követően a rétegmunka megközelítését illetően két szélsőséges álláspont alakult ki. "Az egyik szélsőséges nézet az, amelyik az egységes ifjúsági szövetség létét látja veszélyeztetve minden olyan törekvésben, amely valamilyen formában a differenciáltabb munka követelményeit akarja jobban figyelembe venni. A másik pedig az, amikor a munka differenciálását teszik meg az eredményes tevékenység egyetlen követelményének, és kevés figyelmet fordítanak az egész ifjúságot érintő általános, közös kérdésekre."³⁷

A KISZ megyei bizottsága 1970 augusztusi ülésén foglalkozott az ifjúságpolitikai határozatból adódó helyi feladatokkal. Erőteljes hangsúlyt kapott a rétegmunka továbbfejlesztése. Utalás történt arra is, hogy a KISZ KB munkabizottságot hozott létre a rétegmunka továbbfejlesztésének kidolgozására. Döntés született arról, hogy megyei szinten a már létrejött egyetemi-főiskolai tanács mellett létre kell hozni az ifjúság-, parasztifjúsági- és leánytanácsokat, valamint a megyei diáktanácsot. Felhívták a KISZ-szervezetek figyelmét, hogy a kongresszusi választások előkészítése során jobban vegyék figyelembe a KISZ-tagság életkorát, a nemek összetételét, a fizikai dolgozók arányát. A KISZ KB döntése szerint a bejáró fiatalok maguk dönthették el, hogy hol kívánnak KISZ-tagok lenni.³⁸

A megyei küldöttgyűlés 1971. november 11-i tanácskozásán összegezte a rétegtevékenységgel kapcsolatos addigi tapasztalatokat. 1968 óta a KISZ-szervezetek elvégezték a különböző ifjúsági rétegek helyzetének értékelését, a körükben végzett KISZ-munka tapasztalatait /a megyei bizottság 4, a Végrehajtó Bizottság 36 alkalommal tárgyalta rétegtanyát. A megyei rétegtanácskozások közül rendszeressé vált a középiskolai parlament összehívása, megyei és alsóbb szinten sor került az ifjúság-, mezőgazdasági-, műszaki fiatalok tanácskozására. Megyénk is részesévé vált annak az országos kísérletnek, amely a középiskolai KISZ-munka továbbfejlesztését célozta. Az elért eredmények mellett szó volt arról, hogy a differenciált rétegmunka kibontakoztatásában még nem alakult ki megfelelő gyakorlat megyei szinten sem. Így nem sikerült minden elképzelést az alapszervezetek szintjén megvalósítani. Alapszervezeteknél a célkitűzések megfogalmazása után nem

jelentkezett a szervezésben, lebonyolításban a differenciált munkavégzés /életkor, érdeklődési kör, nők sajátos helyzete/. A rendezvényeken tapasztalható volt még, hogy öncélúváltak, mert válogatás nélkül minden fiatal részvételét igényelték.³⁹

A rétegmunka erőteljesebb érvényesítése, a KISZ-munka társadalmistása és demokratizálása céljából 1972. március 25-én megalakultak a megyei rétegtanácsok: ifjúsági /35 fő/, mezőgazdasági /31 fő/, egyetemi-főiskolai /20 fő/, középiskolai és szakmunkástanuló /25 fő/ tanács.

A tanácsok a megyei KISZ-bizottságnak alárendelten dolgoztak, határozatokat nem hozhattak, csak ajánlásokat, javaslatokat fogalmazhattak meg az egyes rétegekre vonatkozóan, az alsóbb szintű rétegtanácsokat nem irányíthatták. A tanácsadó, véleményező, kezdeményező funkciójuk mellett képviselték megbízás alapján az adott réteget állami és társadalmi szervek előtt, figyelemmel kísérték a réteg területén az ifjúsági törvény végrehajtási utasításait, véleményezték az egyes tervezett ifjúságpolitikai intézkedéseket. A tagok megbízatása két éves időszakra szólt, az ülésekre negyedévenként került sor. Egyetértés született, hogy Szegeden, Hódmezővásárhelyen, Szentes városban, Csongrádon, Makó városban, Szeged járásban dolgozó és tanuló fiatalok tanácsai jöjjenek létre, illetve Makó és Szentes járásban mezőgazdasági jelleggel dolgozó fiatalok tanácsa alakuljon.⁴⁰

A tanácsok megalakulása érezhető pezsgést indított el a KISZ szervezetek életében, növekedett a rétegmunkát végző aktívák száma, s lényegesen több lehetőség nyílt, hogy egy-egy rétegtanácsban döntően csak a réteg munkájára vonatkozó kérdésekkel foglalkozzanak. Ugyanis az irányító KISZ-bizottságok nem tudták felvállalni, hogy minden réteggel elmélyülten és rendszeresen foglalkozzanak. Ezáltal a hiányt a rétegtanácsok be tudták pótolni, így nagymértékben tehermentesítették, de egyben segítettek is a testületek munkáját. Hasonlóan a testületek nem voltak képesek arra, hogy minden egyes réteg képviselőt felvállalják, s ezt az elvárást viszont a rétegtanácsok meg tudták oldani. Megállapítható tehát, hogy a rétegtanácsok létrehozása többféle szempontból is szükséges volt, érezhető aktivitás bontakozott ki a rétegmunkában. Ezt elősegítette az is, hogy a KISZ bizottságok igen nagy önállóságot biztosítottak, egy sor kérdésben döntési jogot kaptak

a tanácsok /kitüntetések, jutalmak, üdülőjegyek szétosztása, üléstervek összeállítása stb/. Az 1974-es országos felmenő rendszerű ifjúsági parlamentek alkalmából a rétegtanácsok azt a feladatot kapták, hogy megyei és városi szinten összegezzék a tapasztalatokat, vizsgálják meg az intézkedési terveket, hogy az elhangzott javaslatok beépüljenek.⁴¹

Ez is jelzi, hogy bár kevésbé markánsan, de már ekkor jelentkezett a réteg érdekeit feltáró, azt képviselő, figyelemmel kísért funkció. A KISZ KB 1974. áprilisi ülésén értékelték a KISZ VIII. kongresszusa óta végzett munkájának tapasztalatait. A tanácskozás a KISZ soronlévő 5 legfontosabb feladatai közé sorolta az országos és a területi programok, valamint az irányítás életkori és rétegek szerinti jobb differenciálását és a függetlenített apparátus szervezetének és munkastílusának továbbfejlesztését. Ide kapcsolódott még ezen kívül a lakóterületi fiatalok szabad idejének összehangolt megszervezése. Az áprilisi határozatból adódóan központi és megyei szinten is a rétegtanácsoknak fel kellett dolgozni a határozatot és módszertani utmutatókat kellett készíteni. Az egy éves tervezési rendszer bevezetését követően az éves akcióprogramokban a KISZ különböző szerveinek meg kellett fogalmazni az egyes ifjúsági rétegekre vonatkozó feladatokat.⁴²

Összegezve megállapítható, hogy a differenciált rétegmunka irányításának szervezeti kereteit jelentő rétegtanácsok munkája megyei szinten és Szeged városban eredményes volt. Jelentős segítséget végeztek a testületi ülések elé kerülő anyagok előkészítésében, az egyes rétegeket érintő döntések előkészítésében, véleményezésében. A megyei tanácsokban az adott réteg legfelkészültebb aktivistái vettek részt s ebből adódóan komoly szerepük volt, hogy hagyományossá vált egy-egy réteget érintő akció /szakmunkástanuló ill. ifjumunkás napok/, illetve felerősödtek a rétegen belüli KISZ szervezetek közötti kapcsolatok /egyetemi-főiskolai terület/. Az alsóbb szintű tanácsok nem váltották be a hozzá fűzött reményeket, mert munkájuk nem mindenhol kötődött aktuális munkákhoz. Így a városi-járás szintű rétegtanácsok munkája 1975 végére formálissá vált. Más szempontból viszont eredmény volt, hogy rendszeressé váltak a rétegtitkári értekezletek, egy-egy réteget speciálisan érintő rendezvények. Felerősödtek a rétegek közötti kapcsolatok is.⁴³

A KISZ 1976-os kongresszusa továbbra is a réteg munka szerepének, hatékonyságának, koordinálásának fokozása mellett foglalt állást. Ugyanakkor figyelemreméltó változást hozott az a megállapítás, hogy "A területi KISZ bizottságok a rétegsajátosságok jobb érvényesítése céljából meghatározott feladattal és időtartamra munkabizottságokat hozhattak létre."⁴⁴

Ez azt jelentette, hogy megyei szinten sem működhetek rétegtanácsok, amelyek pedig beváltották ezen a szinten a velük szemben támasztott elvárásokat. Öt évnek kellett ahhoz eltelni, hogy a KISZ 1981-es X. kongresszusán ismét megfogalmazást nyerjen, hogy "Ahol a munka társadalmasítása megkívánja, réteg- és funkcionális tanácsokat, illetve munkabizottságokat célszerű létrehozni."⁴⁵

A réteg munka kapcsán ezek után célszerű azt megvizsgálni, hogyan alakult a megyében élő ifjúság főbb rétegeinek helyzete, tevékenysége, a körükben végzett KISZ-munka tapasztalata. Azért tűnik célszerűnek ez a fajta megközelítési mód, mert általánosságok helyett konkrétan sikerül megvilágítani az egyes ifjúsági rétegek sajátosságait s ezt követően megnyugtatóan érzékelhetővé válnak azok az általános tapasztalatok, amelyek közősek voltak, így meghatározták az egész megye ifjúságmozgalmát.

2.1 A munkásifjúság helyzete, körében végzett KISZ-munka megyei tapasztalatai

A munkásfiatalok osztályhelyzetükből adódóan politikai szempontból a legfontosabb szerepet töltötték be. A megye iparfejlődéséből következő, hogy 1965-1969 között az iparban foglalkoztatottak létszáma 14 ezer fővel gyarapodott. A 80 ezer ifjúsági korosztályba tartozó fiatal közül 30 ezer az iparban dolgozott. 1970-ben az iparban foglalkoztatottak 35,1 %-a fiatal volt. Ugyanakkor az egyes üzemeken belül a fiatalok aránya jóval magasabb volt /Szegedi Textilművek 75 %, HÓDI-KÖT 45 %/. Az ifjúság munkásoknak több mint 90 %-a tagja volt a szakszervezeteknek, a szervezettségük 32 %-os volt a KISZ-ben.

Az 1970-es statisztikai adatok szerint 8512 üzemi KISZ-tag volt a megyében /1. sz. melléklet/.

A munkásfiatalok aránya igen kedvezőtlenül alakult, ezért lényeges

feladat volt körükben a KISZ tömegbefolyásának növelése. A munkásfiatalok helyzetét, gondolkodását döntően meghatározta a termelésben való részvételük, a munkahelyi körülmények hatása, mivel közvetlen termelőmunka során hatással voltak rájuk a szocialista gazdasági-társadalmi viszonyok, az ipari munkáskollektívák. Termelési feladataikat döntő többségük becsületesen elvégezte, többségük tisztelte, elismerte az idősebbek munkáját, de ennek ellenére fellelhető volt még a kölcsönös meg nem értés és esetenként az ellentét, amely legtöbbször tapasztalati különbségekből, életkori sajátosságokból, megalapozatlan általánosításokból származtak. A gazdaságirányítási rendszert, valamint az MSZMP X. kongresszusát követően kiszélesedtek a szocialista demokrácia lehetőségei az üzemekben is. A fiatalok egyre jelentősebb része vállalt társadalmi-közéleti tevékenységet az üzemek belül, a gazdasági egységek belső életében /a szocialista versenymozgalomba bekapcsolódott brigádtagok 33 %-a volt ifjumunkás/. Az üzemek kívül azonban aktivizálásuk már problémaként jelentkezett, nehéz volt összefogni, mozgósítani a területi feladatok megvalósítására. Problémát jelentett még a fizikai munkát végzők és a fiatal munkásasszonyok és lányok bevonása a közéleti tevékenységbe. A KISZ részvétele az üzemi demokratikus fórumokon a nagyüzemek és a felső vezetés szintjén sokat fejlődött. A kisüzemek körében, valamint a nagyüzemek alsóbb szintjein /üzemrészek/ gyakori hiányosságok voltak. Anyagi, szociális helyzetük, életkörülményeik a párt életszínvonal-politikájának megfelelően sokat javult, többségük kedvezően nyilatkozott anyagi helyzetéről. 1969-ben a munkásfiatalok több mint 50 %-a teljesítménybérben dolgozott. Ugyanakkor feszültségek voltak az órabérben dolgozó fiatalabb és idősebb szakmunkások között. Az évi 1,5 - 3,5 %-os bérfejlesztések kedvező hatása ellenére a textil és élelmiszeriparban dolgozók alacsony bérszínvonala rossz hatással volt ebben az ágazatban dolgozó fiatalok körében. Többek között erre is vissza lehetett vezetni, hogy 1968 - 1970 között a munkahelyet változtatók között 30 % volt az ifjumunkások aránya. Ugyanakkor a kilépő fiatalok 10 %-a a kedvezőtlen üzemi légkör és fogadtatás miatt hagyta el munkahelyét. Az önálló élet megteremtésének igénye gyorsan jelentkezett, gyorsabban szűnt meg ezáltal a családtól való függés. Eből következett, hogy egyik legégetőbb problémájuk a lakás gondok megoldása volt. A tanácsok igyekeztek számításba venni ezt a feszítő ténytet,

több vállalat saját erejéből foglalkozott a fiatalok lakásproblémájával /HÓDIKÖP, Magasépítő Vállalat, BMS, Kendergyár/. Legtöbb gondot a bejáró fiatalok problémája okozta, mivel létszámuk meghaladta az ifjúság között a 4 000 főt. Ekkor az építőipar kivételével egyetlen üzem sem rendelkezett jelentősebb munkásszállással, ezért vagy ki voltak téve az albérleti uzsorának, vagy a bejárással kapcsolatosan szabad idejük alig volt és egyben ki voltak téve a falusi környezet sokszor negatív hatásainak /mozgalmi munkához való hozzáállás, vallásosság, egyéni-anyagi érdekek előtérbe helyezése/. Ezekre a rétegekre kisebb hatással volt az üzemi légkör, a szervezettség és fegyelem, munkafegyelmeük, termelési-politikai aktivitásuk kisebb volt. A munkásfiatalok politikai műveltsége a 70-es évekre sokat emelkedett Csongrád megyében, de a szakmai továbbképzést fontosabbnak tartották. Növekedett szakmai-általános műveltségük, emelkedett a szakmunkások és botanított munkások aránya. 1970-ben a munkásfiatalok 10 %-a volt érettségizett, 6 - 7 % járt esti középiskolába.⁴⁶

A KISZ Központi Bizottság a munkásfiatalok helyzetével az 1968. december 27-28-i ülésén foglalkozott átfogóan. Hosszabb távra meghatározták a réteg körében végzett munkát. Ezt indokolta az is, hogy a munkásosztályra társadalmi szerepénél fogva, mindig megkülönböztetett figyelem hárult. Különös hangsúlyt kapott a pályaválasztás segítése, a szakmunkástanulók munkájának fokozottabb támogatása, illetve a pályakezdő fiatalok beilleszkedésének segítése, amelyre országos akciót hirdettek meg.⁴⁷ Az ifjúságpolitikai határozat elsősorban a munkásosztály utánpótlásának problémáira hívta fel a figyelmet: "A munkásosztály vezető szerve és a munkássá válás szándéka között bizonyos ellentmondás van, mert míg a munkásosztály vezető szerepe elismert és érvényesül, addig a munkássá válás az ifjúság és főleg az értelmiségi szülők tekintélyes körében negatív perspektíva, gyakran kényszerpálya".⁴⁸ Ezek a megállapítások felhívták a figyelmet a pályaválasztás fokozottabb segítésére, a tehetség helyes értelmezésére és a szemléleti-tudati gondok leküzdésére. Ezzel függött össze a fizikai szülők tehetséges gyermekeinek továbbtanulási aránya. A származás szerinti kategorizálás eltörlése helyes elv volt, de az egyenlő feltételek, esélyek biztosítása még nem alakult ki, amelyet jelzett, hogy évről-évre csökkent a fizikai szülők gyermekeinek aránya a továbbtanulásoknál. A szocialista öntudat növelése, valamint

a KISZ taglétszámának és tömegbefolyásának növelése a fiatalok között elsőrendű munkaként jelentkezett.

A megyei pártértekezlet /1970. október 24-25./ nagy jelentőséget tulajdonított annak, hogy az iparban foglalkoztatottak mintegy harmad-része az ifjúsági korosztályból került ki. Az is jelentős tény volt, hogy ekkor a munkaversenyben résztvevő brigádtagok 34 %-a volt fiatal. Ugyanakkor kritikaként morúlt fel, mely szerint az ifjúsunkások a vándorló dolgozók 30 %-át tették ki. Ebben a nagyarányú vándorlásban többek között közrejátszott az a tényező, hogy igen nagy volt a munkaerő-csábítás, amelyben elsősorban a kollektívákba még kevésbé beilleszkedett és könnyen munkahelyet változtató fiatalok vettek részt. Ezen kívül közrejátszott, hogy kevés volt a munkásszállásokon a főruhely és a bejárók kevésbé kötődtek a munkahelyhez. A bérezési gondok is jelentősen befolyásolták a pályakezdő fiatalok munkahelyváltogatását.⁴⁹

A pártértekezlet egyrészt arra helyezte a politikai hangsúlyt, hogy a munkáosztály utánpótlása szempontjából nagyon lényeges a munkásfiatalokkal, azok nevelésével való nagyobb foglalkozás. Így célként fogalmazódott meg, hogy a réteg gondjaival többet kell foglalkozni. Ezzel összefüggésben javítani kellett a lakóhelyi KISZ-munkát, erősíteni kellett az üzemi-iskolai-lakóhelyi KISZ-szervezetek együttműködését.⁵⁰

Az 1970. évi tagkönyvérvényesítés kapcsán minden vállalatnál, üzennél tagösszeíró csoportoknak személyenként el kellett beszélgetni az itt dolgozó fiatalokkal. A vélemények, tapasztalatok azt mutatták, hogy e-lőtérbe került a rétegben is az ifjúság helyzete. Az ifjúságpolitikai határozat elősegítette azt is, hogy ahol a KISZ tevékenysége nem talált megértésre, segítségre, azokon a helyeken bírálta a helyi vezetőköt. Ezek a bírálatok a fiatalok részéről csak a tények megállapítását tükrözték és elmaradt a konkrét helyi feladatok megjelölése. Az ebből is adódott, hogy a KISZ-tagok egy része bátortalan volt a vélemények ki-nyilvánításában a gazdasági vezetők felé /Szentesi Kontakta, Makói BMS, Szeged MI. Autójavító Vállalat/. A gazdaságirányítási rendszerrel kapcsolatosan elsősorban az árpolitikai és üzemszervezési kérdéseket feszegették. Bérezési elégedetlenséget fogalmaztak meg erőteljesen a textiliparban, kereskedelemben, egészségügyben. Az 1916 kormányhatáro-zattal, valamint az üzemi négyesbűgek bevezetésével kapcsolatosan úgy foglaltak állást, hogy a határozat nem váltotta be a reményeket, mert

középszinten nem mindenütt történt meg a végrehajtása. Éppen ezért sokat vártak a készülő ifjúsági törvénytől. Több KISZ-szervezetben felvetették a KISZ érdekképviselési munkájának hiányosságait: a fiatal szakmunkások megbecsülésében, bérek alakulásában, a differenciált bérezésben, a munkakörülmények javításában, KISZ-vezetők jobb megbecsülésében. Ezzel összefüggésben jelezték, hogy ezeket a problémákat a készülő kollektív szerződésekbe be kell építeni. A politikai akciókkal, KISZ-oktatással kapcsolatban alapjában véve pozitív vélemények fogalmazódtak meg. Javaslatok hangzottak el a differenciáltabb munkavégzésre, a KISZ pártépítési munkájára vonatkozóan. Felvetették azt a problémát, hogy a pártba felvételt nyert fiatalok kevés munkát végeznek, s több helyen elhangzott, hogy kevés fiatal van a párttagok között /pl. Makó városban 51 KISZ alapszervezetből 19-ben egyetlen párttag sem volt./⁵¹

A KISZ érdekképviselési munkája elsősorban a nagy és középüzemekben működött jól, ahol az "üzemi négyyszögekre" alapozva végeztek eredményes munkát ezek a KISZ-szervezetek. A kisebb üzemekben, KISZ-ekben ez a munka lassabban fejlődött. Alsóbb szinteken vagy egy nagyobb üzemen belül is gyakran előfordult, hogy az üzemvezetők, művezetők nem vették figyelembe a KISZ véleményét, vagy meg sem kérdezték. Az ifjúságpolitikai állásfoglalást követően érezhetően javult a szakszervezeti szervekkel való együttműködés, ami elsősorban kollektív szerződések közös előkészítésében nyert kifejezést. Az 1971-es megyei küldöttgyűlés ismételten felhívta a figyelmet, hogy az üzemek gazdasági, mozgalmi és KISZ-vezetőinek jobban kell segíteni a pályakezdő ifjúság munkások beilleszkedését. A KISZ tömegbefolyásának növelése érdekében változatlanul a munkásfiatalok körében kellett a tagfelvételt növelni.⁵² A fiatal munkásokkal ilyen értelemben megkülönböztetett figyelemmel foglalkoztak néhány szegedi üzemben /Fémipari Vállalat, Husipari Vállalat, KSZV, Textilművek/.⁵³

A KISZ VIII. kongresszusa többek között áttekintette a munkásfiatalok körében végzett tevékenységet. Érdekes adalékot szolgáltatott, hogy erre az időre az új munkaerőt 70 - 80 %-ban a fiatalok adták. Az ifjúság munkások 45 %-a szakmunkás /megyei szinten 50 %/, 28 %-a betanított munkás, /25 %/: 27 %-a pedig segédmunkás /25 %/ volt. Figyelmet kapott beilleszkedésük, megbecsülésük figyelemmel kísérése: 1968 és

1971 között az ifjumunkások 76 %-a nem változtatott, s 16,7 %-uk egyszer változtatott munkahelyet. A végzett szakmunkások 15 %-a tanulmányaik befejezése után más területen helyezkedett el, miután nem kapott szakképzettségének megfelelő munkakört. A kezdő szakmunkások 33 %-a pedig olyan munkakörben dolgozott, ahol nem volt szükség a szakképzettség megszerzésére.⁵⁴

Összegezve a kongresszus megállapította, hogy "Nem sikerült kellő eredményt elérnünk a fizikai dolgozó fiatalok közötti szervezettsége növelésében... A nevelő és szervező munka javításával tovább kell növelni a KISZ taglétszámát és befolyását az ipari üzemekben..."⁵⁵

A megye ifjúságmozgalmában a kongresszust követően előtérbe került a pályaválasztás és a munkába való beilleszkedés segítése. A megye iparosodásának üteme szükségessé tette, hogy tovább javuljon a szervezettség. A párttaggá nevelő munka tudatosságát is javítani kellett, hogy a munkásfiatalok növekedési üteme az átlagosnál gyorsabban növekedjen.⁵⁶

Az 1972. évi tagkönyvérvényesítés tapasztalatai azt mutatták, hogy érezhető javulás következett be, mert "A dolgozó fiatalok körében volt a legeredményesebb a tagkönyvérvényesítési politikai akció a jelzett hiányosságok ellenére. A jövőben különösen a munkásfiatalok körében kell a KISZ-hez való kötődés erősítésére, személyes politikai agitációra, meggyőzésre felhasználni a tagkönyvérvényesítést is".⁵⁷

Ennek alapján meg kellett vizsgálni a munkásfiatalok KISZ-hez való kötődését, a KISZ-szel szembeni elvárásaikat.

Azok a problémák, amelyek elsősorban a munkásfiatalok körében a pályakezdéssel, az egzisztenciális helyzettel, megbecsülésükkel, helyzetükkel volt összefüggésbe, nem voltak alaptalanok. Ezekkel a kérdésekkel átfogóan többek között nagy politikai hangsúllyal foglalkozott a párt KB 1972. november 14-15-i ülése. Az állásfoglalás szerint az országban legfontosabb 40-50 nagyüzem működési feltételeit meg kellett javítani, amely közvetlenül befolyásolta a munkásosztály helyzetét. Az életszínvonalpolitika általános javulásán belül kevésbé nőtt a munkások és ezen belül is az állami nagyüzemekben dolgozó munkások bére. "Ezért a Központi Bizottság úgy döntött, hogy a mindenki-

re érvényes 4-5 %-os emelés mellett - 1973. március 1-től külön központi bérintézkedéssel - az állami ipar munkásainak és művezetőinek bérét 8 %-kal, az állami építőipar munkásainak és művezetőinek bérét pedig 6 %-kal fel kell emelni. A béremelést differenciáltan kell végrehajtani."⁵⁸ Döntés született arról is, hogy meg kell kísérelni a munkások és a fiatalok lakáskérdésének jobb megoldását. A KISZ-nek figyelmet kellett fordítani, hogy a bérek differenciált emelésénél megfelelően vegyék figyelembe a fiatal munkásokat, és művezetőket, azokat a fiatalokat, akik az átlagosnál rosszabb körülmények között dolgoztak, illetve javuljon a lányok, fiatalasszonyok bére, különösen a nőket foglalkoztató iparágakban. A politikai munkában változatlan főirányként jelentkezett a taglétszám, tömegbefolyás, szervezettség növelése az ipari üzemekben, a fizikai dolgozó fiatalok körében.⁵⁹

A KISZ 1974-es áprilisi határozata éttekintette a VIII. kongresszus és az ifjúságpolitikai határozat végrehajtásának tapasztalatait. A munkásifjúság kapcsán két lényeges kérdéskör vetődött fel. A párt KB 1972-es novemberi határozata kapcsán a munkásfiatalokat, illetve az egész fiatalságot érintő szociálpolitikai intézkedések sorozatára került sor, amely kedvezően befolyásolta helyzetüket /lakáshozjutás feltételeinek javulása, munkáslakásépítési akció, népesedéspolitikai intézkedések/. A másik problémakör az volt, hogy "Minden szándékunk és határozataink ellenére sem növekedett a dolgozó fiatalok körében a KISZ taglétszáma, amely helyenként alacsonyabb a tényleges befolyásuknál..."⁶⁰

Kapcsolódva a központi bizottsági határozatból adódó megyei feladatokhoz, a KISZ-taggá nevelő munka, a pályakezdekők patronálása és fogadása, a bejáró fiatalok KISZ csoportjának megalakítása került előtérbe.⁶¹ A tömegbefolyás erősítését szolgálta, hogy 1974. májusában megrendezték a megyei ifjúságunk napokat.

A jelentkező legaktuálisabb feladatokat érzékelteti a megyei ifjúságunk tanács 1974. első félévi munkaterve /módszertani anyag készítése az ifjúsági parlamentekhez, szervezeti élet helyzete a kis- és középüzemekben, KISZ és szakszervezeti, együttműködés tapasztalatai, pályakezdő fiatalok bérezésének és lakáshelyzetének alakulása az iparban/.⁶²

Korábban szó volt arról, hogy közel 4000 fő a bejáró ifjumszámok létszáma. Csongrád megyében ebben az időszakban is erőfeszítések történtek a bejárók létszámának csökkentésére. A dinamikus iparfejlődés következtében különösen a mezőgazdaságból nagy munkaerő-vándorlás indult meg. Ezen belül is elsősorban a fiatalokat érintette ez a folyamat, akik szakmunkásként, betanított munkásként, vagy segédmunkásként kívántak elhelyezkedni. 1972-ben pl. 1969-hez viszonyítva 3200 fővel növekedett a naponta ingázók száma, s így elérte a 20.255 főt. Ebben az időben a különböző munkásszállásokon 6469 fő elhelyezésére volt lehetőség összesen, de ezek kihasználtsága csak 69 %-os volt /4472 fő/. Az igénybevétel a munkásszállásokon megyei szinten 7,5 %-kal csökkent 1969-hez viszonyítva. Az ipar területén a 3000 férőhely kihasználtsága 80 % körül volt /1820 fő/. Az 1820 főből 929 fő volt 30 éven aluli fiatal, s a fiatalok közül 490 fő volt nő, 440 fő KISZ-tag. A tárgyi feltételek /szociális, kulturális/ a könnyűiparban, illetve a DÉLÉP központi munkásszálláson volt megfelelő. A szállásokon folyó nevelőmunka irányítását az önkormányzati szervek látták el /szállás bizottság, fegyelmi bizottság, szállás-gyűlések/. Ezek a bizottságok általában a szakszervezeteknek számoltak be, ezért a KISZ-szervezeteknek jobban be kellett kapcsolódnia a szakszervezeteken keresztül ebbe a munkába. Mivel egyedül a DÉLÉP központi szállóján működött egy ipari tanuló KISZ-szervezet, a KISZ bizottságoknak az önkormányzati szervekkel kellett tartani a kapcsolatot, kezdeményezni kellett, hogy tüsszék napirendre a fiatalok helyzetét, nevelését, a KISZ-munkába történő bevonást, megbízatások adását, a KISZ-taggá nevelő tevékenységet. Aktuális kérdéssé vált, hogy minél több helyen alakuljon KISZ alapszervezet, fokozottabban segítsék a vidéki fiatalok beilleszkedését, pályakezdését. Nagy figyelmet kellett szentelni a szabadidős tevékenység kialakítására, a feltételek megteremtésére /politikai, ismeretterjesztő előadások, programok, öntevékeny működvelő csoportok, olvasási szokások kialakítása, sportolási feltételek megteremtése/.⁶³

Összegezve: a munkásifjuság, az üzemi fiatalok körében végzett ifjúságpolitikai, mozgalmi munka tapasztalatait, megállapítható, hogy a párt ifjúságpolitikai határozata, az ifjúsági törvény, a kollektív szerződések nagymértékben elősegítették az ifjúságpolitikai tevékeny-

ség fejlődött. A pártszervezetek munkájának hatáskörük különösen a nagyüzemekben bontakozott ki szisztematikus ifjúságpolitikai munka: előrehaladt a nevelési feltételek biztosítása, javult a propaganda munka, koordináltabb lett az ifjúságpolitikai tevékenység. Jellemző erre az időszakra az Üzemi KISZ-szervezetek megerősítése, munkájuk jobb segítése, az érdekvédelem fellendülése /KISZ, Szociális kontakto, KMSZ, Szabványár, KMSZ, KMSZ P, KMSZ/. A pártszervezetek tehát - különösen nagyüzemekben - egyre eredményesebben foglalkoztak a KISZ pártirányításával. Pártmegbízottakat adtak egyes feladatok megvalósítására, kezdett áttelánomni válni, hogy a KISZ titkárokat meghívták pártvezetőségi ülésekre, így sok KISZ titkár tagja lett a pártvezetőségeknek, a pártalepányszervezetek többségében ifjúsági felelősöket bíztak meg. Az Üzemi nőgyűlések kialakulásával megváltozott a KISZ vezetőségek tekintélye, szerepe. A nőgyűlések fokozatosan betöltötték funkciójukat, sajnos esetenként előbb szüntelen formálisan voltak, illetve kisebb üzemeknél nem mindenhol működtek. A vállalatok, üzemek, intézmények döntő többségénél elkészültek az ifjúsági törvény helyi végrehajtási utasításai, bár egyes gazdasági egységek /Szabványár, KMSZ/ nem készítettek el, illetve elmaradások is voltak /KISZ/. A végrehajtási utasítások megfelelően foglalkoztak a KISZ jogszabányaival, az ifjúsági termelési formákkal, az ifjúság szociális helyzetével, művelődésével, sportolásával, a KISZ szervezetek működésének feltételeivel, a fiatalok lakásvárási problémáival és építési problémáival. Egyre több üzemben hangolták össze munkájukat a helyi választotti testületek, vezetők. Különösen a kollektív sztrájkok megküldésekor, megmozdításakor vált szorosabbá a KISZ és szakszervezeti szervek együttműködése, de az érdekvédelem más területén is javult a kapcsolat /bár, munkavédelem, ifjúsági törvény végrehajtási utasításai, munkaverseny/. Erősíteni kellett a szakszervezet munkáját a fiatalok munkásságának nevelésében. 1973-ban az iparban foglalkoztatottak 35,1%-a ifjúsági korosztályba tartozott, és a KISZ szervezettsége az üzemekben, a közlekedésben és a kereskedelemben 32,7% volt. Átlagában tehát az adatok nem változtak a korábbi évekhez viszonyítva. A KISZ befolyása, szervezettsége, szociál-politikai nevelőmunkája elsősorban a nagyüzemek területén javult. Különösen a kisüzemekben azonban nem volt kellő a KISZ befolyása. A párt SD

1970-es és 1972-es határozata a munkásosztály helyzetével kapcsolatosan nagymértékben elősegítette a fiatalok körében folyó nevelőmunka feltételeit. A megyei párt VB határozatai nyomán javult a régiókörében folyó KISZ tevékenység. 1970 és 1973 között az alapszervezetek száma 78-al, a KISZ taglétszám 1593 fővel növekedett. /2.sz. melléklet/. Nagyobb üzemekben KISZ-bizottságok, csucszvezetőségek alakultak vagy megalapításuk folyamatban volt /Szegedi Olajipari Vállalat, Hódmezővásárhelyi Porcelángyár, Szentesi Kontakta Vállalat/. Több kisüzemben, KTSZ-ben 10-30 fős alapszervezetek jöttek létre. Az elért eredmények ellenére még mindig volt olyan terület, ahol nem volt megfelelő a szervezettség /Konzervgyár Szeged/.

Nagyüzemi küldöttgyűléseken erősödött a politikai jelleg, a bátor kritikai hangnem, emelkedett a munkásfiatalok aránya a járási-városi KISZ végrehajtó bizottságokban 17-ről 31 főre /36,9 %/. A KISZ politikai apparátusában magasabb lett a munkás indíttatású fiatalok száma, de az első számú vezetők körében ez még mindig alacsony volt. Javult a KISZ-szervezetek párttaggá nevelő munkája, azonban a fizikai dolgozók körében az elmaradt a követelményektől. Az ifjúságpolitikai határozatot, az ifjúsági törvényt követően előrelépés történt a KISZ érdekképviselési munkájában. A munkássá válás folyamatának legfontosabb állomásait - pályaválasztás, szakmai továbbképzés, pályakezdés, beilleszkedés - a KISZ-szervezetek sajátos munkaformáikon, eszközeiken keresztül jól segítették. Ugyanakkor a pályakezdő fiatalok ünnepélyes fogadása a megye üzeimiben általában elmaradt, a KISZ szervezetek nem kísérték figyelemmel a pályakezdők érkezését, fogadását. A párt KB 1972-es novemberi határozata pozitív visszhangot váltott ki a fiatalok körében a bér- és lakásintézkedések vonatkozásában. A KISZ lakásépítő akciójára is ösztönzőleg hatott ez a határozat /kedvezőbb hitel-feltételek, közművesített telkek, kivitelező kapacitás/. A KISZ nevelőmunkájának szerves részét képezte a politikai nevelőmunka, gazdaságépítő tevékenység, szabadidős munka. A KISZ politikai oktatásában 5256 fiatal vett részt 1973-ban, pártoktatásban 790 fő, szakszervezeti képzésben 5885 fő. Esti, levelező és szakmai továbbképzésen a fiatalok több mint 20 %-a vett részt. Kezdeti lépések történtek a 8. osztályt nem végzettek segítésére, ott ahol ezeket a törekvéseket a gazdasági vezetők is támogatták, ott eredményesebbek voltak a KISZ kezde-

ményezései. /KSZV, BOV, BMG/. Általános tapasztalat volt az is, hogy azokban az üzemekben, ahol jó munkahelyi légkör alakult ki, ott jobb volt a KISZ eszmei, politikai nevelőmunkája és ezzel együtt a tagok politikai aktivitása is. A népgazdasági feladatok vállalásában szép sikereket hozott a párt X. és a KISZ VIII. kongresszusára hirdetett munkaverseny, a VIT munkaverseny akciója. Ezen kívül a szocialista munkaversenyben, a brigádmozgalomban való részvétel volt a legnépszerűbb munkaforma /697 ifjúsági brigádban 6652 fő, a többi brigádban 7915 fiatal dolgozott/. A KISZ-szervezetek nem koncentráltak megfelelően az ifjúsági brigádok tartalmi munkájának segítésére, mert csak a létrehozással törődtek elsősorban. A védnökségvállalások kiemelt szerepet kaptak /KSZV szövőcsarnok üzembehelyezése, HÓDIKÖT számítástechnikai program/. Országosan is sikeres volt a TBV ifjúsági butor akciója, amely a fiatal munkások és műszakiak kezdeményezésére jött létre, s a butor elnyerte a "Kiváló áru" címet. Az egyéni ifjúsági versenyek kevésbé voltak sikeresek /differentiált követelménytámasztás és az anyagi, erkölcsi elismerés hiánya miatt/. Sok munkásfiatal vett részt a kommunista műszakokban, a Vietnami számlára 436 ezer Ft-ot, egyéb ifjúságpolitikai célra 600 ezer Ft-ot fizettek be. A szabadidő hasznos, kulturált eltöltését városi szinten akadályozta, hogy alig működtek ifjúsági házak.

Korábban komoly hagyományai voltak az üzemi műkedvelő csoportoknak, de ezek a 70-es évek közepére felbomlottak /anyagi okok, bemutatkozási lehetőségek hiánya stb/. Örvendetesen fejlődtek viszont az üzemek KISZ klubjai, sorra jöttek létre a nagyüzemek ilyen jellegű létesítményei /1973-ban 35 ilyen ifjúsági klub volt/. Az üzemi spartakiádok jó formát biztosítottak a különböző sportági versenyeknek, de főleg a nőket foglalkoztató üzemekben kedvezőtlenebb volt a helyzet. 1973-ban 33 üzemi sportegyesületben 11.312 fiatal sportolt, melyből 5701 fő volt igazolt versenyző.⁶⁴

2.2 Falusi fiatalok helyzete, jellemzése, körükben végzett munka tapasztalatai

Csongrád megyében 26 ezer ifjúsági korba tartozó községi, falusi fi-

atal élt a tárgyalt időszak kezdetén. Ennek több mint 50 %-a 13.500 fő mezőgazdaságban dolgozott. Ebből 10 ezren termelőszövetkezetben, 3500-an állami gazdaságokban végezték munkájukat. Ezen felül 1200-an pedig gépjávitó vállalatoknál voltak.⁶⁵

A megye sajátosságai kapcsán korábban szó volt, hogy jelentős volt a külterületeken, tanyán élő fiatalok száma. Az itt élő fiatalok a környezetből adódóan hátrányos helyzetben voltak, s ezen felül döntő többségüknek a szülei fizikai dolgozók voltak. A megyében nagy erőfeszítések történtek a meglévő hátrányok csökkentése érdekében /iskolák, körzetesítése, általános iskolai kollégiumok bővítése, pedagógus ellátás javítása, diákszociális alap létesítése a rászorulókat támogatására/. A középiskolákban a pedagógusok és a KISZ támogatásával segítették a tanyán élő szülők gyermekeinek tanulmányi munkáját. Erre azért is szükség volt, mert az egyetemi-főiskolai hallgatók körében nagyon kevés volt a külterületen lakó fiatal. Nagyobb gondot kellett fordítani a tanyán lakók munkalehetőségeinek javítására, a bejárók utazási idejének csökkentésére. A tanyán, falun élő fiatalok művelődési, szórakozási, sportolási lehetőségei a szétszórtság, tárgyi-személyi feltételek, a lehetőségek hiánya miatt nehezebb volt.⁶⁶

A megyei pártbizottság állásfoglalása szerint "Fejlődésükre nagy hatást gyakorolnak a szocialista mezőgazdaság eredményei, a párt agrárpolitikai intézkedései. Döntő többségük becsületesen dolgozik, aktívan részt vesz a szocializmus építésében."⁶⁷

A mezőgazdaság szocialista átszervezésének időszakában a fő figyelem a földtulajdonnal rendelkező felnőttek megnyerésére fordítódott. Ebben az időszakban a fiatalok elvándorlása igen nagymértékű volt. A termelőszövetkezetek fejlődésével, megerősödésével együtt megindult a dolgozók visszaáramlása, s ezzel együtt különösen a szakmával rendelkező fiatalok visszaáramlása gyorsult meg. 1969-ben pl. 5 ezer új belépővel gyarapodott a termelőszövetkezeti tagok száma, melyből 2500 fő fiatal volt. Ez ott volt elsősorban jellemző, ahol folyamatosan foglalkoztatták a fiatalokat, jövedelmük megközelítette a munkásokét és a szociális és kulturális lehetőségeik elfogadhatóak voltak. A fiatalok visszaáramlása azonban még nem érte el a kívánt szintet a tárgyalt időszak kezdetére, melyet sürgetett a tsz-tagság el-

öregedése is. Jellemző gond volt a falusi fiatalok pályaválasztása. A továbbtanuló általános iskolások kis része tanult mezőgazdasági szakmát.⁶⁸

A mezőgazdaságban dolgozók szakmailag nagy hangsúlyt fordítottak továbbképzésükre. 1968-1970 között pl. több mint 600 fő szakmunkás, 1500 fő pedig gépszerelő és traktorvezetői képesítést szerzett. Továbbképzésük ösztönzésére főképzőleg hatott az a tény, hogy több mezőgazdasági üzemben a szakmunkásokat nem képesítésüknek megfelelően foglalkoztatták.⁶⁹

"Fejlődött megyénk mezőgazdaságban dolgozó ifjúságpolitikai, közéleti aktivitása, a marxista-leninista világnézet tért hódított soraikban, csökkent a falun az egyház befolyása is. A fiatalok többsége eszméileg szakított a vallással s általában nem meggyőződésből, csak környezetének befolyására vesz részt vallásos megnyilvánulásokon. A vallás befolyása azonban még mindig a falun a legerősebb."⁷⁰

A KISZ termelést segítő mozgalma, munkaformái pozitív változást mutattak. Évente körülbelül 8 ezren vettek részt a különböző termelési versenyeken, mozgalmakban, 120 brigád versenyzett a szocialista címért. A rét- és legelőgazdálkodás segítésében meghirdetett mozgalom keretében 5 ezer holdon végeztek javítási munkát, 37 hektáron ültettek facsemetét; 46 mezőgazdasági fiatal vett részt a Kiváló Ifju mérnök és Technikus, 54-en pedig a Szakma Ifju Nestere címért folyó mozgalomban.⁷¹

A termelőszövetkezeti mozgalom fejlődésével, a társadalom demokratizálódásával együtt a mezőgazdaságban is kiszélesedtek a demokrácia lehetőségei. "Ezzel azonban nem tart lépést a fiatalok részvétele a vezetésben, a vezető testületek munkájában. A vezetők jelentős része nem igényli a fiatalok véleményét, nem épít kezdeményezéseikre...

Nem számolnak a vezetők eléggé a kialakult új helyzettel, a tsz-fiatalok megnövekedett számával és a jelentkező képviselői igényükkel."⁷²

A KISZ-szervezeteknek bátrabban kellett érdekvédelmi munkájukat végezni, a KISZ-vezetőknek javítani kellett felkészültségüket. Általános volt, hogy a fiatalok megnövekedett létszáma és képviselői igénye ellenére a tsz-ekben működő bizottságokban nagyon ritkán volt fiatal. "Több helyen a KISZ-titkár azért tagja az igazgatóságnak, vezetőségnek, mert mint agronómus, vagy más szakember tagja annak és

így egyben a KISZ-t is képviseli.”⁷³ Nem volt kielégítő javulás a fiatal szakemberek fogadtatásában, a szövetkezetek egy részében különösen mostohán bántak a nőkkel. 1970-ben a KISZ-tagság közel 3/4 része 20 éven aluli fiatal volt, s a falusi KISZ-szervezetek egyharmadában nem volt 20 éven felüli fiatal.⁷⁴ Ez egyrészt azt a gondot jelentette, hogy nehéz volt a 20 éven aluliak megtartása, másrészt a 20 éven felüliek kis aránya pedig nehezítette a KISZ pártirányító munkáját.

1970-ben a járási, városi és községi pártszervezetek fontos feladatává vált, hogy "... adjanak fokozott segítséget a falusi és a lakóterületen /tanyán/ élő fiatalok neveléséhez. Társadalmi összefogással biztosítani kell ehhez a tárgyi, anyagi feltételeket.”⁷⁵

A KISZ-szervezeteknek irányító munkájuk során jobban figyelembe kellett venni a falun, tanyán élő fiatalok mozgalmi munkába történő bevonásának és nevelésének lehetőségeit. Legfontosabb politikai követelménnyé vált a mezőgazdasági fizikai dolgozó fiatalok között a KISZ-szervezettségének, a KISZ tömegbefolyásának fokozása.

A KISZ VIII. kongresszusa megerősítette a lakóhelytől tanulni vagy dolgozni bejárók szervezeti hovatartozásának kérdését, mikor lehetőséget biztosított, hogy a KISZ-tagok maguk döntsék el, hogy hol kívánnak részt venni a KISZ-munkában. A tsz-ek, állami gazdaságok KISZ-szervezeteinek a gazdasági építő munkát segítő tevékenységükben erősíteni kellett a szocialista nagyüzemi gazdálkodást, a belterjesség növelését, az iparszerű nagyüzemi állattenyésztést, a háztáji lehetőségek korszerűbb felhasználását. Segíteni kellett országos szinten a mezőgazdasági szakmunkásképzést, a lányok, szak- és betanított munkás-képzését, valamint a falusi értelmiség letelepedését. Többet kellett vállalni a művelődési feltételek javításában, az egyetemi KISZ-szervezeteknek pedig nyári és téli gyakorlatok során nagyobb hangsúlyt kellett fordítani a tanyai KISZ-szervezetek munkájára, a tanyán élő fiatalok helyzetének a felmérésére. A kongresszus javasolta, hogy a szövetkezetek országos, megyei és szakmai szintjein jöjjenek létre ifjúsági bizottságok, melynek fontos célja az itt élő és dolgozó fiatalok politikai nevelése, érdekeinek védelme.⁷⁶

A megyei küldöttértekezlet 1971-ben többek között foglalkozott a fa-

lusi ifjúság problémáival is. A tézisek azt támasztották alá, hogy a meglévő hiányosságok ellenére összességében javult az ifjúság politikai-közéleti aktivitása, amelyek megfelelő elismerést váltottak ki az idősebbek és a falusiak közvéleményében. A mezőgazdasági KISZ-szervezetek megfelelően feldolgozták az ifjúságpolitikai határozatot, de az alapszervezetek egy kisebb köre nem jutott el a feladatok megfogalmazásáig, saját tennivalók kimunkálásáig /Ásotthalmi Petőfi Szakszövetkezet, Gyálaréti Komszomol Tsz/. Éppen ezek miatt is fő stratégiai célként fogalmazódott meg, hogy "Mezőgazdasági, főleg tanyai területeken jobban érvényt kell szerezni az ifjúságpolitikai határozat szellemének."⁷⁷

Az állami gazdaságokban az érdekvédelmi munka szempontjából kedvezően hatott az a tény, hogy igen sok fiatalot választottak be a szakszervezetek különböző szerveibe. Így hatékonyabban tudtak bekapcsolódni az új kollektív szerződések kidolgozásába, a munkakörülmények javításába, a munkaidő helyes meghatározásába. A termelőszövetkezetekben rosszabb helyzet alakult ki, mert a KISZ itt kevesebb segítséget kapott. A KISZ-szervezetek a pártszervezetek segítségére, a tsz törvényre támaszkodva is sokszor kevés sikert, illetve eredményt tudtak elérni a munkaterületen. Problémát jelentett a rendszeres foglalkoztatottság kialakítása és a szakmai továbblépés lehetőségeinek biztosítása. Különösen jellemző volt ez a fiatal mezőgazdasági szakemberekre és a nőkre. A szövetkezetekben 1969 - 1971 között kihelyezett 234 gyakornok közül egy év alatt 37 fő más munkahelyre távozott. Ennek ellenére, szerencsére csökkent azoknak az értelmiségi fiataloknak a száma, akik a falusi munkát csak átmeneti helyzetnek tekintették. A lakásépítés, családalapítás megkönnyítésében a meglévő munkahelyi és központi támogatások hatására javult a helyzet. Sikeresek voltak a megyei és alsóbb szintű mezőgazdasági fiatalok tanácskozásai, ahol elsősorban a réteg helyzetével, illetve megfelelő vezetők meghívásával egy-egy fontos szakmai kérdéssel foglalkoztak. A KISZ-szervezetek munkáját javítani kellett, elsősorban a KISZ tömegbefolyását, szervezettségét kellett fokozni. A szervezettség alacsonyabb volt, mint a munkásfiatalok körében; a faluról bejárú fiatalok nem jelentkeztek KISZ-tagnak sehova sem, az alapszervezeteknél gondot jelentett a KISZ-vezetők kiválasztása, és előfordult az is, hogy nem megfelelően képzett fiatalok kerültek

KISZ-vezetőnek. A párttag KISZ-tag fiatalok száma nagyon szerényen nőtt a mezőgazdasági jellegű KISZ-szervezetekben, ezért ennek erőteljesebb növelése sürgető feladattá vált. A gazdaságépítő munkát segítő tevékenység fő vonalát a védnökségi akciók, mozgalmak képezték. Ezek kiterjedtek többek között a gazdasági és szociális létesítmények építésére, új termelési eljárások bevezetésére, szőlő- és gyümölcs telepítés területeire, a mezőgazdasági és betanított szakmunkásképzésre, az országos fásítási feladatokra, rét- és legelő javítására, valamint a huszprogram megvalósításának segítésére. A termelési mozgalmak is jól segítették a gazdasági feladatok megvalósítását /szocialista brigádok szervezése, kampány jellegű feladatok segítése, ujtó mozgalom/. Ezekben a munkákban főleg Szeged és Szentés járás fiataljai tűntek ki. A művelődési és sportlehetőségek igen szerények voltak, különösen tanyán. A falusi, mezőgazdasági alapszervezetek társadalmi megbízatásává vált, az ott élő fiatalok fejlődésének, nevelésének segítése.⁷⁸

Az 1972. évi tagkönyvérvényesítés tapasztalatai kapcsán a mezőgazdaság, a községek, falvak területén dolgozó KISZ-tagok az elbeszélgetések kapcsán a Szentés járásban felvetették, hogy a párt és gazdaságvezetők részéről az ifjúságpolitikai határozat végrehajtásának megtorpanását érzékelik /Mindszent Lenin Tsz, Derekegyházi ÁG/. Foglalkoztak az ifjúsági alapok felhasználásának kérdésével /Szeged járás, Szentés járás/, több községben a fiatal tsz-tagok és KISZ-szervezetek munkájának nem kellő összehangolását érzékelték. A tagok a rendszertelen munkáért, a program szegénységért megbírálták a rosszul dolgozó KISZ-vezetőket /Székkutas; MEZŐGÉP Vállalat, Röske községi asz., Szeged Felszabadulás tsz/. Ott ahol nem megfelelően dolgoztak a KISZ alapszervezetek, az igényesebb KISZ-tagok az átigazolást választották. Sok észrevétel hangzott el a szabadidős feltételek javítására. 1972-ben összesen 1087 fő nem érvényesítette KISZ tagsági viszonyát. Ezen belül 380 fő volt 26 éven felüli. A 26 éven felettiek közül viszont nagy volt a tsz-ekben dolgozó lányok és fiatalasszonyok aránya, akik elsősorban családi okokra hivatkoztak. Ez annak a szemléletnek a következménye, mely szerint falun, tanyán a családok fiatalok nem maradnak KISZ-tagok.⁷⁹

Az 1974-es áprilisi határozat ismételten a fő feladatok közé sorolta

a munkás és parasztfiatalokkal való foglalkozást. A megyei KISZ-bizottság a megyei intézkedési terv tárgyalása kapcsán megállapította, hogy változatlanul nem sikerült növelni a szervezettséget és a tömegbefolyást a parasztfiatalok körében.⁸⁰

Ahol nem volt brigádmozgalom, ki kellett alakítani a feltételeket, mert ezek jó lehetőséget biztosítottak a KISZ-tagga nevelő munkában; kezdeményezte a megyei KISZ-bizottság a TESZÖV-nél és a MEDOSZ-nál a megyei szántóverseny és gépszerelők vetélkedőjének megszervezését 1974 második felében. A védnökségi mozgalom keretében szerepelt a Tisza II. vízlépcső és öntözőrendszer építésében és hasznosításában való részvétel, valamint a huszprogram teljesítésében való aktív közreműködés. E legutóbbi védnökségi formához kötődően nagyobb odafigyelést kellett fordítani a kapcsolódó ágazatok közötti jobb együttműködésre /takarmánytermesztés, állattenyésztés, feldolgozás/. Folytatódott a szalámigyár építése felett vállalt védnökség a 1974 nyarán nemzetközi építőtábor segített az átadás pontos betartásában. A MEDOSZ-szal közösen meghirdette a megyei KISZ bizottság a jubileumi és felszabadulási versenysorozatot 10 sportágban, amely a sportolási-versenyzési lehetőségeket igyekezett biztosítani.⁸¹

1974 április 19-i ülésén a megyei KISZ bizottság áttekintette - a KISZ KB 1973. október 18-i határozata nyomán - az élelmiszeriparban, fagazdaságban, vizgazdálkodásban, az ÁFÉSZ-ekben dolgozó és falun élő fiatalok helyzetét. A megye KISZ tagságából 8838 fő itt dolgozott ezekben az ágazatokban. A falun élő és ott is dolgozó fiatalok döntő része, 7659 fő mezőgazdaságban, szakszövetkezetekben, tsz-ekben dolgozott. Szervezettségük 30,7 %-os volt, ez 1,6 %-kal magasabb volt az országos átlagnál. A szervezettség további javítását akadályozta többek között, hogy a megye 122 tsz-e közül csak 20-30 KISZ-alapszervezet volt tiszta profilu, a többi KISZ-szervezetben a község, falu többi /helyben más munkahelyen dolgozók, bejáró dolgozó és tanuló fiatalok/ fiataljai együtt dolgoztak. Így ezek a KISZ-szervezetek nem kötődtek olyan közvetlenül a tsz-ek gazdasági egységeihez s ezek párt és állami vezetői nem érezték teljesen "magukénak" ezeket a KISZ-szervezeteket. Nehezebb volt ezeknek az alapszervezeteknek differenciált programot adni, a munkahelyi demokráciába való bekapcsolódás különösen akkor okozott nehézséget, ha a KISZ titkár nem a tsz-ben dolgozott.

A megye 6 állami gazdaságában akkor 1000 fő fiatal dolgozott, s a KISZ-tagok létszáma 254 fő volt. Az ÁFISZ-ekben 2015 fiatal közül 452 volt a KISZ-tag s a 25 egységben 18 helyen működött KISZ-alapszervezet.⁸²

A községi lakóterületi KISZ-alapszervezetek száma 1974-ben 39 volt, 1164 fős taglétszámmal. Az 57 község közül volt ahol nem létezett lakóterületi KISZ szervezet, így meg kellett vizsgálni létrehozásuk lehetőségét.⁸³

Az erdő- és vízgazdálkodás területén 11 asz-ben 286 KISZ tag volt.⁸⁴ A helyzetelemzésből világosan kirajzolódtak a legfontosabb feladatok. Minden munkahelyen, lakóterületen vagy tiszta profilu alapszervezetet, vagy ha ez nem volt lehetséges, KISZ csoportokat kellett létrehozni. Indokolt esetben az egy községből bejárók közül is létre lehetett hozni KISZ csoportokat. Fokozott figyelmet kellett fordítani a lányok, fiatalasszonyok helyzetére. Járási szinteken a tanácsokkal, a területi szövetségekkel közösen létre kellett hozni az agrárklubokat, évente fórumot kellett rendezni a fiatal agrárértelmiség számára. Érdekvédelem területén el kellett érni, hogy minden fiatal ismerje meg a munkahelyi jogszabályokat, tsz törvényt, kollektív szerződéseket, üzemi éves terveket. Növelni kellett a fiatalok számát a különböző választott testületekben.⁸⁵

A falusi fiatalok körében végzett munka tapasztalatait összefoglalva megállapítható, hogy az ifjúságpolitikai határozatot követően érezhető változás következett be a falvakban és községekben folyó ifjúságpolitikai munkában. Az is láthatóvá vált, hogy lényegesen nehezebb körülmények között több ellentmondással számolva kellett ezt a munkát végezni. A nehézséget jól érzékelteti, hogy a tsz vezetők kétharmada csak a felsőbb pártszervezetek politikai fellépésére készítette el az ifjúsági törvény helyi intézkedési tervét. Sok helyen gyenge volt a KISZ szervezetek politikai nevelőmunkája. Nem sikerült frontáttörést elérni a fiatalok bevonásában a tsz-ek vezetésébe, további alapos fejlesztésre szorult az érdekvédelmi munka.

2.3. A középfoku tanintézetekben tanuló fiatalok

Az 1970 - 1975 közötti időszak országos helyzetet tekintve is a dinamikus változások időszaka volt a közoktatáspolitikában. 1969-ben napvilágot látott a szakmunkástanulókról szóló VI. Szakmunkástanuló törvény, amelyet az országgyűlés fogadott el.

1973-ban módosításra került az 1961-es közoktatásról szóló III. törvény.

Nem véletlen, hogy az 1970-es ifjúságpolitikai határozat nagy teret szentelt a középiskolai tanulók nevelésével, társadalmi- közéleti tevékenységének, a KISZ szervezetek munkájával összefüggésben. A középiskolás diákfiatalság életkori, társadalmi helyzetéből számtalan olyan sajátosság adódik, amelynek felvázolása lényeges.

Különösen jellemző erre a korosztályra, hogy beleszületett a szocializmusba. Ugyanakkor "sok nehézséget jelent számukra a szocializmusról tanultak és a valóság közti vélt vagy valóságos ellentmondások problémája".⁸⁶ Ez a problémakör összefüggésben volt a nevelőmunka differenciálatlanságával, ugyanis "... sokszor egyoldalúan csak a haladó, rothadó kapitalizmus és a kifejezett szocializmus fogalmaival dolgozunk. Ez gyakran elhomályosítja az átmenet bonyolultságát, ellentmondásosságát és korántsem rövid idő-tartamát".⁸⁷

"Az a tény, hogy a mai ifjúság beleszületett a szocialista viszonyokba, egyben azt is jelenti, hogy nem vívta meg értük a maga harcát, nem adott és nem kapott értük sebeket."⁸⁸ "Az iskolai életforma részben passzív befogadó jellege, a valóban hatékony és életteli önkormányzás gyakori hiánya gyengíti önállóságukat és öntevékenységüket. A meggyorsult fizikai fejlődés és a nemi érés következtében a fiatalok vitális energiái hamarabb és hevesebben bontakoznak ki, ezért esetenként konfliktusok jönnek létre az iskola rendje, és a fiatalok természetes törekvései, igényei és lehetőségei között. Megnőtt az az időszakasz, amelyekben a fiatalok testi, szellemi fejlettsége és társadalmi érettsége bizonyos szempontból aszinkronban van egymással. Ez labilissá teszi magatartásukat, fogékonyabbak lesznek a hangulati áramlatokkal, a divatokkal szemben, s ez önmaguk helyzetének kritikus elemzését is megnehezíti."⁸⁹ Fő célkitűzéssé vált tehát a tartalmas diákközösségi életet kifejlesztő nevelőmunka.

Középpontba került a munkásosztály fő utánpótlását képező intézmény-típus, a szakmunkásképző iskola.

A középiskolai KISZ munka bírálatai között gyakran szerepelt, hogy "Az iskolában tevékenysége leszűkül az un. 6. órára, unalmas és «kincstári» a munkája."⁹⁰ Az általános iskolát végzett első osztályos középiskolai tanulók gyakran mindenféle átmenet és próbatétel nélkül kerültek az ifjúsági szervezetekbe. Érvényesült a tömeges KISZ tagfelvétel és a tömegszervezeti jelleg egyoldalú hangsúlyozása. Nem vált be, hogy az iskolai KISZ szervezet felépítése osztályközösségekre épült. Az alapvető ellentmondás pedig abból fakadt, hogy "Nevelésre rendelt állami intézményekben kell a KISZ szervezetnek szintén nevelőmunkát végezni. Ez óhatatlanul azonosulás veszélyével jár. Ellentmondás van az iskolában, az igazgatói, osztályfőnöki vezetés és a KISZ pártvezetése, szervezeti önállósága között".⁹¹

A merev szervezeti keretek feloldását szolgálta az a javaslat, hogy a középiskolai bejáró tanulók maguk dönthették el, hogy az iskolában vagy lakóhelyen kívánnak KISZ tagok lenni.

Korszerűsíteni kellett a középfoku tanintézetekben folyó KISZ munkát, oly módon, hogy "Növeljék a szervezetek öntevékenységet, eszmeiségét, demokratizmusát, a program legyen fiatalosabb, szélesedjen a tanulói önkormányzat, bővüljön a szervezetek tevékenységi köre, anyagi- technikai bázisa."⁹²

Az ifjúságpolitikai határozatot követően a KISZ KB Intéző Bizottsága kidolgozta a közép- és szakmunkásképző iskolai KISZ-szervezetek munkájának továbbfejlesztését. Tehát a korszerűsítést a párt Központi Bizottsága határozta meg, annak ellenére, hogy a KISZ KB 1967-ben átfogóan megvizsgálta a réteg körében a hosszú távu feladatokat. 1972-ben a helyzet szükségessé tette, hogy újra elővegye a KISZ KB ezt a témát.

Ennek értelmében elsősorban tartalmi megújítást kellett előkészíteni, ezen belül is az eszmei-politikai nevelőmunkára kellett koncentrálni. Erőteljesen vetődött fel az önkormányzat, önállóság erősítésének szükségessége. "Még mindig sok iskolában tapasztalható autokratizmus, a diákok kezdeményezéseinek - sokszor jószándéku, a gyermekek féltéséből fakadó, de objektíven káros - guzsbakötése. Gyakori, hogy az önkormányzat éppen ezért formális és csupán a fiatalok kis rétegét érinti."⁹³

Előtérbe került az önművelődés, önnévelés, a sokoldalú közélet és politikai tanulás gyakorlása. Lényeges elem volt a társadalmi-közéleti gyakorlat megszervezésének iskolán kívüli elsajátítása is.

"A KISZ első lépésként azt szorgalmazhatná, hogy az iskolai KISZ-szervezetek tegyék át munkájuk súlypontját a tanítási időn kívüli órákra, a hétvégekre. Emellett az üzemi, a művelődési házi és az iskolai lehetőségeket is felhasználva, működjenek olyan klubok, ahol a lakóterület fiataljai - függetlenül attól, hogy diákok vagy munkásfiatalok - együttesen otthonra találhatnak!"⁹⁴

A tartalmi munka igényel bizonyos szervezeti változtatásokat is. Az új szervezeti elgondolás 1970. szeptemberétől mozgalmi kísérletként indult, s megyénként két iskola vett benne részt. A kísérlet lényege, hogy létrehozzák a KISZ irányításával működő osztályszintű önkormányzati szerveket, az osztály-diákbizottságokat. Feladatuk az osztályközösségek életének irányítása volt, azzal a céllal, hogy tehermentesítsék a KISZ szervezetek az iskolai jellegű feladatok alól, másrészt, hogy bevonják a KISZ-en kívüli tanulókat az önkormányzat gyakorlásába, elsajátításába, szélesedjen az önkormányzat és annak hatékonysága.

Mindezek mellett létrehozták az un. érdeklődési köröket /Uttörővezetők klubja, Ifju Gárda, Marxista diákokakadémia, Országjáró Diákok Köre, Diák klub, Tudományos Diáktársaság/. A körök elsősorban az indirekt nevelés eszközeként működtek. Létrehozták a vegyes életkorú alapszervezeteket, amelyek a korábbi osztályra épülő alapszervezetek helyett az un. vertikális formát alkalmazták. Ezzel minden középiskolai KISZ-tag maga választhatta meg, hogy melyik KISZ alapszervezetben kíván dolgozni. A bejárók, a III. éves szakmunkástanulók választhattak, hogy az iskolában, lakóterületen, vagy az üzemben kívánnak-e KISZ tagok lenni.⁹⁵

E hosszú távú feladatok alapján kellett Csongrád megyében elemézni a helyzetet és a helyi sajátosságok alapján meghatározni a végrehajtás tennivalóit. 1970-ben 29 gimnázium és szakközépiskola volt 11 ezres tanulólétszámmal. Kilenc szakmunkásképző intézetben 9 ezren tanultak. A huszezer tanuló így a megye ifjuságának 25 %-át képviselte. Az általános iskolát végzetek 80 %-a továbbtanult középiskolában.

A tárgyi feltételek gondot okoztak a tanácsai intézmények szakközépiskolái, de különösen a szakmunkásképző intézetekben. Több ilyen iskolában tevékenység hiánya miatt a tanulók reggel 7-től este 8-ig jártak iskolába. A kollégiumi ellátottság is régóta igen rossz volt. A középiskolás tanulók 25 %-a, a szakmunkástanulóknak csak 15 %-a volt kollégista.

Ugyanakkor a bejárók aránya a középiskolásoknál 25 %, a szakmunkástanulóknál 40 % volt. A kollégiumi férőhelyek hiánya elsődlegesen a fizikai szülők gyermekeit érintette, a tanulók körében átlagosan 65,5 % fizikai dolgozó gyermeke volt. A fizikai szülők gyerekeinek aránya a gimnáziumokban igen alacsony volt /nyugati nyelvek tagozatán 21 %, természettudományos tagozaton 25,3 %/. A tanulókat, helyzetüket, világnézetüket döntően azok az általános tulajdonságok jellemezték, amelyekről szó volt az ifjúságpolitikai állásfoglalás tárgyalásánál. Itt is érzékelhető volt, hogy a tanulókat izoláltan érték a nevelőhatások, a KISZ tevékenysége erősen az iskolához kötődött. A tanulmányi munkában döntő többségük becsületesen végezte feladatát /évente különböző tantárgyi versenyeken 600-650 tanuló vett részt és az országos versenyeken kiemelkedő eredményeket értek el; a Szakma Kiváló Tanulója versenyen 7 ezer szakmunkástanuló vett részt/. A gimnáziumokban a tanulók egy része csak a felvételi vizsgára szükitette le tevékenységét, s az iskola, a KISZ szervezet ügyeibe nem kapcsolódtak be. A szakközépiskolákban, szakmunkásképző intézetekben a "felesleges" közismoreti tárgyak tanulása volt probléma. A világnézeti nevelőmunkában fejlődés jelei mutatkoztak, javult a tanulók természettudományos ismerete. Ezzel is összefüggésben állt az a tény, hogy egyre kevesebb volt a vallásos fiatalok száma, bár még mindig vettek részt tanulók egyházi szertartásokon, leginkább szülői, ill. családi kívánságra.

Elő kellett lépni az iskolai oktató-nevelő munkában, a politikai-nevelőmunka koordinálásában. Fejlesztésre szorult a tanulók állampolgári ismereteinek erősítése, az iskolai hagyományok jobb ápolása, a gyerekek érzelmi tulajdonságainak erősítése, a pályaválasztás hatékonyabb segítése, a fizikai dolgozók tehetséges gyerekeinek továbbtanulásának segítése.⁹⁶

A megyei pártbizottsági elemzés szerint: "Az iskolai oktatást és nevelést vizsgálva az a tapasztalat, hogy az oktató funkciót sokkal

eredményesebben látják el, mint a nevelést."⁹⁷

Több iskolában kevés, a nevelőmunkát szolgáló helyiség állt a pedagógusok és a KISZ rendelkezésére.

A középiskolai KISZ munka elemzése során szembe kellett nézni a tömegbefolyás és a szervezettség közötti ellentmondással. A KISZ-ben indokolatlanul gyorsan megnőtt a tanulói fiatalok aránya, az alapszervezetek jelentős részében KISZ-tagnak lenni, nem jelentett több követelményt, jelentős számu KISZ-tagnak nem volt konkrét megbízatása. Ez szükségessé tette a tagokkal szemben a követelmények növelését, a tagfelvételi normák következetes érvényesítését. Fejleszteni kellett a KISZ pártirányítását. A megye középfoku tanintézeteiben tanító 1328 pedagógus közül 355 fő /27 %/ volt párttag. A pártirányítás főleg ott okozott gondot, ahol nem volt pártszervezet, így az irányítás a pártszervezetre, rosszabb esetben a párt-összekötő tanár személyére szűkült le. A pártmunka középpontjába az ifjúságpolitikai kérdéseket kellett állítani, irányítani; koordinálni kellett a politikai-világnézeti nevelőmunkát.⁹⁸

"Hatékonyabban kibontakozott a szocialista nevelőmunka, az iskolai élet demokratizmusá, a szocialista tanár-diák viszony."⁹⁹ - Állapította meg a megyei pártértekezlet 1970-ben, ugyanakkor "Különösen általános, de a középfoku oktatásunkban nem lehetünk megelégedve az iskolai demokrácia színvonalával".¹⁰⁰

A megyei KISZ bizottság 1970 augusztusi ülésén döntött abban, hogy a megyében a KISZ KB által beindított mozgalmi kísérletben a Szentesi Horváth Mihály Gimnázium a Makói Mezőgazdasági Szakközépiskola és a Szegedi Vasutforgalmi Technikum vesz részt és az 1970/71-es tanév végén összegezik a tapasztalatokat. A KISZ KB 1970 szeptemberi határozata alapján fel kellett készülni a tanintézeti tervezés új rendszerére, amelynek a lényege az volt, hogy a választás nem ősszel, hanem tavasszal került lebonyolításra, így az értékelés és a választás a tanévhez igazodott, és a tervezést az új vezetőség tanév végén be tudta fejezni, az új vezetőséget nyáron fel lehetett készíteni.¹⁰¹ Az új forma kedvezőbb volt, mint elődje, azonban nagy hiányossága volt, hogy a tervezőmunkát nem a tanévi tervezőmunka ciklusához igazította. Ezt a következtetést alátámasztotta az 1970 évi tagkönyv-érvényesítés tapasztalatainak összegezésével foglalkozó megyei elemzés

amely utalt arra, hogy az év végi elbeszélgetések tartalmi előkészítését rontotta az a tény, hogy a KISZ-tagok munkáját tanév végén már értékelték egyszer. A KISZ-munka egyik sarkalatos hibájára mutatott rá a következő megállapítás: "Érdekes véleményt is hallottunk a KISZ-tagok értékeléseivel kapcsolatban: ki kellene dolgozni egy olyan követelményrendszert, amelyben évenkénti fokozatok lennének, és aki azt nem teljesíti, az << nem léphet magasabb osztályba >>, mintegy meg kellene ismételni azt a követelményt."¹⁰² Azt jelezték tehát a tapasztalatok, hogy különösen tanulói területen nincs kialakítva a KISZ-tagokkal szemben egy egységes politikai elvárás, követelményrendszer. Ezek a momentumok lesznek azok, amelyek többek között elvezetnek a KISZ KB 1974-es áprilisi határozatának megalkotásához. Ugyancsak ezt a fajta véleményt erősíti az 1971. évi tanintézeti vezetőségválasztás tapasztalata, mely során szinte mindenütt felvetették a középiskolás KISZ-tagok, hogy bátrabban kell élni a jutalmazás, az elismerés és a kitüntetés lehetőségeivel. Ezen kívül legtöbbször foglalkoztak a beindított mozgalmi kísérlettel, annak lehetőségeivel. Megfogalmazták, hogy színesebbé kell tenni a szervezetek politikai tevékenységét, változatos, élményt adó formákat kell alkalmazni, kerülni kell az iskolás "tanóra" izű megoldásokat. Érzékelhetővé vált az is, hogy a középiskolai pártszervezetek több segítséget adtak a KISZ munkájához, javult a párttagok ez irányú aktivitása. Pozitív fogadtatásra talált, hogy az 1916. kormányrendelet szerint a KISZ érdekképviselete új fórumokkal bővült /diákparlament/, illetve új jogokat kaptak a KISZ-szervezetek /KISZ véleményezés fegyelmi eljárásokban, tanterületi értekezleten való részvétel/.

A KISZ VIII. kongresszusa átfogóan értékelte a középiskolai KISZ-munka tapasztalatait, megfogalmazta a következő kongresszusig a fő célkitűzéseket.

A kongresszus munkáját az jellemezte, hogy igen komolyan foglalkozott a társadalompolitikai kérdéseken belül a közoktatáspolitikával. A párt KB készült arra, hogy átfogóan megtárgyalja az oktatási rendszer felülvizsgálatát és döntsön a további tennivalókról. A KISZ a legfontosabb problémakörök közé sorolta a fiatalok oktatási-tanulási feltételeinek javítását, kiegyenlítését, az esélyegyenlőség megteremtését.

Előtérbe került a túlterhelés csökkentése, a szakmunkásképzés fokozottabb fejlesztése, az iskolák demokratikus légkörének és a szocialista nevelőiskola kialakítása, erősítése. Hangsúlyt kapott a pedagógusképzés korszerűsítése, a pedagógusok mozgalmi munkára történő jobb felkészítése. Tovább kellett fejleszteni a KISZ-szervezetek önkormányzatát, kérték az illetékes minisztériumokat, hogy adjanak ki külön rendelkezést, amely meghatározza a diák-önkormányzatok fejlesztésének elveit. A kongresszus megfogalmazta igényét, hogy részt kíván venni a diáksport fejlesztési programjának, irányítási rendszerének kidolgozásában, tökéletesítésében. A KISZ-tagokkal szemben következetesebben kellett érvényesíteni az egyéni elbírálást, a folyamatos megbízatásokat és számonkéréseket s ebben erősíteni kellett a kollektívák felelősségét.¹⁰³

A KISZ megyei küldöttgyűlése rögzítette azokat az eredményeket, hiányosságokat, amelyek bekövetkeztek az ifjúságpolitikai határozat óta, és irányt mutattak a jövőre vonatkozóan. A tanácsoknál különösen a művelődési osztályok területén bontakozott ki gyümölcsöző együttműködés, amely kiterjedt a tanulók tanulási, művelődési igényeinek kielégítésére. A megyei és városi tanácsok diákszociális alapeket hoztak létre a fizikai szülők tehetséges gyermekeinek támogatására, 1971-ben 58 középiskolai tanuló részesült társadalmi ösztöndíjban. Már 1971-ben biztatóak voltak a kísérletek a középiskolai KISZ-munka korszerűsítésére vonatkozóan.¹⁰⁴ A három középiskolában a tapasztalatok azt mutatták, hogy az "...osztály diákönkormányzatok, a különböző tevékenységi körök, a vegyes életkorú alapszervezetek létrehozása frissíteni fogja a középiskolában folyó ifjúsági munkát, a strukturális változás jobban kedvez a KISZ-tagság öntevékenységének kibontakozása számára."¹⁰⁵

A gimnáziumokban új lehetőségekkel, fórumokkal bővült az érdekvédelmi tevékenység. Az iskolai továbbtanulási KISZ-véleményezés, illetve a tantestületi értekezleteken való részvétel ügyében "...Több alkalommal harcot kellett vívni a pedagógusi konzervativizmus ellen."¹⁰⁶

A KISZ-vezetőket jobban fel kellett készíteni, hogy ezeken a fórumokon testületi véleményt képviselve jól tudjanak élni a fórumok adta lehetőségekkel.

A szakmunkásképző intézetekben a szakmunkástanuló törvény hatására pozitív változás következett be a pedagógusok, iskolavezetők szemléletében, mert a KISZ-t, mint partnert egyre inkább elismerték. Véleményt kértek a KISZ-től a nevelési tervek készítésével, egyeztették ezt a KISZ akcióprogramjával, figyelembe vették a KISZ javaslatát, jutalmazásoknál, fegyelmi büntetéseknél, szociális segélyek és üdülőjegyek elosztásánál. Ugyanakkor Szentesen és Hódmezővásárhelyen az ipari szakmunkásképző intézeteknél érdemi módon még sem tettek elegendet ezeknek az elvárásoknak.¹⁰⁶

A középiskolai mozgalmi kísérlet kétéves tapasztalatainak értékelésére 1972. májusában került sor, a megyei KISZ-bizottság ülésén. A tanulságok elemzése azért fontos számunkra, mert később döntés született arról, hogy a kísérlet pozitív tapasztalatai alapján minden középiskolában be kell vezetni az új szervezeti struktúrára történő átállást. A vertikális szervezeti forma képezte tulajdonképpen a kísérlet szervezeti-formai részét, és a figyelem elsősorban erre fordítódott és a tartalmi korszerűsítés sajnos háttérbe szorult.

A kísérletben résztvevő alapszervezetek növelték a politikai és szervezeti munkával kapcsolatos követelményeket. Többször éltek a kizárás lehetőségével is, amely az osztályalapszervezetek életében nagyon ritkán fordult elő. Az új alapszervezetek akcióprogramjainak elkészítésénél kezdetben a maximalizmus jegyei mutatkoztak, de később már jobban számoltak a realitásokkal. A vegyeséletkoru alapszervezetek munkája, hagyományteremtése folyamatossá vált, a szimbólumok megteremtése erősítette a közösségek összetartó erejét /névadó megemlékezések, külön jelvény és embléma készítése/. Volt ahol a névadóhoz, az alapszervezet nevéhez kapcsolták az alapszervezet fő tevékenységi körét. A különböző életkoru, felkészültségű KISZ-tagokból álló alapszervezeteknél a KISZ vezetőség tapasztalata igen eltérő volt, ezért felvetődött a középiskolás KISZ vezetők egységes képzésének igénye is. A heterogén összetétel miatt azonban az alapszervezeti programok igen változatosak voltak, nagyobb lehetőség lett az öntevékenység kibontakoztatására. A vegyes életkor miatt a politikai rendezvények és vitakörök tartása azt az ellentmondást hozta, hogy a felsőbb éves tanulók igény szintje magasabb volt. A KISZ alapszervezetek az osztálydiákbizottságok létre-

hozásánál megszabadultak egy sor "állami" feladattól, ami lehetőséget adott a politikai jellegű munkálatok jobb elvégzésére /közösséggé formálás, politikai nevelőmunka, szervezeti élet, akcióprogram megvalósítása stb/. Az új formában a második évben a munka színvonalát tekintve visszaesés következett be, azonban az aktivitás így is nagyobb volt, mint a kísérlet előtt.

Felvetődött tehát nagyon komolyan a kérdés, hogy elegendő volt-e a két év, hogy megfelelő döntés szülessen az új szisztéma elterjesztésével összefüggésben.¹⁰⁷

A kísérletnek másik lényeges eleme az osztálydiákbizottságok létrehozása volt. Legnagyobb problémát az osztálydiákbizottságok és a KISZ alapszervezetek munkájának elkülönítése jelentette, nem tisztázták egyértelműen, hogy kinek mit kell csinálni, így a két szerv munkájában átfedések voltak /tanulmányi munka stb/. Nem alakult ki együttműködés a diákbizottságok és a KISZ alapszervezetek között, ahol a KISZ politikai irányító szerepének kellett volna érvényesülni. De a diákbizottságok munkájának koordinálása is megoldatlan maradt, s nem alakult ki kapcsolat az osztályfőnöki munkaközösségekkel. Ezekkel a tapasztalatokkal szemben pozitív volt, hogy sok terhet vettek le az osztály önkormányzati szervek az alapszervezetek válláról /ügyelet, osztálykirándulás, klubdelután szervezése stb/.

Az érdeklődési körök hozták talán a legjobb tapasztalatokat. Olyan érdeklődési igényeket elégítettek ki, amelyek közvetlenül nem kapcsolódtak a tantárgyakhoz és olyan érdeklődést elégítettek ki a tanulók részéről, amelyek valóságos igényekre épültek /marxista diákkadémia, ifivezetők köre, tudományos diákkörök, idegennyelvi körök/.

Ezek a körök másik funkciójukat a KISZ-tagga nevelés segítségét részben tudták megoldani /lazult az érdeklődési körök és a KISZ kapcsolata, kevésbé tudták az érdeklődési körökben rejlő indirekt politikai-ideológiai nevelési lehetőségeket kihasználni/.¹⁰⁸

Az iskolai pártszervezetek munkájának középpontjába került a KISZ-szervezetek eszmei-politikai nevelőmunkája. Ezáltal háttérbe szorult az osztályfőnöki irányítás, a KISZ alapszervezetek irányításában így jobban érvényesült a pártszervezetek szerepe. A pártalapszervezetek kiépítették a patronáló tanári rendszert, amelyekkel döntően párttagokat vagy párttagjelölteket bíztak meg. Ezzel a pártirányítás konk-

rétábbá vált, hatásosabban érvényesült az ifjúságpolitika pártirányítása. A meglévő hiányosságok ellenére bebizonyosodott tehát, hogy összességében a kedvező tapasztalatok alapján ott, ahol az objektív és szubjektív feltételek adottak, ott érdemes az új formákra áttérni. 109

Korábban szó volt arról, hogy a KISZ VIII. kongresszusa foglalkozott az oktatáspolitikában meglévő gondokkal, problémákkal, és megfogalmazta, hogy az oktatáskorszerűsítés szempontjából melyek azok a témák, amelyekkel fokozottabban kell foglalkozni.

A megyei KISZ-bizottság a párt VB 1972 júniusi oktatáspolitikai határozatát követően átfogóan elemezte a KISZ-szervezetek feladatait. A lakosság 60 %-a ekkor már városokban élt, ugyanakkor még minden nyolcadik általános iskolai tanuló még osztatlan vagy részben osztott iskolába járt. 2700 tanya volt még a megyében a 172 tanyai általános iskolában 5419 gyermek tanult, döntő többségük mezőgazdasági fizikai dolgozó gyermeke volt. Ezek közül az iskolák közül 40 helyen még nem volt villany. Az általános iskolát végzettek 90 %-a tanult tovább /országos arány 82 - 84 % volt/. A továbbtanulók közül 40 % gimnáziumban és szakközépiskolában, 60 % szakmunkásképzőben tanult.

A szakmunkásképzés az általános iskolai képzés után a legfontosabb feladatok közé került. A fizikai munka megbecsülése és az objektív feltételek nem kielégítően javultak, de nagy eredmény volt, hogy felépült a csongrádi Mezőgazdasági Szakmunkásképző Intézet Kollégiuma, a hódmezővásárhelyi 602-es Szakmunkásképző Intézet, a szentesi 603. Szakmunkásképző Intézet és épülőben volt a szegedi 600-as és a csongrádi 610-es Szakmunkásképző Intézet új létesítménye. A nagy javulás ellenére még mindig nem volt elegendő tanterem, 17 szakmunkásképző intézet közül egy helyen volt tornaterem, alacsony volt a kollégiumi ellátottság /17 %, Szegeden 9 %/. A szakmunkásképzés elszakadt a szakközépiskolák fejlesztésétől, nem erősödött az üzemek érdekeltsége a képzésben, illetve a végzett szakmunkások megbecsülése nem volt teljesen megfelelő. A szakközépiskolai képzés sajátossága volt, hogy a tárgyi-személyi feltételek hiánya, illetve a képzési célok irreálisai miatt nehézségek mutatkoztak. Szükségessé vált a képzés céljának megváltoztatása, növelni kellett a felsőoktatásba felvettek arányát /10 % volt/, csökkenteni kellett a szakmában elhelyezkedők pályaelha-

gyását /60 %-os volt ez az arány/. A gimnáziumi képzési forma a legnépszerűbb volt, előrelépés mutatkozott a világnézetű nevelésben, növekedett a tagozatos osztályok száma, ahol egyben a letérheltség is megnőtt. A tagozatos osztályokban a fizikai dolgozók gyermekeinek aránya alig érte el a 30 %-ot. A megyében 550 ezer Ft-es ösztöndíjat alapítottak tehetséges munkás-paraszt tanulók segítésére, amelyből 160 - 170 középiskolai és 70 - 75 általános iskolai tanuló részesült. A 20 középiskolai kollégiumban 2830-an, az igénylőknek csak 60 %-a kaphatott helyet. A kollégisták 60 %-a viszont fizikai dolgozók gyermeke volt. Albérletben 551 fő, bejáró 1972 tanuló volt. ¹¹⁰

"A középfokú tanintézetekben működő KISZ-szervezetek kiemelt feladata, a mozgalmi munka továbbfejlesztése, hogy az oktató-nevelőmunka korszerűsítésével tartson lépést a KISZ-munka fejlődése. Ennek fő eszköze az elkövetkező két tanév során, hogy ott, ahol az objektív és szubjektív feltételek is megfelelőek, a KISZ-szervezetek térjenek át az új vertikális szervezeti formára." ¹¹¹

A KISZ-szervezeteknek részt kellett vállalni az oktatási-nevelési feltételek javításából. Az iskolai és kollégiumi építkezések segítésére megyei építőtáborok szervezésére került sor, segítséget adtak a klubok, sportpályák építésére, szemléltetőeszközök készítésére. A szakközépiskoláknak jobb kapcsolatot kellett kialakítani a profiljuknak megfelelő dolgozói KISZ-szervezetekkel. A patronálói feladatokkal az ifjúsági brigádoknak kellett megbízni fiatal dolgozókat. Ismételten nagy figyelmet kapott a fizikai dolgozók tehetséges gyermekeinek segítése, elsősorban a továbbtanulás területén. A JATE KISZ bizottsága felvételi előkészítő táborokat szervezett és konkrét megbízatásként értékelték a táborokban résztvevők munkáját. A pártszervezeteknek elsősorban a KISZ alapszervezetek politikai nevelőmunkájához kellett segítséget adni, a pedagógus párttagoknak az alapszervezetek patronálásával, a KISZ oktatás vezetésével, KISZ akciók segítésével kellett foglalkozni. Az oktatáspolitikai határozat segítésében előtérbe került a tanyai iskolák, kollégiumok segítése a tanuló és dolgozó KISZ-szervezetek részéről egyaránt.

Az oktatáspolitikai határozat lényeges eleme volt a szakmunkásképzés hatékonyabb támogatása. Ebben a dolgozói, egyetemi és a szakmunkástanulói KISZ-szervezeteknek egyaránt meg voltak a sajátos feladatai.

Az üzemi KISZ-szervezetek a munkásöntudat, a szakmaszeretet, a munkássá nevelés érdekében az iskolákkal együttműködve szerveztek találkozót a szakmunkástanulók, valamint volt diákok, ifjúsági szocialista brigádok, idősebb dolgozók között. Az üzemi KISZ-szervezeteknek minél több közös akciót kellett szervezni, s ezeken a művelődési és sportobjektumokat a szakmunkástanulók rendelkezésére kellett bocsátani. Kiemelten kellett foglalkozni a III. éves átjelentkezett szakmunkástanulókkal, érdekképviselőikkel, végzés utáni beilleszkedésükkel. A megyében nem alakult ki a szakmunkásavatás hagyománya, ezért ki kellett alakítani, vagy ahol volt, tovább kellett fejleszteni. A pályaválasztás segítésében többet kellett foglalkozni a VII - VIII. osztályos tanulókkal. Az oktatáspolitikai határozat közös megvalósítása megkívánta, hogy a megyei KISZ-bizottság és "Az állami, társadalmi szervekkel kötött és kötendő együttműködési szerződések és programok terjedjenek ki a határozat megvalósításából fakadó teendőkre is." 113

Ezt követően a KISZ, a politikai apparátus jelentős energiáját kötötte le a megvalósítás. A testületi döntés értelmében a KISZ-bizottságoknak meg kellett vizsgálni a vertikális formára áttérés lehetőségét és ennek alapján 1973. október 1-ig meg kellett alakítani az új alapszervezeteket.

Az 1972-es tanulói statisztikai adatokat vizsgálva megállapítható, hogy 9118 szakmunkástanulóból 4932 volt tagja az ifjúsági szövetségnek, így a KISZ szervezettsége 54 %-os volt. A KISZ-tagok közül 1174-en az üzemben, 401-en az üzemben önálló szakmunkástanuló alapszervezeti KISZ-tagok voltak. A gimnáziumi és szakközépiskola létszáma 10969 fő volt, ebből 7189 KISZ-tag volt, a szervezettség így elérte a 70 %-ot. 114 A kollégiumokban a KISZ irányításával működő diákönkormányzati szervek segítették elő a kollégisták nevelését. A témát 1973 őszén megyei kollégiumi konferencián napirendre tűzték. 115

Az 1971. évi tagkönyvvérvényesítés tapasztalatai alapján elsősorban a szervezeti fegyelom, a tagokkal szemben támasztott követelmények kérdésével foglalkoztak. Az új mozgalmi kísérlet kedvező hatása volt, hogy Szegeden, a Gépipari Szakközépiskolában is elkezdtek az érdeklődési körök szervezését. A végzett munka értékelése a tagokkal szem-

ben támasztott követelmények növelése területén már volt előrelépés, de ezek következetes végigviteléhez, már kevés erejük volt a KISZ-szervezeteknek /Makón pl. 14 javaslat volt, hogy a taggyűlés tagadja meg az érvényesítést, de ezeket fogyelemre változtatták/. Kevés iskolában éltek a tagkönyvérvényesítés megvonásának lehetőségével. A KISZ-szervezetekből kilépők közül főleg bejárók voltak. A tagkönyvérvényesítés munkáját nem segítették megfelelően a párttag tanárok /néhány iskola volt kivétel: Radnóti Gimn., Körössy Szakközépiskola, Rózsa F. és Makó Közgazd. Szakközépiskola és a kísérletben résztvevő iskolák/. 116

A szakmunkástanulók körében az okozta a legnagyobb problémát, hogy 90 KISZ-tag nem érvényesítette tagkönyvét, főleg bejárási, tanulmányi nehézségekre hivatkozva/. Ezen belül Makón volt a legnagyobb a tagsági könyvet nem érvényesítők száma /33 fő/. A kilépések fő oka volt, hogy nem volt elég kötődés a KISZ-szervezetekhez. A kilépések magas száma is jelezte, hogy javítani kellett a szervezettséget, tömegbefolyást, meg kellett erősíteni ezeket a KISZ-szervezeteket. Ehhez közvetlenebb segítséget kellett adni az irányító KISZ-szervezetek és pedagógus pártszervezetek részéről.

Az 1974-es áprilisi határozat a KISZ kommunista-politikai jellegének erősítésére hívta fel a figyelmet. A követelmények növelése is jobban előtérbe került. "A középfoku és felsőoktatási intézményekben a szervezettség aránya túlnő a politikai aktivitás mértékén... A taglétszám csökkentése - kivéve az egyetemeket, főiskolákat - nem cél, arra törekszünk, hogy a tagok nőjenek fel a követelményekhez." 118

A középiskolai és szakmunkásképző tanács munkájának főbb részét képezte 1974 első félévében, hogy előkészítse a megyei kollégiumi konferenciát, amelynek témája a kollégiumi nevelőmunka, az önkormányzati szervek tevékenysége és a társadalmi-közéleti tevékenységre nevelés volt. Áttekintették az új szervezeti formára történő átállás tapasztalatait és javaslatokat dolgoztak ki a középfoku tanintézeti, politikai képzés új rendszerére. 119

Az áprilisi határozat végrehajtásának legfontosabb eleme volt középiskolai területen a követelmények növelése. Ez a szervezeti fegyelem erősítésével, az ellenőrzés, értékelés bevezetésével valósulhatott meg.

A fizikai dolgozók tehetséges gyermekeinek felkészítésében 1800 - 2000 fiatalot készítettek fel szünetidőben, de javaslat született arról, hogy ezt a formát ki kell terjeszteni a tanyai általános iskolások középiskolai felkészítésére is. Évek óta növekvő számban vettek részt a középiskolai KISZ-tagok az építőtáborok munkájában. 1974-ben 760 középiskolás vett részt központi építőtáborokban. A megyei táborok közül ki kell emelni a pusztaszeri régésztábort /120 fő/, a hőmezővásárhelyi cimerező tábort /150 fő/, az algyői olajipari beruházásra szervezett tábort /60 fő/ és a szakmunkástanuló létesítmények, valamint a művelődési és szórakozási objektumok építésére szervezett táborokat. A szakmunkástanulókkal való törődés továbbra is figyelmet kapott. A Szakma Kiváló Tanulója versenyeket 1974-től az egyes iskolákban azokban a szakmákban is meghirdették, melyekben nem volt országos meghirdetés. Megyei akció meghirdetésére került sor szemléltető eszközök készítésére. 1975. márciustól rendszeresen megrendezésre került a Szakmunkástanuló Napok rendezvénysorozata, amely politikai, kulturális és sportprogramokat, iskolai-üzemi tapasztalatcseréket biztosított külön a réteg számára.

Tanulói területen az új szervezeti formára áttérő KISZ-szervezetek úgy jöttek létre, hogy az un. előkészítő bizottságok kortesakció-programokat készítettek és ennek alapján kialakult alapszervezetek választották meg az új alapszervezet vezetőségét, amely az elfogadott akcióprogram alapján készítette el az egyéni feladatvállalásokat /1974. május 15-ig/. 120

Az áprilisi határozat végrehajtását segítette, hogy a vertikális alapszervezetek létrehozása, az egyéni vállalások megtétele, a Kilián-körök megszervezése és a diákparlamentek egy időbe estek. A Kilián-körök szervezését, beindítását 1974 őszén zavarta, hogy ekkor a rossz időjárás miatt rendkívüli őszi betakarítási munkálatokra került sor.

Ennek ellenére pozitív volt a Kilián-körbe jelentkezett tanulók száma, egyben bekapcsolódtak az alapszervezetek és érdeklődési körök munkájába.

Sajnos a körök vezetésébe csak elvétve vontak be iskolán kívüli KISZ-vezetőt /üzemi, egyetemi/.

Az 1970 - 1975. közötti időszakban a középiskolai tanuló fiatalok körében is megkezdődött az ifjúságpolitikai határozat eredményes végrehajtása. A tanulók létszáma az 1971/72-es tanévben 20087 fő-ről 1974/75-ös évben 17764 főre csökkent. Megnőtt a középfoku képzésen belül a szakközépiskolai tanulók /35,7 %-ról 37,4 %-ra/, csökkent a szakmunkástanulók aránya /45,4 %-ról 41,5 %-ra/. Javultak a tárgyi feltételek, különösen a szakmunkásképzés terén volt érezhető a változás. Az 1972-es oktatáspolitikai határozat újabb lendületet adott az ifjúságpolitika jobb megvalósításának. Csökkent a tanulók leterheltsége, növekedett az öntevékenységük, közéleti aktivitásuk. Javult a fizikai dolgozók tehetséges gyermekeinek előkészítése, bővültek az érdekvédelem lehetőségei. A fejlődés ellenére nem alakult ki a tanulóknál megfelelő korszerű világkép és gondolkodás. A pedagógus pártszervezetekben, nevelőtestületekben megvitatották a vallásos ideológia befolyásának helyzetét, csökkentését. Ezzel kapcsolatban nem sikerült előrehaladást elérni a családi nevelésben, különösen a vallásosság és az anyagiasság kérdésében jelentkeztek gondok. A szülők sokszor az anyagiak biztosításával elintézettnak vették a nevelést, egyes diákok körében ennek hatására a magas zsebpénz, a túlköltekezés, az anyagi elkényeztetés szemléletbeli problémákat okozott. A KISZ vezetők, pártösszekötőknek gyakrabban kellett reagálni aktuális politikai eseményekre. A pártösszekötő tanárok munkájának segítésére a megyei KISZ-bizottság a módszertani központtal képzést indított be. Nagy erőfeszítések történtek a tanárok részéről a hátrányos helyzetű, tehetséges fiatalok továbbtanulásának segítésében. A diákszociális ösztöndíjak összege 1970/71-ben 500 ezer Ft volt, 1974/75-ben elérte az 1,5 millió Ft-ot. A juttatásban részesülő középiskolai tanulók száma 118-ról 412-re növekedett. A szakmunkástanulókkal való foglalkozásban különösen a nevelőmunka területén változatlanul sok megoldatlan feladat volt még. Szegényes volt az agitációs és nevelő tevékenység, nem volt meg a mozgalmi munka folytonossága, a végzést követően sokan elszakadtak a KISZ-től a munkábaállást követően. Nem sikerült kellőképpen tudatosítani a KISZ-tagok körében, hogy a tanulás nem magánügy, a tanulmányi versenyek hiányossága volt, hogy inkább az egyéni teljesítményekre épültek, így a gyengébb képességűek fejlesztését nem szolgálta.

Viszont jelentős tartalmi és számszerű előrelépést hozott a Szakma Kiváló Tanulója verseny. Nőtt az építőtáborok népszerűsége, szám szerint különösen a megyei táborokban növekedett a részvétel. Nagy jelentőségű volt a csongrádi 610-es Szakmunkástanuló Intézet felépítésére szervezett építőtábor. A demokratikus jogok és az érdekvépviselet gyakorlásában az előrelépés ellenére a rétegben sikerült legkevesebbet előrehaladni. A nagyobb multtal rendelkező diákközpontok aktivitására jó hatással volt a vertikális formára való áttérés. 1975-re minden tanintézetben bevezetésre került a vertikális formára való áttérés. A középiskolákban ennek hatása döntően pozitív volt, a szakmunkásképző intézetekben ennek erőszakos megvalósítása rontotta a tartalmi munkát, ezért 1975/76-os mozgalmi évben megkezdődött a régi osztály alapszervezeti formára való visszaállítás. Javult a dolgozó és egyetemi-főiskolai rétegekkel való kapcsolat, de különösen a szakmunkásképző és szakközépiskolai, valamint az üzemi KISZ-szervezetek közötti kapcsolat sokszor megrekedt a kölcsönös meghívások, vagy a tárgyi feltételek javításának szintjén. 1974-re a tanuló fiatal KISZ-tagok aránya 55 %-ról 44 %-ra csökkent, amely egyrészt a dolgozó fiatal KISZ-tagok növekedésével, másrészt a tanuló KISZ-tagok követelménytámasztásának növekedésével volt összefüggésben. Ennek hatására csökkent a középiskolákban a KISZ szervezettsége. Az áprilisi határozat hatására 10 %-kal csökkent a megye KISZ taglétszáma, s ez a csökkenés elsősorban a dolgozó fiatalokat érintette, így a tanulófiatal KISZ-tagok aránya 46 %-ra emelkedett. ^{121.}

2.4 Egyetemi-főiskolai hallgatók körében végzett ifjúságmozgalmi munka

Csongrád megye hét felsőoktatási intézményében 1970-ben 5500 hallgató tanult nappali tagozaton. A hallgatók többsége pedagógusképző intézményben, illetve orvostudományi egyetemen folytatta tanulmányait. A pedagógus és orvospálya jellegéből adódott, hogy emberekkel kellett foglalkozni az értelmiségi hivatás gyakorlása közben. A hallgatók státuszukból adódóan tanulmányaikat döntően intellektuális környezetben végezték, ezért döntő volt, hogy az intézmények falain kívül is megfelelő társadalmi-közéleti gyakorlatra tegyenek szert, találkozza-

nak a termelésben dolgozókkal. A felsőoktatásban erre az időszakra előtérbe került a szocialista értelmiségképző- szakemberképző funkció tartalmi jegyeinek erősítése. Ehhez megfelelő szakmai-világnézeti-közéleti ismereteknek az elsajátítására volt szükség. A hallgatók szakmai téren megfelelően felkészültek a jövőendő életpályára, a tanulmányi átlag a hét intézményben 3,5 volt, a legmagasabb átlag a JATE-n /48,3/, a legalacsonyabb a Felsőfoku Vasutforgalmi Technikumban volt /3,14/. A szakmai tudás elmélyítését szolgálták a tudományos diákkörök, amelyekben a hallgatók 20 %-a vett részt 1970-ben. Problémák mutatkoztak viszont a hallgatók idegennyelvi tudásában, mindenekelőtt az orosz nyelv és egy élő idegennyelv elsajátításában. Ez nagymértékben nehezítette a szaktudományos eredményekkel történő lépéstartást. A hallgatók világnézeti nevelőmunkájában döntő szerepet jelentett az egyetemi-főiskolai marxizmus-leninizmus oktatás, s a vizsgaeredmények átlaga magasabb eredményt mutatott, mint a szaktárgyaké. A marxista tárgy tudományos diákkörök, valamint a KISZ oktatás formái is nagymértékben hozzájárultak a hallgatók elméleti ismereteinek bővítéséhez. Az 1960-as évek második felétől bővültek azok a lehetőségek, amelyek a hallgatók társadalmi közéleti tevékenységének intézményen belüli kibontakoztatását segítették elő. Ebből a szempontból meg kell említeni az 1960-as évek végén elfogadott új ösztöndíj-szabályzatot és a szociális támogatások odaítélésének új rendszerét, a kihelyezett pályázati rendszer bevezetését. Rendszeres gyakorlat alakult ki abban, hogy minden nagyobb olyan kérdésben kikérték a KISZ-szervezetek véleményét a párt és állami döntések előtt, amikor a hallgatókat közvetlenül érintő kérdésekről volt szó. Az új ösztöndíj-rendszer és új szervezeti működési szabályzat kidolgozásában a JATE-n, illetve a SZOTE-n országosan is eredményes kísérletek folytak, amelyekben a KISZ-szervezetek megfelelő elméleti-politikai felkészültségről adtak tanubizonyságot, képesek voltak a megnövekedett lehetőségekkel, önállósággal érdemi módon élni. Az új ösztöndíj-rendszer kellően differenciált a tanulmányi teljesítések szerint, jobban figyelembe vette emellett a szakmai-társadalmi közéleti tevékenységet, nagyobb segítséget adott a kisjövedelmű és fizikai dolgozók gyermekeinek szociális támogatásában. Így a hallgatók többsége előnyösebb helyzetbe került, s csak 1/5-üknek kellett

nagyobb összeggel hozzájárulni a tanulási költségekhez.

Az új pályázati rendszerrel összefüggésben a hallgatók sérelmezték, hogy kevés helyen vették figyelembe a munkáltatók az egyetemen, főiskolán végzett társadalmi-közéleti tevékenységet. E probléma segítesére az egyetemek párt, állami és KISZ vezetése pályázati bizottságokat hozott létre, amelyek rangsorolták a hallgatókat, felkészültségük, mozgalmi munkájuk alapján.

A KISZ jogosítványok legszéleskörűbb és legdemokratikusabb lehetőségeket a JATE KISZ szervezetének biztosították. Lassan bontakozott ki a hallgatók intézményen kívüli társadalmi-közéleti tevékenysége. Jelentős feladattá vált, hogy egy jelentősebb, passzív hallgatói réteget be tudjanak vonni e feladatok végzésébe. Ennek ellenére igen sok hallgató vállalt középiskolákban, általános iskolákban korrepetálást, egészségügyi felvilágosítást, bekapcsolódtak a téli népművelési gyakorlatok munkájába, középiskolai KISZ-szervezetekkel építettek ki kapcsolatokat. Bevált munkaformának bizonyult a fizikai szülők tehetséges gyermekeivel való foglalkozás. Száz csoportban körülbelül 200 hallgató foglalkozott 450 középiskolai tanulóval. Az erőfeszítések ellenére azonban már az egyetemeken a fizikai dolgozók gyermekeinek aránya csökkenést mutatott. Annak ellenére, hogy az 1970-es évek-re több mint ezer férőhellyel javították a kollégiumi ellátottságot 1970-ben, a vidéki hallgatóknak csak 62 %-a lakhatott kollégiumban. ¹²²

A párt Központi Bizottságának határozata szerint "Az egyetemi-főiskolai fiatalok zöme általában higgadtan és egészségesen reagál a hazai és a nemzetközi fejleményekre." ¹²³ Élénkülés jelei mutatkoztak a 70-es évek kezdetén a kollégiumokban, a társadalmi munkavállalásokban, a hallgatók aktívan részt vettek az oktató-nevelőmunka korszerűsítésében. "A diákok egy részénél érzékelhető egy liberalizálást óhajtó, ellenzéki, sőt ellenséges magatartás is... E fiatalok nemegyszer azért lesznek ellenzékiek, mert nem tudjuk hasznosan kielégíteni tevékenységi vágyukat, kevés vitalehetőséget biztosítunk számukra és egyetemi oktatóiktól nem kapnak minden vitás kérdésükre választ. ... Az egyetemi ifjúság szocialista nevelésének mai konkrét követelményeit még nem tudtuk megfogalmazni egyetemi és képzési típusak szerint." ¹²⁴

Korábban az ifjúságpolitikai határozat megszületésének okai kapcsán szó volt az 1968-as Nyugat-európai diákmegmozdulásokról. Szó volt arról, hogy ezek a megmozdulások a tőkés társadalom alapvető ellentmondásainak a talaján bontakoztak ki, amely összefüggött az egyetemi ifjúság helyzetével, az antidemokratikus, elavult oktatási rendszerrel.

A hazai összefüggéseket jól érzékeltetik a következő sorok: "A mi ifjúságunk más világban, más társadalmi rendszerben született és a szocializmus eszméivel való találkozás is más társadalmi viszonyok között megy végbe. A mi helyzetünkre az jellemző, hogy az ifjúság a szocializmus eszméivel olyan időszakban találkozik, amikor a szocializmus már nemcsak mint eszme, harci cél, ideál jelentkezik, hanem mint megvalósuló gyakorlat is... Ezekből a különbségekből sok pozitívum származik, de nem hanyagolható el mindezek problematikus oldala sem." 125

A réteg jellemzéséhez hozzátartozott még, hogy eléggé szűk körűek voltak a hallgatók társadalmi-közéleti tapasztalatai, érintkezéseik a dolgozókkal. Meg kellett vizsgálni a KISZ programját, szervezeti felépítését, választási rendszerét, irányítását abból a szempontból, hogy mindezek jobban igazodjanak a réteg jellemzőihez, sajátossága-ihoz. A követelmények fokozásával együtt szükségessé vált a taglétszám csökkenése, hiszen a 80 - 90 %-os szervezettség nem állt összhangban a KISZ tömegbefolyásával. Országosan nagyon kevés, a hallgatók mindössze 1,1 %-a volt az MSZMP tagja, a párttagfelvétel 18 évre történő leszállítása 1971-től nagyobb lehetőségeket biztosított a párttag hallgatók számának emelkedése szempontjából. Az állásfoglalás érdekes módon megemlítette, hogy meg kell vizsgálni a hallgatók szakszervezeti tagságának kérdését is. 126

A megyei pártbizottság ezeket a fő jellemzőket, tendenciákat erősítette meg, s ezek közül is kiemelte a követelmények növelését az egyetemi-főiskolai KISZ-tagok körében. Az 1970-es október 25-i megyei pártértelmezlet minősítése szerint az új szervezeti, működési szabályzatok és ösztöndíjrendszer kidolgozása elősegítette az egyetemek belső demokráciájának növelését. A megyében is gondot jelentett a hallgatók körében a párttagok aránya, amely lassan fejlődött, de

valamelyest meghaladta az országost /1,6 %/.¹²⁷

Az 1970. évi tagkönyvérvényesítés és tagösszeírás tapasztalatai bepillantást adnak az egyes intézmények akkori KISZ-munkájába. A politikai tapasztalatok igen kedvezőek voltak a SZOTE-n, az Élelmiszeripari Főiskolán és a Felsőfoku Vasutforgalmi Technikumban. Az Élelmiszeripari Főiskolán az elbeszélgetéseket felhasználták a követelmények és igények pontosabb elemzésére a KISZ-tagokkal szemben.

A SZOTE-n a KISZ-tagok bővebb információkat kértek a párt munkájáról, a belépési követelményekről, feltételekről. Ugyanitt a KISZ érdekvédelmi munkáját az ösztöndíjak és rendkívüli szociális segélyek elosztására szűkítették le. Helyesnek találták a követelményrendszer elvét, de a bevezetett pontrendszer helyét az egyetemen nem látták egyértelműen. A Tanárképző Főiskolán egyenletes munka folyt, viszont a JATE-n visszaesés következett be a tagkönyvérvényesítés és tagkönyvösszeírás tartalmi és adminisztratív vonatkozásában is. Ez az is magyarázható volt, hogy korábban vezetési és munkastilusbeli hiányosságok merültek fel.¹²⁸

Az 1971. évi tanintézeti vezetőségválasztások tapasztalatai már konkrétan jelezték, hogy az ifjúságpolitikai állásfoglalást követően érezhetően megnövekedett a mozgalmi munka segítése. Különösen a párt- és állami vezetők végeztek ebben odaadó munkát. Az egyes oktatók és tanszékek részéről még nem volt ilyen egyértelmű a helyzet. A KISZ-munkát tekintve nem sikerült kellő módon előrelépni a kommunista jelleg erősítésében, többek között azért sem, mert az alapszervezetek jelentős részében nem volt elég élénk politikai élet és az ehhez szükséges légkör. Részben sikerült javítani a pártépítés területén elért eredményeket. "Az új egyetemi politikai intézkedések, a megnövekedett demokratizmus kapcsán jelentősen megnőtt a KISZ szerepe az egyetemek-főiskolák életében."¹²⁹ A bevezetett új működési-szervezeti, tanulmányi és vizsga szabályzatról, az ösztöndíj rendszerről egyértelműen pozitív vélemények fogalmazódtak meg. A hallgatói képviselők munkájukról szóló tájékoztatást - megfelelő csatornákon keresztül - rendszeresebbé kellett tenni. Az eltelt időszakban a KISZ-szervezetek az érdekképviselési tevékenység területén tudtak leglátványosabb eredményt felmutatni, ugyanis a hallgatók véleménye szerint a KISZ jól

tudott politizálni az egyetempolitikai intézkedések során biztosított új lehetőségekkel. A szervezeti fegyelem, a követelmények támasztása okozta változatlanul a legjelentősebb problémákat. Javítani kellett a vezetőségek munkáját, rendszeres vezetőképzést kellett kialakítani. Lényeges előrelépés következett be a társadalmi-közéleti tevékenységben /fizikai dolgozók tehetséges gyermekeinek egyetemi előkészítő tanfolyama, szakmai társadalmi munkák vállalása, tudományos diákköri tevékenység/.

Sok kihasználatlan lehetőség kínálkozott még a dolgozó és középiskolai KISZ-szervezetekkel történő együttműködésben, a népművelői feladatok ellátásában /ismeretterjesztés, klubok patronálása, falusi közművelődési munka segítése/, a TDK-k és az FMKT-k kapcsolatának kialakításában. ¹³⁰

A KISZ VIII. kongresszusa megerősítette azokat a kedvező irányú folyamatokat, amelyek kibontakozóban voltak a réteg munka területén. A felsőoktatás fejlesztésében a KISZ álláspontja szerint az oktatás és képzés területén közelebb kellett kerülni a gyakorlati élet követelményeihez, meg kellett szüntetni az intézmények szakmai zártságát, korszerűsíteni, fejleszteni kellett a felvételi rendszert, amelyben döntő szerepet kapott volna a felkészültség, tehetség, rátermettség. Az érdekvédelmi tevékenységet a továbbiakban az új működési szabályzatok alapján kellett végezni, jobban kellett élni a szabályzatokban biztosított lehetőségekkel, aktívabban kellett részt venni az oktatás korszerűsítési folyamatokban. Erősíteni kellett a KISZ tevékenységét a diákjóléti és felvételi bizottságokban, valamint a végzős hallgatók elhelyezkedésében, a kollégiumi működési elvek kidolgozásában. Növelni kellett a politikailag aktív KISZ-tagok arányát. ¹³¹

Az 1971-es novemberi megyei küldöttgyűlésen többek között foglalkozott az egyetemi-főiskolai KISZ munka tapasztalataival is. Két téma kapott kiemelt szerepet. Az egyik az érdekképviselési tevékenység értékelése volt. "Mivel megyénkben sokféle felsőoktatási intézmény működik, nem egyforma színvonalu az érdekvédelmi tevékenység." ¹³²

Az új ösztöndíjrendszer kidolgozása 1968-ban indult be, s a JATE és a SZOTE országosan is magas színvonalu kísérleti munkát végzett. A politikai módszerek kidolgozásában kellett helyesen meghatározni az elveket, mert az elosztás új módja és a KISZ nagyobb jogköre megköve-

telte ezt. A KISZ-titkárok mindenütt tagjai lettek funkciójukból adódóan az intézményi vezető testületeknek és általában intézmények nagyságától függően 2-5 fő hallgató képviselte társait az egyetemi-főiskolai tanácsokban. A párt és állami vezetők nagy erőfeszítéseket tettek annak érdekében, hogy ezek a változások szemléletbeli változást hozzanak az oktatók körében is. A KISZ-szervezeteknek pedig nagyfokú politikai érzékenységgel kellett élni a megnövekedett lehetőségekkel, hogy fogalmazzanak meg megalapozatlan kéréseket, javaslatokat. ¹³²

A másik központi téma a fizikai dolgozók tehetséges gyermekeinek segítése volt. Ebben a JATE országosan is előljárt, hiszen több fiatalt készítettek fel más megyékből is. A felvételi eredmények igazolták az akció értelmét, a további előrelépés útja az volt, hogy általános iskolában vagy a középiskola első osztályaiban már kezdődjön meg a felkészítés. ¹³⁴

Az 1972-es oktatáspolitikai határozat újabb lendületet adott az oktató-nevelőmunka fejlesztéséhez az egyetemi-főiskolai képzés területén is. A KISZ-szervezeteknek be kellett kapcsolódni a tananyagkorszerűsítési folyamatok segítségébe, a túlterhelés csökkentéséhez megfelelő segítséget kellett adni. A KISZ alapszervezetek számára létkérdéssé vált, hogy ebben milyen kapcsolatokat tudunk kialakítani a tanszékkel, pártcsoportokkal. A másik terület az ideológiai, politikai nevelőmunka volt, ahol a KISZ-nek offenzívebb tevékenységet kellett kifejteni az antimarxista /nacionalista/ vallásos ideológiai áramlatok ellen. A fellépő negatív jelenségek nem voltak uralkodók, de nehezítették a politikai nevelőmunkát. A harmadik terület a társadalmi közéleti tevékenység erősítése volt. Ennek igen gazdag munkaformái alakultak ki erre az időszakra /népművelési gyakorlat, sportvezetőképzésen való részvétel, propagandista képzés, ismeretterjesztő káposztás szerzése stb/. A SZOTE hallgatói pl. idős, beteg, egyedülálló emberek gondozását vállalták 17 500 társadalmi munkaórán. A megyei KISZ-bizottság először fogalmazta meg, hogy az intézmények vegyenek részt a tanyai iskolák szemléltető eszközökkel való ellátásában, amelyből később majd kialakult az országosan is ismertté vált Csongrád megyei kezdeményezés: egyetemisták-főiskolások a falu közművelődéséért. De

részt vállaltak a KISZ-szervezetek a tárgyi feltételek javításában is /kollégiumok, klubok, sportpályák építése/. A JATE hallgatók pl. 15 ezer társadalmi munkaórával segítették az egyetemi klub létrehozását. Az oktatáspolitikai határozatból adódó KISZ-es feladatok között szerepelt a kollégiumi nevelés lehetőségeinek jobb kihasználása /szakkollégium, önkormányzat erősítése/. Nagyobb figyelmet kellett szentelni a végzősök elhelyezkedésére, beilleszkedésére. 1972-ben a hallgatói létszám 5926 fő volt, ebből 5426-an voltak tagjai a KISZ-nek, így a szervezettség elérte körükben a 92 %-ot, amely 1970-óta lényegesen nem változott.

A fizikai dolgozók gyermekeinek aránya 42 % volt /2545 fő/. A párttag hallgatók száma változatlanul szerény volt, 125 fő, de még így is meghaladta az országos átlagot. ¹³⁴

Az 1972. évi tagkönyvérvényesítés tapasztalatai arra figyelmeztették a megyei KISZ vezetést, hogy igen komoly gondok vannak a követelmények fokozásával, a szervezeti élet fegyelmeivel. A felsőoktatási intézményekben összesen 2 hallgató nem érvényesítette tagsági könyvét, kizárásra pedig nem került sor. Ott ahol pedig indokolt lett volna a felelősségre vonás, a hanyag munka miatt nem éltek a KISZ-szervezetek ezzel a lehetőséggel. A KISZ-szervezetek nem készültek fel kellő komolysággal az értékelésekre, így ezek sokszor formálisak maradtak.

A formalizmust csak tovább erősítette, hogy sok nagylétszámú alapszervezet működött még, ahol az értékeléseket csoportosan végezték, /SZOTE évfolyam alapszervezetek, Tanárképző Főiskola vertikális alapszervezetek/. Az, hogy nem sikerült a KISZ-vezetők egy részénél tudatosítani a tagkönyvérvényesítés politikai jelentőségét, befolyásolta, hogy ez, miután év végén került lebonyolításra nem volt szinkronban a tanév rendjével, amelyhez próbálták igazítani a KISZ munka tervezését és értékelését is a KISZ-szervezetek. ¹³⁵

1972. március 23-i dátummal a megyei egyetemi-főiskolai rétegtanács felhívást intézett az ország felsőoktatási intézményeihez, KISZ-szervezeteihez a "Tegyünk többet a falu közművelődéséért" akció beindítására. A meghirdetett akció rövid időn belül országos mozgalommá vált. A kezdeményezés egyrészt a közművelődés segítésére irányult. Ugyanakkor komplex brigádok szervezésére került sor, amelyben egy-egy intézmény hallgatója vett részt, amelyek feladata volt, hogy segítsék a

helyi KISZ-szervezetek, a kulturális csoportok, sportkörök munkáját támogatassák, felvilágosító, ismeretterjesztő tevékenységet végezzenek. Szociológiai felmérésekkel felmérték a faluban meglévő gondokat is, ezzel segítséget adtak a helyi vezetők munkájához. A másik fő tevékenységi irány az oktatási-nevelési feltételek megítéléséhez kapcsolódott. Pedagógiai segítséget adtak a hallgatók a tanyasi, falusi iskolások továbbtanulásához, pályaválasztásához /pályaválasztási lehetőségek ismertetése, üzemlátogatások szervezése, korrepetálások, szakköri foglalkozások tartása/. Ehhez járult még, hogy szemléltetőeszközök készítésével segítették a tárgyi feltételek javítását. ¹³⁶

A KISZ KB áprilisi határozata hasonlóan a középiskolai KISZ-szervezetekhez, a követelmények, a szervezeti fegyelem növelését állította közlppontba. A követelmények növelése az eszmei-politikai nevelőmunka erősítésében jutott kifejezésre. Nem volt cél ugyan a taglétszám csökkentése, hanem arról volt szó, hogy a követelmények a tényleges aktivitást tükrözzék, még annak az árán is, ha átmenetileg csökken a taglétszám. A fegyelem erősítését volt hivatva szolgálni, hogy a nagylétszámú alapszervezetekben az egyéni vállalások nyilvántartását KISZ-csoportonként kellett megoldani. 1974 tavaszán a megyében meghirdetésre került az egyetemisták a szakmunkásképzésért akció, amely a munkásosztály utánpótlásának jobb segítségét célozta. ¹³⁷

Áttekintve az egyetemi-főiskolai KISZ-szervezetek munkájának fejlődésvonalait, megállapíthatjuk, hogy a dinamikus változások jellemezték az 1970-1975 közötti időszakot. Jelentős változások következtek be az intézmények belső életében. Az intézményi belső demokratikus viszonyok, a hallgatói aktivitás kibontakoztatása szempontjából már a 60-as évek végén jelentősek voltak azok a munkálatok, amelyek a szervezeti-működési szabályzatok kidolgozásával voltak kapcsolatosak. A KISZ-szervezetek jogai, pozíciói növekedtek, erősödtek az intézményi, belső viszonyok alakításában. Ezt a tendenciát erősítette, illetve ehhez illeszkedett az új ösztöndíjról és szociális támogatásokról szóló rendelet kidolgozása, amely széles hallgatói rétegeket aktivizált és növekedtek a KISZ-szervezetek hatáskörei ezekben a kérdésekben s jelentősen javultak a hallgatók szociális körülményei. E területek megszilárdulásával az időszak második felében az érdekképvisé-

leti munkaterületén belül nagy hangsúlyt kapott a tanszéki hallgatói képviselő, illetve ennek intézményi működésének kidolgozása és beillesztése a demokratikus fórumok rendszerébe. Miután ennek jogi szabályozása tulajdonképpen csak 1981-ben oldódott meg, a KISZ-szervezetek pozíciója, illetve a belső intézményi viszonyok fejlettsége volt az, amely ennek a képviselői formának a létezését és működését döntően meghatározta.

"A nevelőmunka területén a párt, állami, KISZ-vezetés erőfeszítése ellenére is kevés az előrelépés. Minimális a fejlődés a szakmai, ideológiai kérdésekkel való foglalkozásnál. A párt és KISZ-szervezetek nem tudtak kellő hatással fellépni a főleg külső hatások eredményeképpen jelentkező racionalizmus, álradikalizmus, egoizmus és a vallásosság ellen. A téves, káros nézetek aránylag kis csoportra korlátozódnak, de számarányuknál lényegesen nagyobb a politikai veszélyességük." ¹³⁸ Ezek a megállapítások is jelezték, hogy az időszak végére a nevelőmunka egyre jobban központi kérdésként szerepelt.

A nevelőmunkán belül különösen a politikai nevelőmunka kapott nagyobb hangsúlyt. A párt és KISZ-szervezeteknek hatékonyabb módon kellett fellépni a korábban említett helytelen nézetekkel szemben, s erre jobban fel kellett használni a nyílt fórumok adta lehetőségeket és a fejlettebb KISZ közösségek segítségét. A nevelőmunkában másik nagy hangsúlyt kapott elem lett a politikai követelmények, a fegyelem emelése s ezen keresztül a KISZ tömegbefolyásának erősítése. De a fegyelem erősítése, a tanulmányi munkában is nagyobb igényként merült fel. A KISZ-szervezetek tanulmányi munkát segítő munkaformái igen szegényessé váltak és nem közösségi tevékenységekre, hanem elsősorban egyéni teljesítményekre épültek. A rétegmunka tartalmi jegyeinek erősítése szempontjából elsőrangú kérdés, hogy a KISZ hogyan tudott a réteg speciális helyzetének, elvárásainak megfelelni. Ebben a tekintetben összességében pozitív változások voltak. Viszont nem sikerült gondtalanul megoldani a politikai képzést úgy, hogy jobban igazodjon az egyetemi-főiskolai sajátosságokhoz, így automatikusan kialakult az egységes politikai képzéstől eltérő, de a felsőoktatás sajátosságainak jobban megfelelő politikai képzési rendszer. A másik ilyen ellentmondás az éves tervezési rendszerre történő átállás volt. A KISZ KB áprilisi határozatával egységesen az éves munka értékelését, az új

vezetőségek választását és a tervezőmunkát tavasszal kellett elvégezni, tehát az éves munka ciklusa áprilistól-ápriliséig tartott. Ez így nem igazodott az intézmények természetes oktatási ritmusához, s ez a tervezési módszer nem talált elfogadtatásra a réteg körében és később a központi tervezés mellett párhuzamosan az egyes intézményekben szinte automatikusan kialakult a tanévhez igazodó tervezési rendszer.

A hallgatók, KISZ-tagok társadalmi-közéleti tevékenységre történő felkészítése szorosan összefonódott az értelmiségképző funkciók kialakításával. A fő célkitűzés az volt, az intézményen kívül is szerezzenek a KISZ-tagok társadalmi-politikai gyakorlatot. Ez a fajta törekvés Csongrád megyében erőteljesen kibontakozott és sokoldalúvá vált, országos kezdeményezések kiindulópontja is volt. Ilyen elképzelés volt a "Tegyük többet a falu közművelődéséért" akció, amely országos kezdeményezésüvé vált. De itt kell megemlíteni a fizikai szülők tehetséges gyermekeinek felvételi előkészítését, patronálását is, amely igen elterjedt, népszerű és hatékony munkaformává vált, a KISZ-szervezetek részéről /JATE, SZOTE/.¹³⁹

III.

A fiatalok körében végzett nevelőmunka

1., Az ifjúságpolitikai határozat hatása a nevelőmunkára

"A párt ifjúságpolitikájának célja és tartalma az ifjúság szocialista nevelése, amely a szocializmus teljes felépítéséért vívott hazai és nemzetközi osztályharc körülményei között megy végbe."¹⁴⁰

Az ifjúságpolitikai határozat elemzéséből kitűnik, hogy az egyes fejezetek lényegében a fiatalok, a KISZ-tagok körében folyó nevelőmunkával vannak összefüggésbe. A határozat felépítése is jelzi, hogy a hosszabb távra szóló prognózis szerint az ifjúság szocialista nevelését, mint elérendő fő célt csak koordinált, a párt elvi-politikai irányításával végrehajtott társadalmi munkamegosztás alapján lehet elérni. Elvi jellegű állásfoglalás született arról, hogy az ifjúság nevelésében milyen munkamegosztásnak kell kialakulni, mi a felada-

ta, helye, szerepe a párt-, állami-, társadalmi- és tömegszervezeteknek. "A problémák alapvető oka - állapította meg a határozat -, hogy a párt ifjúságpolitikáját megvalósító szervek és intézmények munkamegosztása és munkastílusa ma már nem felel meg az előttünk álló feladatoknak... és az ifjúság igényeinek. Ezért szükséges mind felfogásunk, mind a struktúra és a módszerek korszerűsítése. Mindezek központi kérdések: a társadalom felnőtt és ifjúsági szervezetei közötti munkamegosztás, valamint az ifjúsági szervezetek, klubok és egyesületek egymáshoz való viszonya." 141

A Kommunista Ifjúsági Szövetség tevékenységének elemzéséből a szervezet munkájának továbbfejlesztésének meghatározása során igen erőteljes megfogalmazást nyert nevelőfunkciójának erősítése. A nevelőtevékenység tartalmi elemeinek gazdagítása magába foglalta a párt politikájának megismertetését, képviselőtét, annak végrehajtásának segítését, a kommunistává nevelést, társadalmi-közéleti tevékenységet és a szabadidő kulturált, hasznos eltöltését. Mindemellett nagy hangsúlyt kapott a KISZ tevékenységi körének másik fő területe az érdekképviselői-érdekvédelmi funkció. Ez utóbbi terület szintén kihatott a KISZ nevelőmunkájára, mivel^{az} érdekfeltáró, érdekegyeztető, érdeköktető szerep felvállalása során a KISZ-tagok megfelelő társadalmi-közéleti tapasztalatokra tehettek szert. A nevelőmunkában megkülönböztetett módon előtérbe került, hogy a KISZ továbbfejlődésének alapvető kérdése, hogy jobban kidomborodjék politikai- kommunista - jellegének elsődlegessége,. Látható tehát, hogy már az ifjúságpolitikai határozatban is mind markánsabban előkerült a kommunista-politikai jelleg fokozása. A kommunista-politikai jelleg tulajdonképpen a KISZ kommunista- és tömegszervezeti jellegének dialektikus kapcsolatának erősítését jelentette. Elvetette, tehát^a politikai dokumentum az élcsapat, tömegszerveket mesterként szembeállítását, s nem egymást kizáró, hanem egymást feltételező kiegészítő fogalompárként kezelte őket. Ugyanakkor a kommunista vonások erősítése szükségessé tette egyrészt a KISZ-tagokkal szembeni erkölcsi, politikai követelmények növelését, másrészt a tömegszervezeti jelleg bővítésére utalt az, hogy a fiatalokat a KISZ-ben kellett kommunistává nevelni.

A párt X. kongresszusa megerősítette azokat a fő törekvéseket, amelyeket az ifjúságpolitikai határozat megjelölt: "Megtisztelő bizalom számunkra, hogy a párt a jövőben még nagyobb szerepet szán ifjúsági szövetségének, a magyar ifjúság egységes politikai tömegszervezeté-

nek a közéletben, a KISZ-tagok és az egész ifjúság nevelésében, a párt utánpótlásának biztosításában." ¹⁴³

Az ifjúságpolitika célja tehát az ifjúság szocialista nevelésének hatékonyabbá tétele, s ez a nagyobbfoku hatékonyság feltételezte "... a társadalom példamutatását, hogy az új nemzedék konfliktusmentesebben találja meg helyét és feladatait." ¹⁴⁴ Az ifjúságpolitika feladatait a fiatalok felkészítése társadalmi hivatásuk teljesítésére jelentette, amely magába foglalta a gazdasági építőmunkában való részvételt, alkotókedvük kibontakoztatását és sokoldalú közéleti aktivitásuk megvalósítását. Az ehhez szükséges eszközök jelentették a cél és feladat eléréséhez szükséges feltételek megteremtését. A szocialista nevelőmunkát ekkor két fő tényező befolyásolta. Az egyik a társadalom akkori gazdasági, politikai, kulturális viszonyai, a másik a társadalom tudatos nevelőhatása volt. ¹⁴⁵

A megyei pártbizottság és KISZ-bizottság együttes ülésén a helyi ifjúság-politikai intézkedések sorába tükröződött, hogy előtérbe került a fiatalok nevelése. Ebben az összefüggésbe ágyazva nagy figyelem fordítódott a társadalmi aktivitás, közéleti tevékenység fejlesztésére. Megállapítást nyert az is, hogy a párt-, állami- és társadalmi tömegszervezetek vezető testületeiben alacsony arányt képviselnek a fiatalok. Az aktivitás növelését erőteljesen követelte a demokrácia szélesedése, ezért nem volt közömbös, hogy mennyire tudnak bekapcsolódni a fiatalok a társadalom életének alakításába. Figyelmet kellett fordítani az arányosabb munkamegosztás kialakítására, növelni kellett a kollektív felelősséget a fiatalokért, de a fiataloknak is nagyobb felelősséget kellett tanusítani önmagukért, jövőjükért. A megyében folyó nevelőmunka helyzetét mutatja be a következő megállapítás: "A pártszervezetek irányításával kezdeti intézkedések történtek az ifjúság között végzett összehangoltabb nevelőmunkára, az állami és társadalmi szervek együttműködésére." ¹⁴⁶

Mindez jelzi, hogy megyei és városi szinten a KISZ-bizottságok együttműködési tervek alapján közösen együtt dolgoztak a tanácsai, szakszervezeti és az MTS szervekkel, de gondként jelentkezett a nevelőtényezők közötti összhang megteremtése. Érzékelhető volt az a negatív álláspont, "... amely szerint a fiatalok nevelésével összefüggő fele-

lősséget egyoldaluan az iskolára, vagy a KISZ-re akarják hárítani."¹⁴⁷ Kritika hangzott el a munkahelyi vezetők felé, mert nem foglalkoztak céltudatosan a fiatalok nevelésével, problémáival. A tanácssi szervek az 1016/1967-es kormányhatározat hatására egyre többet foglalkoztak a fiatalokat érintő kérdésekkel, jelentősebb anyagi eszközöket fordítottak a művelődési és a sportolási feltételek javítására, de ennek ellenére - mint korábban utaltunk rá - Szeged és Hódmezővásárhely kivételével nem volt ifjúsági ház, kevés helyen volt a fiatalok számára kulturált és olcsó szórakozóhely. A szakszervezeti szervek különösen a kollektív szerződések elkészítésénél vették figyelembe a fiatalok érdekeit. A szakszervezeti könyvtárak olvasóinak 40 %-a fiatal volt, a szakszervezeti politikai oktatásban 1969-ben 8000, az ismeretterjesztő előadásokon 30000 fiatal vett részt. Ennek ellenére a szakszervezeti szervek részéről a fiatalokkal való differenciált foglalkozás még elmaradt a követelményektől, pedig a megye szakszervezeti tagságának több mint 33 %-a fiatal volt s a munkásfiatalok 90 %-a szakszervezeti tagként dolgozott. Az MTS szervek jól segítették a fiatalok testi nevelését. 1970-ben a fiatalok 42 %-a sportolt /10 %-a rendszeresen, 32 %-a alkalmasszerűen/, s a sportegyesületek tagságának 82 %-a fiatal volt. A megnövekedett szabadidővel nem növekedett egyenes arányban a sportolásra fordított idő, s különösen nagy gondot okozott a falusi fiatalok bevonása a rendszeres sporttevékenységbe. Az MTS területi tanácsaiban, szakszövetségeiben alacsony volt a fiatalok aránya /4,3 %/. Az MHSZ szervek elsősorban a honvédelmi nevelőmunka vonatkozásában fejtettek ki hasznos segítséget. Igen népszerű és eredményes munkaformának bizonyult a közösen szervezett összetett honvédelmi verseny, lövészverseny, a csongrádi ifjugárda verseny. Társadalmi összefogással sok lőtér oktatóterem készült el. Az eredmények ellenére különösen a KISZ és MHSZ klubok tartalmi kapcsolatát kellett elmélyíteni, rendszeresebbé tenni és bővíteni kellett a tárgyi feltételeket.¹⁴⁸ Az ifjúságpolitika érvényesítése a nevelőmunkának, mint cél, a megvalósítása döntően attól függött, hogy a társadalom vezető ereje a párt, hogyan irányítja, koordinálja a társadalom intézményeinek ifjúságnevelő tevékenységét, hogyan segíti és ellenőrzi politikai

eszközökkel ezek megvalósulását. Az ifjúságpolitikai határozatot követő időszakban a pártszervezetek mind többet foglalkoztak az ifjúsággal, a KISZ pártirányításával, segítségével. A pártszervezetekben realisabb lett az ifjúság megítélése, rendszeresen értékelték a KISZ szervezetek munkáját, megfelelő iránymutatást adtak a KISZ szervezeteknek, illetve a KISZ-ben dolgozó párttagoknak. Erősödött az a tendencia, hogy a fiatal párttagok a KISZ szervezetekben végezzenek pártmunkát, így 1970-ben Szegeden 150, Szentes járásban 80, Szeged járásban 70 fiatal párttagot bíztak meg a KISZ-ben végzendő munkával. A KISZ pártirányítását nehezítő tényezők közül ki kell emelni, hogy 1970-ben a megye KISZ-tagságának háromnegyed része 20 éven aluli fiatal volt, így kevesebb volt azon KISZ tagok száma, akik potenciálisan párttagként számításba jöhettek. Esetenként az is előfordult, hogy a pártszervezetek nem elég alaposan elemezték az ifjúsági munka egyes területeit, elfogadták a felszínes jelentéseket, nem hoztak olyan határozatokat, amelyek a KISZ szervezeteknek konkrét helyi politikai feladatokat jelentettek volna. A pártszervezetek koordináló, irányító tevékenysége a nevelőmunka területén még nem volt kiferrott, s a koordináció elsősorban a KISZ munka irányításában jutott kifejezésre. A megyei pártbizottság a helyi ifjúságpolitika elveinek kimunkálása során az átgondoltabb és céltudatosabb nevelőmunka érdekében intézkedést fogadott el: "Az ifjúság nevelésének ügye a szocializmus teljes felépítésének időszakájában is a legfőbb kérdések egyike. Ez indokolja a kérdéssel való rendszeres és felelősségteljes foglalkozást." ¹⁴⁹ 1970/71-es tanévtől önálló témaként feldolgozták az ifjúságpolitikai kérdéseket az egyéves és öthónapos pártiskolán, a Marxista-Leninista esti egyetemeken és más pártoktatási formákban. "Változtatni kell azon a gyakorlaton, amely az ifjúsággal összefüggő pártfeladatokat csak a KISZ-en keresztül akarja érvényesíteni." ¹⁵⁰ Ez a megállapítás nem jelentett mást, hogy az állami és társadalmi - tömegszervezetek ifjúságpolitikai tevékenységét pontosabban kellett meghatározni. Ezt segítette elő az az intézkedés, amely értelmében megalakult a megyei Pártbizottság munkabizottságaként az Ifjúsági Munkabizottság, amely a segítség és ellenőrzés, valamint a koordináció területén volt

hivatva elősegíteni a fiatalok nevelését. Az irányító, koordináló szerep következetesebb felvállalásán túl a tanácsoknak nagyobb szerepet kellett vállalni a megye ifjúságának nevelésében, e feltételek biztosításában. A tanácsválasztások előkészítésénél nagyobb arányban kellett bevonni fiatalokat a választott testületek, bizottságok munkájába. A város- és községpolitikai munkában jobban kellett építeni a fiatalok kezdeményezésére, munkájára, s jobban figyelembe kellett venni a VI. ötéves tervnek helyi elképzeléseiben a fiatalok sajátos igényeit. Javítani kellett a sportolási, művelődési feltételeket, a meglévő művelődési házakat jobban ki kellett használni a szabad idő eltöltésében. A tanácsoknak fokozott módon kellett támogatni az ifjúsági lakásépítő akciók különböző formáit. A szakszervezeti szervezetknél elsősorban arra kellett törekedni, hogy az egész szakszervezeti tevékenységben erősíteni kellett az ifjúsági szemléletet. Ezt az indokolta, hogy az üzemekben dolgozók többsége fiatal volt, magas volt a bejáró fiatalok aránya, akik nagyobb törődést igényeltek, másrészt sok fiatal nem volt tagja a KISZ-nek, s ezért volt szükség önálló ifjúsági munka megerősítésére. A szakszervezet egyik alapfunkciójából - érdekképviselői munka - is adódott, hogy foglalkozzon a fiatal szervezett dolgozók munkavégzésének körülményeivel, anyagi és erkölcsi elismerésével, szakmai előremenetelükkel. Ez feltételezte, hogy a későbbiekben jobb együttműködés alakuljon ki a KISZ és szakszervezeti szervek között, a szakszervezeti vezetőtestületekben, javuljon a fiatalok aránya. Gondoskodni kellett arról, hogy a kollektív szerződésben nagyobb anyagi lehetőség legyen a fiatalok szociális helyzetének, valamint szabadidős feltételek javítására. ¹⁵¹

A Hazafias Népfront, a nőmozgalom, az MTS, a Vöröskereszt, MTESZ, TIT és a Tsz szövetségek területén is átgondoltabb nevelőmunkát kellett folytatni. 1970 második félévében pontosítani kellett az új feladatoknak megfelelően a KISZ szervezetekkel elkészített együttműködési terveket. ¹⁵²

Az MSZMP KB Politikai Bizottsága 1973. november 6-i ülésén áttekintette az 1970-es ifjúságpolitikai határozat végrehajtásának tapasztalatait. A testület a folytonosságot hangoztatva megállapította: "A politikai munkában mind társadalmi méretben, mind pedig a fiatalok

között arra törekszik, hogy megértessük: az ifjuság szocialista szellemű nevelése az egész társadalom ügye és állandó feladata.”¹⁵³ A fiatalok nevelésén belül központi helyet foglalt el az eszmei, politikai nevelőmunka. A Politikai Bizottsági határozatot követően a megyei pártbizottság 1974. április 11-i ülésén összegezte a helyi eredményeket, gondokat. A téma napirendre tűzésének célja az volt, vizsgálja meg az időarányos végrehajtást, és ebből adódó újabb feladatokat jelöljön meg. A határozatot sikerült eredményesen feldolgozni a párt, állami, társadalmi és tömegszervezeteknek, bár ennek hatékonyságát csökkentette, hogy a nő- és ifjúságpolitikai határozat ismertetését összekapcsolták. Az árvízveszély miatt a feldolgozás elhúzódott, illetve nem kapott elég figyelmet. Ezek ellenére a vezetők nagyobb figyelmet szenteltek az ifjúságra, felismerték a helyi munkamegosztás, a rendszeres foglalkozás és a nevelőtényezők összhangjának jelentőségét. Az ifjúsági törvény az állami, gazdasági szervek vezetői részéről pozitív hatást váltott ki, eredményesebbé tette az ifjúságpolitikai határozat végrehajtását. Azonban az is fellelhető volt, hogy az ifjúsági törvény és annak végrehajtási utasításainak szervezeti intézkedéseire figyelve, háttérbe szorultak a helyi nevelési kérdések. A pártszervezetek helyesen határozták meg saját feladataikat, különösen nagyüzemekben folyt magas színvonalú munka. A pártalapszervezetek egy részénél túl általánosan fogalmazták meg a feladatokat, nem adaptálták a helyi viszonyokra a központi utmutatásokat, egyes helyeken kampányszerűen foglalkoztak a végrehajtással. Az irányító, koordinációs tevékenység erősödött a pártszervezetek részéről, többet és határozottabban foglalkoztak az ifjúsággal. A megyei pártbizottság mellett működő Ifjúsági Bizottság főleg a megyei szintű szervek beszámoltatásával segítette a céltudatosabb ifjúsági munkát. A KISZ szervezeteket rendszeresen beszámoltatták az ifjúságpolitikai határozatból adódó - saját - tennivalókról, s egyre inkább éltek azzal, hogy a helyi gazdasági és társadalmi vezetőket is beszámoltassák erről. A munkamegosztásban, koordinálásban sikerült pozitív eredményeket felmutatni, s elsősorban a konkrétabb feladatmegosztásban és a rendszeresebb koordinálásban kellett előre lépni. Az eltelt több mint négy

év alatt jobb munkamegosztás alakult ki a különböző szervezetek, elsősorban a szervezeti keretek létrehozásában, az anyagi eszközök és feltételek jobb megteremtésében, a fiatalok közéleti aktivitásának fejlesztésében dolgoztak eredményesen. A tanácsai szervek intézkedési tervet készítettek saját feladataikra, létrejöttek a tanácsok mellett működő ifjúsági bizottságok, figyelemmel kísérték a fiatalok pályaválasztását, beilleszkedését, a községekig lemenően ifjúsági alapokat hoztak létre, a tanácsválasztásoknál javult a fiatalok aránya, a közművelődési intézmények jobban segítették a fiatalok nevelését. A szakszervezeti szervekben kirajzolódtak az önálló ifjúságpolitikai tevékenység körvonalai. Megalakult az SZMT mellett a megyei Ifjúsági Bizottság, amely a kollektív szerződések és az ifjúsági törvény helyi végrehajtási utasításainak elkészítésénél, valamint a bér- és munkavédelem vonatkozásában dolgozott eredményesen a fiatalok érdekében. A Hazafias Népfront közreműködött a fiatal tanácstagok számának növelésében, emelkedett a különböző népfront testületekben dolgozó fiatalok aránya. Szervezettebbé vált a népfront szervek együttműködése a KISZ-szervezetekkel megkötött együttműködési megállapodások alapján. További előrehaladás érdekében azonban szükségessé vált, hogy jobban körülhatárolják a népfront önálló ifjúságpolitikai feladatait, különösen a KISZ-en kívüliek, a lányok és fiatalasszonyok, valamint a tanyasi fiatalok körében. ¹⁵⁴

2., A KISZ nevelőmunkájának tapasztalatai

Az ifjúságpolitikai határozat széleskörű elemzést végzett el a KISZ fejlődésének és tevékenységének tapasztalatairól és ennek birtokában megjelölte a munkájának továbbfejlesztését biztosító fő hangsúlyokat. "A KISZ tevékenységének 12 esztendeje alatt azt mutatja, hogy a szövetség lényegében teljesítette a párt által kitűzött feladatokat." ¹⁵⁵

A KISZ különböző rendezvényein, akcióin, munkaformáin keresztül, a gazdasági építőmunkán, politikai nevelőmunkán, szabadidős és érdekvédelmi tevékenységen keresztül hozzájárult az ifjúság társadalmi aktivitásának növeléséhez. A KISZ KB 1966-os állásfoglalása helyesen határozta meg a továbbfejlesztés feladatait s ezt követően különösen

a rétegmunka és az érdekvédelem került jobban előtérbe. A párt, a KISZ-szel szemben támasztott társadalmi elvárásokat a szocialista világnézetre, az öntevékenységre nevelésben, valamint a szabadidő kulturált és hasznos eltöltésében fogalmazta meg. A dokumentum kritikusan feltárta a KISZ-ben jelentkező legfontosabb problémákat, ellentmondásokat. Ilyenek voltak: a kommunista-tömegszervezeti jelleg értelmezése körüli viták /az élcsapat és tömegszervezeti jelleg szembeállítás, illetve egyik vagy másik elem egyoldalú tulhangsúlyozása; a KISZ programjában nem differenciált kellően a politikailag aktívabb, illetve kevésbé aktív tagok igényei, elvárásai szerint; a KISZ szervezeti elveinek merev kezeléséből adódott, hogy a munkahelyi és iskolai szerveződési elvből adódóan a lakóterületi KISZ munka alig alakulhatott ki; nem vált még igazán erőteljessé a rétegmunka; a KISZ szervezetek belső demokratizmusa nem volt elég széles/. A KISZ apparátus túlterhelt volt /számos állami jellegű feladatot kellett átvállalni: ifjúsági lakásépítési akció, kulturális rendezvények, munkaformák átvétele/, ezért nem jutott energiája arra, hogy az ifjúsági mozgalom feladataival foglalkozzon, s ebből a szerep átvállalásból is adódott, hogy tevékenységében megtalálható volt a bürokratikus munkastilus. Az ellentmondások feltárása megkönnyítette a hosszabb távra szóló fő tendenciák meghatározását. "A KISZ továbbfejlődésének alapvető kérdése, hogy jobban kidomborodjék politikai-kommunista jellegének elsődlegessége." ¹⁵⁶ E megállapítás jelezte, hogy a KISZ tevékenységét alapvetően e feladatnak a megoldása fogja meghatározni. Ebből az elvből következett a követelménytámasztás fokozása: ezt szolgálta, hogy a bejáró tanuló és dolgozó fiatalok maguk dönthettek, hogy hol kívánnak KISZ-tagok lenni, a tagsági könyvek évenkénti megújítása, az évenkénti vezetőségválasztás lehetőségének megvizsgálása. A differenciált rétegtevékenységen belül nagy hangsúlyt kapott az üzemi és mezőgazdasági fizikai dolgozókkal, a középiskolás és az egyetemi-főiskolai réteggel való foglalkozás. Csongrád megye ifjúságmozgalmának helyzetét, fejlődését részletesen taglalta a megyei pártbizottság 1970 júniusi ülése. Az 1960-as évek közepétől "... a szervezettségre, a tömegbefolyásra, a differenciáltabb munkára való törekvés volt a jellemző. Fő feladatként jelentkezett az alapszervezetek megszilárdítása, a szervezeti befolyás növe-

lése. Nehezítette ezt a munkát a KISZ alapszervezeti vezetők jelentős részének alacsony felkészültsége és gyakori cserélődése, valamint az iparosodás gyors fejlődésével a KISZ-tagok nagy mozgása. Ebben az időszakban a jelentős eredmények mellett gyengült a szervezeti fegyelem, a tagfelvételnél csökkent a követelmény. Kedvezőtlenül alakult a munkás-paraszt, valamint a 20 éven felüliek aránya és indokolatlanul gyorsan nőtt a tanuló fiatalok száma." ¹⁵⁷ Az ifjúságpolitikai határozat szellemében megfogalmazást nyert a KISZ kommunista jellegének erősítése. Növelni kellett tehát a tagokkal szembeni erkölcsi, politikai követelményeket, a szervezetek belső életének fegyelmét, a tagfelvételi normák következetes érvényesítését /különösen a tanulói területen/; rendezvények, akciók tartalmi színvonalát; KISZ-tagok részvételét a döntések meghozatalában és a társadalmi aktivitást. A pártbizottság értékelése szerint az ifjúságpolitikai határozatot megelőző években a KISZ munkájában az alapkötelességet, a politikai nevelőmunkát és a szabadidős tevékenységet elősegítő akciók, munkaformák /kommunista vasárnapok, Forradalmi Ifjúsági Napok, Vádoljuk az imperializmust akció, rétegtanácskozások, ifjúsági parlamentek, építőtáborok/ hatására az ifjúsági szövetség munkája gazdagabb lett. Ezt elősegítette, hogy az évenkénti tagösszeírások és tagkönyvérvényesítések hatására emelkedett az aktivitás és a szervezeti fegyelem. A fejlődéssel együtt azonban a következő hiányosságok voltak: Az alapszervezetek jelentős részénél /különösen iskolai szervezeteknél/ nem jelentett plusz követelményt a KISZ tagság; az egyhangu programok nem elégítették ki a fiatalok differenciált igényeit, háttérbe szorították a politikai munkát; nem érvényesült az irányító munkában kellően az alapszervezet centrikus-ság; az indokoltnál nagyobb volt a KISZ-vezetők fluktuációja /1969-ben a titkárok 50 %-a, a vezetőségi tagok 70 %-a cserélődött/. A fejlődés ellenére gondok voltak a KISZ-tagok párttaggá nevelésében /1970-ben a KISZ-tagság 3,4 %-a volt párttag, s ez a 20 éven felüli KISZ-tagoknak csak 10 %-át jelentette/; gyenge volt a KISZ-szervezetek érdekvédelmi munkája, amelyet a fiatalok szóvá is tettek; gondot okozott a KISZ nevelőmunkájához szükséges tárgyi feltételek hiánya. Ezekből adódtak tulajdonképpen a megye ifjúságmozgalma számára a nagyobb időszakra szóló feladatok, amelyek szinkronban vol-

tak az ifjúságpolitikai határozat fő célkitűzéseivel. A megyei sajátosságokat kiegészítve át kellett tekinteni a KISZ-szervezeteknek a munkás és parasztfiatalok, valamint a 20 éven felüli KISZ-tagok csökkenésének okait, intézkedéseket kellett hozni a lakóterületi KISZ-munka fellendítésére, s jobban kellett segíteni a falun és táján élő fiatalok nevelését, bevonását a KISZ munkába. 158

Az 1968-as gazdaságirányítási rendszer hatására tágabb lehetőség nyílt a gazdasági építőmunkába való bekapcsolódásra. A KISZ zászlóbontásától kezdve mindvégig első helyre került az alapkötelességek teljesítésében való helytállás. Az 1968-as reform új körülményeket, új helyzetet teremtett a KISZ számára is a gazdasági építőmunkát segítő tevékenységben. A cél az volt, hogy a szervezet erejével, befolyásával minél hatékonyabban tudja mozgósítani a fiatalokat, a KISZ-tagokat a munkahelyi feladatok színvonalas ellátására. A KISZ gazdasági építőmunkát segítő tevékenysége a tárgyalt időszakban szorosán kapcsolódott a III. ötéves terv sikeres befejezéséhez, illetve az 1971-ben induló IV. ötéves terv támogatásához. A terv fő feladatai között szerepelt az ipar részarányának fokozása a nehézipar javára, az olaj- és gázincs további kiaknázása, a könnyű- és élelmiszeripar rekonstrukciója, valamint az új szalámigyár felépítése. Az ifjúsági szövetség sajátos eszközeivel munkaformáival, akcióival /szocialista munkaverseny, szocialista brigádmozgalom, KISZ védnökség/ mozgósította a fiatalokat a tervcélok megvalósítására. 159

Az ifjúsági termelési mozgalom az új gazdaságirányítási rendszerben úgy lehetett eredményes, ha a vállalatok igazodtak a vállalati célkitűzésekhez, a gazdaságossághoz, az exportképességhez, a minőségi követelményekhez, a munkaidő kihasználásához, a teljesítmény szerinti értékeléshez. Ehhez a gazdasági vezetők segítségére is szükség volt, hogy tájékoztassák rendszeresen a fiatalokat a gazdasági feladatokról, valamint a szakszervezeti szervekkel való együttműködés is elengedhetetlen feltétel volt. A megváltozott körülményekhez jól igazodtak a KISZ-szervezetek, megváltozott a fiatalok, KISZ-tagok szemlélete; gazdagodtak a különböző versenyformák termelési mozgalmá; növekedett az alulról jövő kezdeményezések száma; javult a fiatal közgazdászok és műszakiak bevonása a KISZ termelési mozgal-

maiba. A szocialista munkaversenyben való részvétel egyik legfontosabb eleme volt a fiatalok bevonása szempontjából. A munkaversenyek meghirdetése nagy társadalmi, politikai évfordulóinkhoz kapcsolódottak. Így került meghirdetésre a munkaverseny hazánk felszabadulásának 25. évfordulója, a párt X. kongresszusa és a KISZ VIII. kongresszusa tiszteletére. Az 1970-es árvízveszélyből származó termelés kiesések pótlására a KISZ-szervezetek jelentős felajánlásokat tettek. A párt gazdaságpolitikai célkitűzéseinek megvalósítását segítették az ifjúsági védnökségi mozgalmak. A védnökségek az ipari és mezőgazdasági beruházások és rekonstrukciók határidőre történő elkészítéséhez kapcsolódottak. A megyében jelentős eredményeket sikerült elérni a központi védnökségek területén /KISZ lakásépítés, rét- és legelőjavítás, mezőgazdasági szak- és betanított munkásképzés/. Különösen Szeged és Szentos járás ifju kommunistái jártak élen az állattenyésztés és a szőlő- gyümölcs telepítés munkálataiban. A KISZ VIII. kongresszusán meghirdetett fásítási akció kapcsán 800 000 facsemetét ültettek el a fiatalok. ¹⁶⁰ 1970-1975 közötti időszakban a jelentőségét tekintve ki kell emelni a Szegedi Kőolaj és Földgázipari létesítmények építése, a Szegedi Szalámigyár és a textilipari üzemek rekonstrukciója felett vállalt védnökségeket. Az olajipari védnökség központi védnökséggént indult, s a szerződést a KISZ 1969-ben kötötte a két érdekelt minisztériummal és a szakszervezettel. 1971 végén alakult meg a Szegedi Olajipari KISZ Bizottság 350 KISZ-taggal, amely szervezte, segítette a védnökség határidőre történő megvalósítását. Gazdasági szempontból jelentős eredmény volt, hogy 1970-ben pl. 8600 társadalmi munkaórát végeztek a fiatalok, 1971-ben építőtábort szerveztek német és magyar résztvevőkkel, ahol 1730 köbméter földet mozgattak meg. ¹⁶¹ A szalámigyár rekonstrukciója 1972 elején kezdődött el. Február 1-én a Csongrád megyei KISZ Bizottság és a Csongrád megyei Állatforgalmi és Husipari Vállalat KISZ-szervezete vállalta a védnökséget. ¹⁶² E védnökségi tevékenységek nyomán erősödött a munkaverseny, fejlődött a brigádmozgalom, pozitívan változott a fiatalok szemlélete a beruházások jelentőségét illetően; a közös erőfeszítések hatására erős közösségek, kollektívák kovácsolódtak össze; növekedett a KISZ tömegbefolyása; javult a fiatalok munkafegyelme, emelkedett szakképzettségük. A jelentősebb védnökségek mellett több helyi kezdeményezés in-

dult útjára /3 sz. melléklet/. E védnökségek száma 1975-ben elérte a 60-at, s elsősorban kollégiumok, ifjúsági parkok, sportpályák, ifjúsági létesítmények, játszótérek építéséhez, létrehozásához kapcsolódtak. Emellett a KISZ-szervezetek bekapcsolódtak a számítástechnikai program és a Tisza II. vízlépcső felett vállalt tennivalók megoldásába is. A védnökségek magas aránya azonban nem volt indokolt, mert sokszor társadalmi munkaakciókra, termelési mozgalmakra, napi kötelezettségek teljesítésére is felhasználták.

A brigádmozgalom a fiatalok széles rétegének nyújtott lehetőséget a termelési feladatok megoldásában való aktívabb részvételre, illetve a szakmai-műveltségi lehetőségek bővítésére. /3.sz.melléklet/. Fokozatosan szaporodott az ifjúsági brigádokban dolgozók létszáma /1974-ben volt csak kisebb visszaesés/, s 1975-re meghaladta a 6200 főt. A nem ifjúsági brigádban lévők száma ingadozó képet mutatott /3. sz. melléklet/, de 1975-re meghaladta a korábbi évek átlagát. A brigádmozgalmon belül meg kell említeni a fiatalokra tett nevelőhatások eredményességét, annak ellenére, hogy a termelési feladatok mellett változatlanul nagyobb hangsúlyt kellett fektetni közösségformáló tényezőkre, mert a brigádmozgalom valamilyen formájában több mint 20 000 fiatal kapcsolódott be. A műszaki és közgazdász fiatalok szocialista munkaversenyben történő bevonása egyre eredményesebben folyt. Míg 1967-ben összesen hat, 1970-ben 20 helyen alakult FMKT 525 taggal. Ezzel a fiatal műszaki és közgazdász értelmiséggel való foglalkozásban sikerült frontáttörést végrehajtani. A speciális ifjúsági versenyformák /kiváló ifju mérnök-, technikus-, közgazdász-, szakmunkás; különböző pályázatok; ki minek mestere vetélkedő; ifjúsági radar; dolgozz hibátlanul mozgalom; alkotó ifjúság/, a különböző társadalmi munkaakciók /3. sz.melléklet/ eredményesen segítették elő a fiatalok részvételét a népgazdaság előtt álló feladatok megvalósításában.

A tanulófiatalok a különböző társadalmi munkaakciók, őszi mezőgazdasági munkák mellett nagy számban kapcsolódtak be az építőtábori mozgalomba. A központi építőtáborokban résztvevők aránya /3. sz. melléklet/ lényegében nem változott, mert meghatározott lehetőségek voltak, addig a megyei szervezésű táborokban csaknem kétszeresére emelkedett 1970-1975 között a létszám. Jelentősek voltak a megyei táborok közül:

a hódmezővásárhelyi címerező-, lakásépítést segítő JATE-DÉMP, a csongrádi szakmunkásképző intézet kollégiumának építésére szervezett-, az ópusztaszeri régészeti ásatásokat segítő tábor. 163

A politikai nevelőmunka a KISZ nevelőmunkájának egyik legalapvetőbb, legfontosabb területe. A nevelőmunkának e része alapvetően meghatározza, befolyásolja a fiatalok eszmei-politikai-világnézeti arculatát, ennek milyensége pedig eldönti, hogy a társadalmi-politikai gyakorlatban hogyan vesznek részt a KISZ-tagok az építőmunkában a szocializmus mind teljesebb felépítésében. A nevelőmunka más vonatkozásainak kapcsán már történt utalás arra, hogy az 1970-es ifjúságpolitikai határozat, majd a MSZMP Politikai Bizottságának 1973-as állásfoglalása igen erőteljesen felhívta a figyelmet a kommunista-politikai jelleg erősítésére. A KISZ 1971-es VIII. kongresszusa, a KISZ KB 1974 áprilisi határozata is megerősítette a politikai jelleg erősítésével összefüggő elveket, illetve a megváltozott körülményekhez igazította e célkitűzéseket. A KISZ, mint a párt ifjúsági szervezete az ifjúságpolitikai határozatot követően aktívan kivette részét a társadalmi munkamegosztásból, a politikai nevelőmunka területén.

Az eszmei-politikai nevelőmunka eszköze a KISZ-oktatás, agitáció és a tömegpropaganda volt. Az 1974-es politikai képzési határozat megszületéséig a KISZ oktatás keretében szervezett formában sajátították el a KISZ-tagok a marxizmus-leninizmus alapvető tanításait a különböző oktatási formák keretén belül. E tömeges oktatási formában 1970-ben több mint 23 000, 1974-ben pedig csaknem 28 000 fiatal vett részt.

/4. sz. melléklet/ A körök tematikai egymásra épülése lehetővé tette, hogy a fiatalok egyre magasabb szinten sajátítsák el az új ismereteket. A változó körülményekhez való gyors alkalmazkodás a kötelező témák megváltoztatásával igyekeztek megoldani. Az oktatási körök tartalmi színvonalát döntően meghatározta a propagandisták felkészültsége, aránya. A tárgyalt időszakban 1970-1975 között 799-ről 1256 főre emelkedett létszámuk, s a propagandistákon belül is fokozatosan javult a párttagok aránya /4. sz.melléklet/. A tematikák összeállításánál figyelembe kellett venni a társadalmi szükségleteket, elvárásokat és a fiatalok igényeit. Mindezek hatására az oktatás tartalma sokat gazdagodott. A propagandisták között nőtt a fiatal értelmiségiek /műszaki,

agrár/ létszáma, javult a felsőfoku iskolai végzettséggel rendelkezők részvétele is. Képzésükben pozitív változást hozott a városi-járási konferenciák szervezése és a megyei KISZ-iskola beindítása. A propagandista munka színvonalának emelésében új kezdeményezések voltak Szeged és Szentés járásban. Ugyanakkor a körök munkája kapcsán jónéhány helyen gyenge volt az aktivitás, nem mondtak véleményyt a fiatalok az egyes témákról. Hiányosság volt még, hogy a KISZ apparátus és az oktatási bizottságok tagjainak helyszíni látogatásai, segítségnyújtásai nem voltak elég rendszeresek. ¹⁶⁴

A KISZ oktatáson belül különösen a vezetőképzés hatásfokát és differenciáltságát kellett növelni. Az egyes rétegeken belül speciálisan kellett foglalkozni a csoportok vezetőinek felkészítésével. A megyei KISZ bizottság ennek elősegítésére a tanintézeti KISZ-vezetők részére módszertani segédanyagokat készített. ¹⁶⁵

Agitációs és tömegpropaganda munka nem szükhethető le a KISZ politikai oktatásának különböző fémáira, ennél lényegesen szélesebbkörű tevékenységi területet ölelt fel. Érzékelhetővé vált az a törekvés, hogy a KISZ oktatáson kívül KISZ taggyűléseken, különféle ifjúsági demonstrációkon, politikai, szabadidős akciókon ismerkedjenek meg a fiatalok aktuális ideológiai-politikai kérdésekkel. Jobban ki kellett használni a kiscsoportos lehetőségeket. /ifjúsági klubok, vitakörök/, arra kellett törekedni, hogy ezek jobban váljanak politikai vitafórumokká. Az eredmények ellenére "Problémát jelent viszont, hogy még mindig kevés az alapszervezeti helyi kezdeményezések, módszerek kialakítása. Még mindig sok helyen alkalmaznak rutinmegoldásokat, amelyek legtöbbször nem alkalmasak arra, hogy megfelelően aktivizálják az alapszervezet egész tagságát./ ¹⁶⁶ Az agitációs és tömegpolitikai munka lényeges összetevői voltak a különböző ünnepségekhez, évfordulókhoz, politikai eseményekhez, célokhoz kapcsolódó rendezvények. Tömeghatását tekintve fontos esemény volt a Vádoljuk az imperializmust akció országos meghirdetése, amely a vietnami nép igazságos harcához kötődött. 1971 novemberéig a vietnami műszakok eredményeként a fiatalok egymillió Ft-al járultak hozzá a vietnami alaphoz. 1971-től pedig 3 millió Ft-ot fizettek be, ebből több mint 2 millió Ft volt a Vietnami-magyar Barátság Szakmunkásképző Intézet építésére felajánlott összeg. ¹⁶⁷

Ennek és más szolidaritási akció hatására elmélyült a fiatalokban az internacionalizmus gondolati, hangulati, érzelmi hatása. Különösen a felsőoktatási intézmények hallgatói körében váltak rendszeressé a szolidaritási nagygyűlések. Az internacionalizmus eszméjéhez kapcsolódott a X. VII-hez kötődő különböző rendezvények sorozata, ahol 5 500 fiatal vett részt /6. sz. melléklet/, a ki tud többet a Szovjetunióról vetélkedősorozat és az I. Magyar-Szovjet ifjúsági Barátság fesztivál megyei rendezvényei.

1967 óta az ifjúsági szövetség életében hagyománnyá vált, hogy a forradalmi múlt ápolását, internacionalizmusra nevelését egységes keretbe foglaló Forradalmi Ifjúsági Napok megrendezésére került sor. Célja történelmi és forradalmi hagyományaink /1848. március 15., 1919. március 21., 1945. április 4./ ápolása, megünneplése volt. A rendezvénysorozat megszületése óta Csongrád megyében évente 50 000 fiatal kapcsolódott be. A FIN keretében kulturális, sportversenyeket, politikai rendezvényeket, társadalmi munkaakciókat szerveztek, s ennek keretében tettek fogadalmat az új KISZ-tagok. /évenként 4 000 fiatal/.¹⁶⁸ Az 1972-1973. évi FIN-t Petőfi Sándor születésének 150. és az 1848/1949-es forradalom és szabadságharc 125. évfordulójának méltó megünneplése képezte. A FIN rendezvényeit évről-évre sikerült korszerűbb tartalommal, az igényekhez jobban igazodó módszerekkel megvalósítani. Ez az időszak a megye KISZ életében rendezvényeit tekintve mindég a legaktívabb volt. 1972-től csökkent a kiemelt nagyrendezvények száma, s az a törekvés valósult meg, hogy az ünnepeket kisközösségekben /alapszervezetek, klubok/ valósították meg, így sikerült az érzelmi, értelmi hatást fokozni. A megyei megnyitó ünnepségek is más-más városban lettek megtartva. A tavaszi ünnepségsorozat menetében fő célkitűzésként fogalmazódott meg, hogy előrelépés történjen a személyre szóló politizálás területén: - Árnyaltan, gondosan kellett értelmeznünk a hazafiság, forradalmiság és internacionalizmus kategóriákat. A ma forradalmiságát, a ma hazaszeretetét és internacionalizmusát igyekeztünk összekapcsolni a ma országépítő, városfejlesztő feladatainak együttes megismertetésével..."¹⁶⁹

A tömegpropagandában jobban ki kellett használni az ifjúsági sajtóban lévő lehetőségeket. Az 1971-es megyei küldöttgyűlés megállapította, hogy: "A KISZ megyei bizottságának lapja az Ifjúsági Figyelő jelenlegi

tartalmában nem felel meg rendeltetésszerű feladatának. Sürgős feladatnak tartjuk, hogy mind színvonalában, mind hangnemében olyat jelentessünk meg, amely megyénk ifjúságához közelebb áll." A lap - amely 1967 óta jelent meg 2 000 példányban - célja az volt, hogy tájékoztassa a megye ifjúságát a KISZ aktuális kérdéseiről, népszerűsítse a mozgalmi munkát és mozgósítsa a fiatalokat. Feladat volt 1971-től, hogy javuljon a tájékoztató munka minősége, több aktívát kellett bevonni a lap munkájába, szorosabb együttműködést kellett kialakítani a KISZ-szervezetekkel, az üzemi, iskolai lapokkal, fiatal ujságírókkal. A KISZ tömegpropaganda, agitációs munkáját jó hatásokkal segítette a Csongrád megyei Hírlapban megjelenő ifjúsági oldal is. 170

Az agitációs és propagandamunka területei közül a szocializmus építésének előrehaladásával mind fontosabb szerepet töltött be a gazdaságpolitikai agitáció. Célja, hogy mozgósítsák a KISZ-tagokat a termelési feladatokra. A IV. ötéves terv sikeres végrehajtására 1971-ben a megyei KISZ bizottság megszervezte a fiatal műszaki értelmiség a IV. ötéves tervért, illetve az ifjúsági szocialista brigádvezetők megyei tanácskozását. Jelentős tényező volt az előre lépés szempontjából, hogy az agitációban konkrét tájékoztatást, személyre szóló feladatokat kapjanak a KISZ-tagok /termelési tanácskozásokon, KISZ taggyűléseken, ifjúsági fórumokon/. Rendszeressé váltak a KISZ vezetők, gazdasági vezetők közötti konzultációk is. Eredményesen mozgósítottak a KISZ szervezetek a védnökségi mozgalmakra, társadalmi munkaakciókra, versenymozgalmakra, szocialista brigádmozgalomra. Rendszeressé vált, hogy az éves gazdasági terveket feldolgozták, megvitatták az üzemi KISZ bizottságok és az alapszervezetek szintjén is. A KISZ-szervezeteknek azonban többet kellett tenni a fizikai munka nagyobb megbecsülése, a munkafegyelem fegyelmezett betartása érdekében.

Az ifjúság honvédelmi nevelése, felkészítése a fegyveres szolgálatra, a KISZ politikai, felvilágosító munkájában megfelelően érvényesült az 1970-1975 közötti időszakban. Ezeket a feladatokat a mozgalom eszközeivel, módszereivel, különböző akciókkal, rendezvényekkel valósította meg. A katonai elő- és utóképzést segítették a nyári vezetőképzések honvédelmi napjai, az iskolák között meghirdetett lövészverse-

nyek, a középiskolákban bevezetett honvédelmi ismeretek oktatása. Javult a honvédelmi, karhatalmi, határőri KISZ-szervezetekkel való együttműködés. Mindezek hatására a KISZ honvédelmi nevelőmunkája szervezettebb és céltudatosabb lett; "A honvédelmi nevelőmunka azonban igen sok helyen - különösen falun - csak alkalmoszerű, felszínes... alapszervezeti szinten nem értik a honvédelmi nevelés lényegét... Nem mindenütt alakult még ki a honvédelmi nevelőmunka koordinálása az MHSZ-el".¹⁷¹ A honvédelmi nevelőmunkát és előképzést jól segítette az ifjugarda. Csongrád megyében 1970-1975 között 760-ról 1 365 főre emelkedett az ifjugarda taglétszáma.¹⁷²

A KISZ párttaggá nevelőmunkát segítő tevékenysége szempontjából új lehetőséget teremtett az, hogy az MSZMP IX. kongresszusán elfogadott szervezeti szabályzat lehetővé tette, hogy KISZ-tag pártba történő felvételénél az egyik ajánló a KISZ taggyűlés is lehetett. Ezt követően a X. pártkongresszus leszállította a párttag felvétel korhatárát 18 évre. A pártba felvett KISZ-tagok alakulását vizsgálva /5.sz. melléklet/ megállapítható, hogy 1971-ben és 1972-ben volt a legmagasabb a felvételi arány /1983 illetve 690 fő /, majd ezt követően 331 főre csökkent. Ezután ismét növekedés következett be. Az 1971-es és 1972-es növekedés a 18 éves felvételi korhatárral volt összefüggésben. Az 1973-as csökkenés az 1972-es november 14-15-i párt KB határozat azon megállapításával volt összefüggésben, mely szerint a taglétszám növekedése a IX. és X. kongresszus között évi 3,3 %-ról 4,9 %-ra emelkedett, s a KB által helyesnek ítélt arány 3 % volt. Annak ellenére, hogy a határozat utalt rá, mely szerint a felvételnél az arra alkalmas munkásokat, szervezeteti parasztokat, műszaki értelmiségieket és fiatalokat kellett előnybe részesíteni, kihatott a fiatalok párttagfelvételére is.¹⁷³ A KISZ ajánlással felvett fiatal párttagok aránya az 1971-es 52 %-ról 85 %-ra emelkedett 1975-ben, a párttagok létszáma a KISZ-ben pedig 1 181 főről 1 887 főre nőtt /5. sz. melléklet/. Összességében tehát kedvező tendenciák bontakoztak ki s ez 1975-ben különösen pozitív volt: az összes párttagfelvétel 64 %-a 30 éven aluli fiatalokból történt, s a fiatalokon belül 74 % volt KISZ-tag.¹⁷⁴ A párttaggá nevelőmunkát az elért eredmények ellenére elsősorban a fizikai dolgozók, a mezőgazdasági és

egyetemi-főiskolai fiatalok és nők körében kellett különös hangsúllyal segíteni.

Összegezve megállapítható, hogy 1970 - 1975 között javult, gazdagodott a KISZ eszmei-politikai munkája. Jól mozgósította a fiatalok tömegeit a különböző akciókra, rendezvényekre. Emelkedett a képzésben résztvevők száma, javult a párttaggá nevelő munka tartalmi színvonala. A politikai nevelőmunka egyes területein - különösen a gazdaság-politikai agitációban - sikerült megfelelő hatást gyakorolni a fiatalokra. Az ünnepségek értelmi, érzelmi töltése sokat javult, eredményes volt a honvédelmi nevelőmunka hatása. A politikai nevelőmunkának az elért eredmények ellenére voltak gyenge pontjai, hiányosságai. Ezek közül meg kell említeni, hogy az egyénekre ható, az egyes KISZ-tagokkal való foglalkozás nem volt kielégítő. Az alapszervezetek nem foglalkoztak kellő hatékonysággal az egyes KISZ-tagok politikai, erkölcsi nevelésével. Nehezítette az előrehaladást, hogy az egyes fórumokon nem alakult ki politizáló légkör. Az 1974-es áprilisi határozat azonban kedvező tendenciákat bontakoztatott ki az egyes KISZ-tagokkal való foglalkozás területén. Különösen a mezőgazdaságban, falun és a szakmunkásképző intézetekben volt gyenge a nevelőmunka. Itt volt elsősorban egyenetlen a politikai nevelőmunka. A propaganda nem tudott minden esetben fellépni az ifjúság egy részénél jelentkező ideológiai problémákkal szemben /vallásosság, nacionalizmus, álradikális nézetek/. Ezek a problémák falun és egyetemi-főiskolai hallgatók szűk körében voltak érzékelhetők, de igényelték, hogy a KISZ jobban készüljön fel ezekre a vitákra. Javitani kellett az agitációs és propagandamunka tervszerűségét, folyamatosságát, jobban kellett alkalmazkodni a réteg és életkori sajátosságokhoz; az értelmi és különösen az érzelmi hatások növelésére a különböző tömegrendezvényeknél. Nagyobb hangsúlyt kellett fektetni a haladó történelmi hagyományok ápolására a jobb együttműködés fokozására /párt, szakszervezet, MTS, Népfront/. A KISZ oktatásban az 1974-es októberi politikai képzési határozat nyomán beállt változások új alapra helyezték a politikai oktatást. A határozatot követően a részvétel az egyes képzési formákban konkrétabban kapcsolódott a KISZ-tagok egyéni vállalásához, emelkedett a résztvevők létszáma. 1975-ben megkezdődött megyei szinten a párt összekötő és patronáló tanárok képzése a módszertani

központtal közösen, amelynek keretében középiskolai pedagógusokat készítettek fel. Az új képzési rendszerre történő átállás nem volt gondtalan, ugyanis a KISZ vezetők képzése nem igazodott a választási ciklushoz. Javítani kellett a propagandisták felkészültségét és növelni kellett a nyári felkészítésen és vezetőképzésen résztvevők arányát.

A kommunista ifjúsági szövetség érdekképviselői, érdekvédelmi funkciójának alakulása zászlóbontásától kezdve a változó helyzetnek és körülményeknek megfelelően állandó változáson, fejlődésen ment keresztül. Az MSZMP 1957. március 11-i ülésének határozata a KISZ e funkciójával összefüggésben az alábbi tételt fogalmazta meg: "A KISZ-nek tényleges jogokat kell biztosítani az állami és társadalmi élet minden területén. Képviselje a magyar ifjúságot a párt és a kormány előtt. Vezetői kapjanak minden szinten helyet a párt vezető szerveiben. Megbízottai vegyenek részt azokban a testületekben, ahol az ifjúságot érintő kérdésekben döntenek." 176

A KISZ KB 1966-os állásfoglalása már részletesebben elemezte a KISZ érdekképviselői munkájának tapasztalatait, határozta meg a továbbfejlesztés fő irányait: "Ifjúsági szervezetünk tevékenységének két oldala van: egyrészt a párt vezetésével a marxizmus-leninizmus szellemében neveli, a szocializmus építésére mozgósítja az ifjúságot, és közvetíti a párthoz a fiatalok véleményét; másrészt képviseli a magyar ifjúságot az állami és társadalmi szervek előtt, védi a fiatalok törvényekben és rendeletekben biztosított jogait. ... Az állásfoglalás I. fejezetének - az 1966-os állásfoglalás kapcsán Méhes Lajos elvtársnak, a KISZ KB első titkárának előadói beszédéből - 6. pontjában szerepel ez a megfogalmazás: «Ifjúsági szövetségünk kötelessége, hogyha szükséges nyilvános vitát is folytasson az illetékes állami, társadalmi szervekkel az ifjúságot érintő kérdésekben». Bár ez a kitétel az eszmélet-politikai nevelőmunkánál szerepel, tulajdonképpen az ifjúság érdekvédelméhez kapcsolódik elsősorban. Hangsúlyozni kell ugyanakkor azonban azt is, hogy nem egyszerűen érdekképviselői kötelességünkben fakadó jogunknak tartjuk az ifjúság érdekeinek védelmében folytatott nyilvános vitákat, hanem mozgalmunk politikai, nevelési hivatása eredményes betöltése egyik feltételének is. Sőt, az ifju-

sági szövetségnek nemcsak kizárólag az ifjúságot érintő kérdésekben, hanem a társadalom alapvető nagy kérdéseiben is bátrabban kell hallatnia hangját".¹⁷⁷ A dokumentum részletesen kifejtette a KISZ érdekképviselői, érdekvédelmi munkájának hosszabb távra szóló tételőit. Erre azért volt szükség, mert a KISZ érdekvédelmi munkája nem fejlődött megfelelő módon. A munkahelyi vezetők egy része nem fogadta el a KISZ-t az ifjúság jogos képviselőjének, de a KISZ-tagok egy része is úgy érzékelte, hogy az ifjúsági szervezet csak a munkában, tanulásban való helytállást követelte csak meg, s nem törődött a fiatalok egyéni problémáival.¹⁷⁸ A határozatban bővült az érdekvédelmi munka tartalma, az ifjúsági szövetségnek a nevelőmunkával összhangban nagy figyelmet kellett fordítani az érdekek feltárására, megjelenítésére, ütköztetésére. Az érdekvédelem funkciója nemcsak az volt ebben a felfogásban, hogy képviselje a fiatalok jogos érdekeit, hanem ezen keresztül megfelelő társadalmi-politikai gyakorlatra tettek szert a KISZ-vezetők és KISZ-tagok ennek gyakorlásán keresztül. A megalapozott érdekek képviselése egyben a társadalmi-gazdasági fejlődést is szolgálta, azáltal, hogy feltárta a fejlődést nehezítő tényezőket.

Az 1970-es ifjúságpolitikai határozat lényegében megerősítette a KISZ KB 1966-os állásfoglalásában érdekvédelemmel kapcsolatos fő megállapításokat. A dokumentumban szorosan egymáshoz kapcsolódott az érdekvédelem a demokratizmus szélesítésének nagyobb lehetőségével, illetve az ifjúság közéleti aktivitásának kiszélesítésével. Az érdekvédelmi tennivalók ellátása kettős irányú politikai munkát követelt a KISZ-szervezetektől: küzdeni a jogtalan követelések ellen, másrészt pedig következetesen képviselni és védeni az ifjúság jogos érdekeit. A határozat felhívta a figyelmet arra, hogy vonják be a KISZ-tagokat az őket érintő kérdések megvitatásába döntéshozatal előtt: "Az ifjúsági szövetség joga és kötelessége, hogyha szükséges nyilvános vitát is folytasson - a társadalom számára hasznos határok között - az illetékes állami, társadalmi szervekkel az ifjúságot érintő kérdésekben".¹⁷⁹ A megyei párt és KISZ bizottság 1970-es közös testületi ülésén az érdekképviselői munkával kapcsolatban megállapítást nyert "... hogy az elért eredmények ellenére sok helyen gyenge a KISZ szervek és szervezetek érdekvédelmi tevékenysége. Ezt a fiatalok általában joggal sé-

relmezik." ¹⁸⁰ Az elmaradás, hiányosság okai között szerepelt, hogy nem volt megfelelő a KISZ vezetők tekintélye, nem volt kellő tapasztalatuk, de az is előfordult, hogy nem kaptak minden esetben megfelelő támogatást /pl. az üzemi vezetők jelentős része nem segítette az érdekvédelmi munka feltételeinek javítását/.

A rétegmunka tárgyalásánál volt szó az egyes rétegek körében folyó érdekvédelmi munka tapasztalatairól, így most nem kerül vizsgálat tárgyává az érdekvédelem a különböző rétegekben.

Nem esett szó viszont arról, hogy hogyan segítette a KISZ a fiatalok lakáshoz jutását. Csongrád megyében 1970-ben a fiatal házaspárok 30-40 %-a szülőknél, vagy albérletben lakott. A fiatalok körében mindig nagy problémát jelentett az önálló otthonteremtés megoldása. A feszítő gondok enyhítése érdekében a KISZ 1964-es VI. kongresszusa úgy döntött, hogy a III. ötéves tervidőszakban 1966-1970 között 10 000 KISZ lakás felépítését kell megvalósítani az országban. Ebből Csongrád megyében 800 lakás felépítését kellett megoldani a KISZ-nek, amely jelentős energiákat kötött le. Ez azt jelentette, hogy a lakásépítés szervezése, lebonyolítása - a pártszervezetek segítségével - a KISZ apparátusra hárult. A másik forrás az volt, hogy a vállalatoknak önálló lakásépítő akciót kellett szervezni, amelyhez lehetőséget biztosított egy 1969-es rendelet. Előtérbe került, hogy a fiatalok körében jobban kellett propagálni a lakásépítéshez szükséges előtakarékosságot. A KISZ lakásépítkezések kapcsán már 1970-ben felvetődött a KISZ részéről, hogy az építkezések operatív szervezője, irányítója nem tud lenni, mert ez a hivatásától eltér, nem képes így eredeti funkcióját teljesíteni. ¹⁸¹

Az 1971-es küldöttgyűlésig 716 lakás átadására került sor. 1971-ben még 84, 1972-ben 65, 1973-ban 84 KISZ lakás épült fel. Így összesen 1966 és 1973 között 949 KISZ lakás készült el. A lakások építését akadályozta, hogy problémát jelentett az építőipari kapacitás hiánya; a változó hitel- és kamatfeltételek nagy terhet róttak a KISZ apparátusra. Éppen ezért a megyei KISZ VB 1970. január 30-i határozata szerint a kivitelezés alatt álló lakások átadása után a KISZ lakásépítési programját rövid időn belül be kellett fejezni. A fő hangsúly áttevődött a lakáselosztásban való KISZ-es részvételre. A lakáselosztó bizottságokba a városi KISZ bizottságok képviselőt delegálhattak, s

képviselőik útján el kellett érni, hogy az állami lakások legalább 20 %-át fiatalok kapják, s ennek felét pedig azok a házaspárok, akik kiemelkedő KISZ munkát végeztek. A KISZ Csongrád megyei Bizottsága a MESZÖV-vel 1971. július 3-án kiadott közös állásfoglalásában lehetővé vált lakásszövetkezetek létesítése. A közös állásfoglalás értelmében a KISZ-szervezetek elősegítették az ifjúsági takarékbetétek propagálását, s ezek felhasználását lakásépítő szövetkezetekben. Azonban a konkrét szervező munkát már nem a KISZ, hanem a MESZÖV lakásszövetkezet titkársága végezte. Ezt az új formát egy 1971-es kormányrendelet tette lehetővé, mely szerint 35 év alatti fiatal házaspárok esetében telepszerű és többszintes lakóház építésekor gyermekenként 30 000 Ft szociálpolitikai kedvezményt kaphattak a fiatalok. Az építési kedvezmény felső határa a kölcsön 45 %-a lehetett hosszulejáratú hitel formájában. 1972-ben Szentesen, Makón, Kisteleken, Csanádpalotán és Szegeden sorra alakultak meg a lakásszövetkezetek. ¹⁸²

A KISZ 1976-os küldöttgyűlése megállapításai között szerepelt, hogy az ifjúsági törvény hatására erősödött a KISZ-szervezetek érdekvédelmének hatékonysága. Ennek eredményeként a 30 éven aluliak aránya a tanácsai és állami lakások elosztásánál 1971-1975 között meghaladta az 50 %-ot. A KISZ-szervezetek a vállalati, szövetkezeti támogatások elosztásában jól képviselték a fiatalokat. A városi sántú lakáselosztások során azonban a KISZ részvétele formális volt. Egyedül a Szeged városi KISZ bizottság tudott hatékony képviseletet ellátni az ifjúsági parlamenteket követő időszakról kezdve. A KISZ bizottság bérleti-jelölési joggal élhetett a szövetkezeti lakások elosztásánál és bekapcsolódott a garzonházak elosztási elvének kidolgozásába. ¹⁸³

A tanácsok és a KISZ együttműködésének néhány kérdése összefüggésbe volt a KISZ érdekvédelmi munkájával is. Többek között azért, mert az ifjúság szabad idejének tárgyi feltételeit biztosító intézményhálózat tanácsai kezelésben volt. Másrészt a fiatal tanácstagokkal való foglalkozás meghatározta, hogy hogyan képviselik a különböző tanácsai testületekben a fiatalokat. Ehhez meg kellett vizsgálni azt is, hogy milyen volt a tanácsai testületekben a fiatalok aránya. De olyan szempontok is döntőek voltak, hogy az 1974-től lezajló ifjúsági parlamentek első sorban a tanácsok, állami szervek felé róttak nagyobb felelősséget az ifjúsággal való foglalkozásban. Az ifjúságpolitikát megvalósító állami

mechanizmus munkájának kérdése is jelentős befolyásoló tényező volt. Az 1970-es évekre előtérbe került a KISZ és a tanácsok együttműködése. A KISZ képviselői tagjai, vagy állandó meghívottjai voltak a tanácsai testületeknek /végrehajtó bizottság, tanácsülés/. 1970-ben az országgyűlési és tanácsválasztásokat megelőzően Szeged kivételével a megyei, járási, városi, községi tanácsokban 2702 főből 228 fő volt 30 éven aluli fiatal, tehát a tanácstagok 8,4 %-a. Ebben az időszakban országosan a tanácstagok 9 %-a volt fiatal. Járási-városi bontásban vizsgálva ugyanezt ki kell emelni Szentes járást, ahol 16 % volt a fiatalok aránya, s a legalacsonyabb pedig Makó járásban volt /4,4 %/. Településszerkezet szerint vizsgálva a 2154 községi tanácstagból 189 volt 30 éven aluli /8,8 %/. Szegeden /megyei jogú városi tanács/ a városi és kerületi tanácsban a 267 tanácstag közül 8 fiatal volt 30 éven aluli /3 %/, s a megyei tanácsban, amely 71 tagú volt, egyetlen fiatal sem volt. ¹⁸⁴ Sürgető feladattá vált tehát, hogy növekedjen ezekben a testületekben a fiatalok aránya. Annak ellenére, hogy javítani kellett a fiatalok részvételét a különböző testületek munkájában, az 1967/1016.sz. kormányhatározat hatására a tanácsok szakigazgatási szervei és a KISZ között a megkötött együttműködési tervek nyomán gyümölcsöző együttműködés alakult ki. A 70-es évektől az oktatáspolitikai, a tanulófiatalokkal való foglalkozás előtérbe kerülésének kapcsán a művelődésügyi osztályokkal is jó munkakapcsolat alakult ki. A megyei KISZ VB 1971 február 4-i ülésén elfogadott intézkedési tervében meghatározta az országgyűlési és tanácsválasztásokkal kapcsolatos KISZ feladatokat. Ennek célja az volt, hogy fokozódjon a fiatalok közéleti tevékenysége, minél többen szerezzenek közéleti gyakorlatot, s ezzel együtt emelkedjen a fiatalok létszáma a tanácsai testületekben. A KISZ szervezetek irányításával a fiatalok választási, jelölőgyűléseken vettek részt, bekapcsolódtak a különböző bizottságok munkájába. A jelölőgyűléseken résztvevők 20-30 %-a volt fiatal, s a hozzászóló fiatalok száma elérte a 600 főt. A legtöbbet szereplő témák a következők voltak: a lakáshelyzet javítása, szórakozási és művelődési lehetőségek fokozása, fiatalok arányának növelése a különböző tanácsai testületekben, bölcsődei- és napköziotthoni, valamint kereskedelmi ellátás bővítése és a sportolási feltételek javítása. Igen fontos volt az első választók felkészítése is. Ebben a sikeres felkészítések mellett

hiányosságok is voltak. Szegeden összesen csak 180 első választó fiatal vett részt a felkészítésen, Makón pedig a meghívottak 25 %-a jelent meg. Hiányosság volt néhány helyen az is, hogy a fiatal tanácstagokat nem kapcsolták be megfelelően az előkészítő munkába, másrészt az egyes fiatal jelöltek támogatását nem készítették elő megfelelően /Csongrád, Szeged város/. A meglévő hiányosságok ellenére sok területen történt számszerű előrelépés. Az ifjúság közéleti aktivitásának és a párt, állami szervek támogatásának eredményeként a megyében 287 harminc év alatti fiatal sikertelenül tanácstagnak választani, s így a 2405 tanácstag közül 12 % volt a fiatal. Területi megoszlást tekintve Szeged városban 18 %-ra emelkedett a fiatal tanácstagok aránya, s a legmagasabb Szentes városban volt /22 %/. Látható tehát, hogy alapvető változás következett be a tanácsi testületek összetételében a fiatalok javára. Az elért eredmények ellenére még volt tennivaló, elsősorban a megválasztott fiatal tanácstagokkal való kapcsolattartásban, felkészítésükben, amelyet feladatként határozott meg a megyei KISZ bizottság saját maga és a városi-járási KISZ bizottságok felé. 185

Az 1976-os megyei küldöttgyűlés is megállapította, megerősítette az ifjúság képviseleti arányának növekedését a különböző párt, állami, társadalmi és tömegszervezetek testületeiben. Sikorult a KISZ-nek ezekbe a testületekbe felkészült fiatalokat delegálni. Azonban nem sikerült ezekkel a fiatalokkal rendszeres kapcsolatot kialakítani, nem vált folyamatossá a KISZ által delegáltak munkájának értékelése, néhány esetben előfordult, hogy arra nem alkalmas fiatalok lettek megbízva. Az 1975-ös pártválasztásokon a pártvezetőségekben kétszeresére nőtt a fiatalok létszáma s ennek nagyon pozitív hatása volt a KISZ munkájára, megítélésére. A megyei tanácsban 1975-ben 14 fiatal tanácstag tevékenykedett, s hiányosság volt, hogy a velük való kapcsolattartás nem volt rendszeres. Ugyanez nem volt érvényes a városi, községi tanácstagokkal való kapcsolattartásban. Ehhez valószínűleg az is hozzájárult, hogy ezeken a szinteken közvetlenebbül kapcsolódtak a tanácsulések napirendjei egy-egy város, község életének kérdéseire. A szakszervezetben dolgozó KISZ fiatalokkal való együttműködésben, kapcsolattartásban lényegesen kedvezőbb kép alakult ki, amelyhez hozzájárult az is, hogy az SZMT-nél 1972-től megalakult és eredménye-

sen dolgozott az ifjúsági bizottság. 186

Az ifjúság alapvető érdekei közé tartozik, hogy megfelelőek legyenek munkájának, szabadidejének eltöltésének feltételei. Az ifjúságpolitikai határozatot követő években a párt, állami, társadalmi és tömegszervezetek erőfeszítéseket tettek, hogy a fiatalok, KISZ-tagok művelődési, szórakozási feltételei javuljanak. A tanácsok és a KISZ szervezetek között a különböző szinteken jó együttműködés alakult ki a tárgyi feltételek közös erőfeszítéssel történő javítása területén. Erre azért is szükség volt, mert 1970-ben a KISZ-szervezetek uttörőcsapatok megfelelő helyiséggel való ellátottsága 8-13 % között mozgott. Korábban már történt utalás arra, hogy a megyében rossz volt az ifjúsági létesítményekkel való ellátottság. Ugyanakkor a mostoha körülményeket ellensúlyozta, hogy igen jó tartalmi együttműködés jött létre a KISZ és a művelődési házak között. 1968-ban Csongrád megyében összesen 67 művelődési ház működött, s ezek felszereltsége nem volt megfelelő. A művelődési házak 60 %-a korszerűtlen volt, s 40 %-a tudta ellátni megfelelően funkcióját. A 67 művelődési intézményben összesen 24 függetlenített igazgató volt, a többi helyen tiszteletdíjas igazgató látta el az egész embert igénylő feladatokat. Az 1968-ban megrendezett megyei ifjúsági fórum a fiatalok szabad idejével összefüggő érdekvédelem kapcsán úgy foglalt állást, hogy a művelődési házak igazgató helyettesei a KISZ által delegált képviselők legyenek. Ez nagyon helyes döntés volt, mert biztosította, hogy a programok összeállításánál, a különböző ifjúsági rendezvények szervezésénél érvényesültek a fiatalok igényei, elvárásai. Az 1960-as évek végétől a klubmozgalom erőteljes kibontakozásának lehettünk tanúi. A klubok működtetését, léprehozásuk kezdeményezését döntően a KISZ-szervezetek vállalták fel, olyan célból, hogy javítsák a fiatalok szabadidő eltöltésének feltételeit, segítsék ezen keresztül a közösségi művelődési szokások kialakítását. Míg 1967-ben 50 ifjúsági klub volt, addig 1975-re 147 klub működött a megyében. Az ifjúsági klubok a helyi öntevékenységi és az indirekt politizálás eszközeivé váltak, irányításukat, működtetésüket döntően a KISZ szervezetek látták el. Megyei szintű irányításukat a megyei KISZ bizottság mellett működő ifjúsági klubtanács látta el. 187

A megyei KISZ bizottság 1971 áprilisi ülésén áttekintette a városi-járási KISZ bizottságok kezelésében lévő ifjúsági objektumok helyzetét, továbbfejlesztésének feladatait. Ekkor a KISZ bizottságok tartották fent és működtették ezeket az objektumokat. A tanácsok jelentős anyagi erőfeszítéseket tettek a feltételek javításában. Csongrádon a városi tanács 160 000 Ft-ot fordított egy kerületi klub kialakítására, a Szentes városi tanács Szigligeten üdülőt vett a város fiataljai számára. A Szeged városi tanács félmillió Ft-ot fordított táborépítésre és másfél millió Ft-ot tervezett a KISZ megyebizottság vezetőképző táborához kapcsolódó napközis tábor elkészítéséhez. Ezen felül 5 millió Ft-ot irányzott elő ifjúsági park létesítéséhez Szegeden. 1969-ben Újszegeden KISZ vezetőképző iskola kezdte meg működését, ahol 4-6 hetes KISZ vezetőképző tanfolyamon Bács-, Békés-, Csongrád megye vezetőit képezték. A KISZ vezetőképző iskola a pártiskolán kapott elhelyezést, mert a KISZ vezetőképző iskola nem készült el még a kivitelező hibájából Újszegeden. A KISZ vezetőképző tábor 1964. óta működött Újszegeden. Nyaranta 1500 gyermek és felnőtt uttörővezetőt és 1400-1600 KISZ vezetőt lehetett felkészíteni. A tábor építésére 1971-ig 12 millió Ft-ot fordítottak, s a tervek között szerepelt uszoda építése is, amely nem valósult meg. A Szeged városi ifjúsági házban csak a pinceklub volt használható művelődési és szórakozási célokra. A mostoha körülmények ellenére, nagyon változatos munkaformákat és programokat szerveztek /középiskolai diáklklub, fiatal utazók klubja, szegedi szimfónikus ifjúsági zenekar, filmbarátok köre, szegedi jazzklub, irodalmi színpad/. A vigadó helyiségében pedig hetente 800-1000 fő részvételével zenés, táncos rendezvények voltak. A hódmezővásárhelyi ifjúsági ház jól látta el feladatát: kiváló ifjúsági klub, fotószaakkör, irodalmi színpad működött; negyedévenként klubvezetői és kulturfelelősi képzést szerveztek. Ezeknek az objektumoknak a fejlesztése, fenntartása a KISZ feladata volt. Az ifjúságpolitikai határozat utalt arra, hogy ezek működtetését a tanácsoknak kell átvállalni.¹⁸⁸ Az objektumok átadása helyes döntés volt, mert ezek a feladatok a KISZ-től olyan energiákat vontak el, amelyek hátráltatták nevelő- és képviseleti funkciójának ellátását. Másrészt a megváltozott helyzetben döntő

momentummá vált, hogy hogyan tudják a KISZ-szervezetek politikai befolyásukat megtartani. Az ifjúsági házakkal való ellátottság 1970-1975 között lényegesen nem változott, mert az V. öt éves tervben nyílt csak lehetőség új ifjúsági házak létesítésére /Csongrád, Szeged, Szentes/.

A tanácsok és a KISZ együttműködésének jelentős állomása volt, hogy a megyei KISZ VB 1973. március 29-i ülésén megtárgyalta a megyei tanács vb és a KISZ Vb közötti együttműködést. A megállapodás újabb lehetőséget és lendületet adott az ifjúságpolitika tartalmasabb megvalósításában. A dokumentum az ifjúsági törvény egyes fő részeinek megfelelően megvizsgálta, hogy ennek helyi megvalósításában, az együttműködésben milyen feladatai vannak a tanácsi szerveknek és a KISZ-nek. Ennek alapján az ifjúság nevelésében jobban ki kellett használni a közművelődési intézményhálózat bevonását a politikai oktatásba, ismeretterjesztésbe. Közös gond volt a kulturális és sportlétesítmények fejlesztése, a pusztaszeri nemzeti emlékpark kiépítése. Előtérbe került a fizikai dolgozó és a falun, tanyán élő szülők gyermekeinek segítése. A termelés és a munka területén a tanácsok segítették a szocialista munkaversenyt, a különböző termelési és brigádmozgalmakat. Továbbra is részt vett a KISZ a társadalmi munkaverseny szervezésében, mozgósította a fiatalokat a különböző akciókra /Szegeden: fiatalok Szegedért, Szeged a fiatalokért; Hódmezővásárhelyen: fiatalok a városért, a város a fiatalokért/. A közéleti tevékenységben figyelmet kapott mindkét részről a fiatal tanácstagokkal való érdemibb együttműködés. A tanács vb javasolta a tanácsi ifjúságpolitikai munka koncentráltabb és eredményesebb végzése szempontjából önálló tanácsi és ifjúságpolitikai bizottság létrehozását. A KISZ képviselői rendszeresen be lettek vonva a megyei tanács által létrehozott ifjúsági és diákszociális alap felosztásába, illetve az ifjúságpolitikai célok támogatására szóló anyagi javak szétosztásának elbírálásába. Fontos kérdés volt az együttműködésben a fiatal pályakezdők beilleszkedésének egzisztenciateremtésének segítése. Ennek érdekében jobban kellett törekedni arra, hogy a fiatalok képzettségüknek megfelelően tudjanak elhelyezkedni és dolgozni, s végzett munkájuk szerint kapják anyagi juttatásukat. A lakáskérdés

segítését célozta az a megoldás, melynek értelmében az OTP beruázásában épülő társasház lakások 25-30 %-ra a helyi KISZ vezetők javaslata alapján jelölték ki a vevőket. A szabadidő, szórakozás támogatása, a létesítmény ellátottság javítása továbbra is lényeges eleme volt a közös együttműködésnek. A tanács miután átvette az ifjúsági és uttörőházak működtetését, további célnak tekintette új ifjúsági házak, klubok, parkok építését. Az ifjúsági klubok szakmai irányításában, működtetésében is a tanácsok jóval nagyobb szerepet vállaltak fel, mint a korábbi években. A klubok helyzetének felmérése, működési engedélyek kiadása, illetve felülvizsgálata, a tartalmi tevékenység ellenőrzése, a szakmai-módszertani segítségnyújtás állami feladatként fogalmazódott meg. ¹⁸⁹

Az ifjúságpolitikának, ezen belül az érdekképviselői munkának újabb lendületet adott az 1974-ben első ízben megrendezett ifjúsági parlamentek sorozata. Az ifjúsági parlamentek összehívásának gondolata első ízben az ifjúsági törvényben nyert megfogalmazást: "Az ifjúság közéleti tevékenységének fokozása, valamint a fiatalok tájékoztatása érdekében a munkahelyeken, a nevelési és oktatási intézményekben a KISZ és az illetékes szakszervezet /szövetkezeti szerv/ segítségével legalább 2 évenként «ifjúsági parlamentet» kell tartani. Az ott elhangzott javaslatokat értékelni, lehetőség szerint megvalósítani, és azokról a felügyeleti szervet tájékoztatni kell." ¹⁹⁰

Az ifjúsági parlamentek 1974-ben felmenő rendszerben megrendezett sorozata Csongrád megyében újabb lehetőséget biztosított a fiatalok közéleti tevékenységének kibontakoztatásában az érdekvédelmi munkában. Ezzel az újabb demokratikus fórummal lehetőség nyílt, rendszeresen áttekinteni, hogy a munkahelyi vezetés hogyan valósította meg a helyi ifjúságpolitika által meghatározott feladatokat, hogyan érvényesültek a KISZ-szervezetek részére biztosított érdekképviselői, érdekvédelmi jogosítványok a gyakorlatban. Ezáltal rendszeressé vált az ifjúsági törvény és annak helyi végrehajtási utasításainak időarányos végrehajtásának értékelése. A parlamentek összehívása, előkészítése állami feladat volt, a KISZ-szervezeteknek elsősorban a fiatalok mozgósítását, felkészítését kellett csinálni. Ennek ellenére "A parlamentek összehívásában, előkészítésében és megrendezésé-

ben jelentős részt vállaltak KISZ-szervezeteink, sőt néhány helyen - az állami, szövetkezeti vezetés mulasztása miatt - ezt magukra hagyatva elvégezték".¹⁹¹ A KISZ-szervezetek eredményesen mozgósították és készítették fel a fiatalokat a parlamentekre, ahol a létszámhatárok alapján ezek összehívása elő volt írva. Az ÁFESZ-ek és az ipari szövetkezetek területén - létszámhatártól függetlenül - mindenütt megszervezték az ifjúsági parlamenteket. Megközelítően 300 munkahelyi és 6 megyei parlamenten eredményesen sikerült áttekinteni az ifjúsági törvény időarányos végrehajtásának tapasztalatait, ugyanakkor nagy hiányosság volt, hogy a felvetett kérdések, gondok nagyobb részére nem történt megfelelő intézkedés. A megyei szintű parlamentek közül különösen kritikusak voltak az egészségügy, mezőgazdaság és élelmiszeripar területén dolgozó fiatalok.¹⁹² Megállapítható tehát, hogy Csongrád megyében a KISZ-szervezetek érdekképviselői, érdekvédelmi munkája erősödött, a KISZ egyre több területen tudta a fiatalok megalapozott érdekeit képviselni. A társadalmunkban kibontakozó demokratizmus szélesedésével összhangban javult a KISZ-szervezetek érdekvédelmi munkájának hatóköre. Az új tanácstörvényt követően megnövekedett a fiatalok társadalmi-közéleti aktivitása a tanácsai testületekben, így jobban tudták közvetíteni és befolyásolni a fiatalok véleményét, amely elsősorban a munkájukkal, beilleszkedésükkel, egzisztenciateremtésükkel, szórakozási és művelődési lehetőségeikkel volt összefüggésbe. De megnövekedett a fiatalok aránya a párt és társadalmi, valamint a tömegszervezeti vezetőtestületekben is. Az ifjúsági törvény újabb lökést adott az érdekfeltáró, érdekegyeztető, érdekérvényesítő munkában. Ennek egyik új hatékony munkaformájának bizonyult az ifjúsági parlamentek rendszere, amely hiányosságai ellenére népszerű, közéleti és érdekvédelmi fórummá vált. Végül kialakultak azok a munkaformák, eszközök, valamint az a társadalmi-politikai mechanizmus, amelynek eredményeként a megyében lévő fiatalok, KISZ-tagok közvetlenebbül és eredményesebben vehettek részt a gazdasági, politikai-kulturális fejlődés alakításában.

IV.

Csongrád megye ifjúságmozgalmi munkájának tapasztalatai

1970 - 1975 között

Az 1970 - 1975 közötti időszak országosan, de Csongrád megye ifjúságmozgalmi szempontjából is számtalan olyan tapasztalatot, tanulmányt, adalékot szolgáltatott, amelyek igazolják, hogy szükséges volt közelebbről megvizsgálni ezt az időszakot. Az időpontok kiválasztásának okairól volt szó a bevezető részben, itt csak arra érdemes utalni, hogy a téma tárgyalásánál helyesnek bizonyult először a rétegmunkát bemutatni, illetve a legfontosabb rétegek szerinti megközelítést alkalmazni. Egyrészt azért, mert ebben a ciklusban a rétegmunka, a differenciált tevékenység döntően meghatározta, befolyásolta a KISZ egész tevékenységét, mondhatni úgy is, hogy központi kérdésként szerepelt mindvégig. Másrészt azért bizonyulhatott szerencsésnek ez a bemutatási mód, mert így sikerülhetett áttekinthetőbbé, világosabbá tenni, hogy a KISZ fő célkitűzései hogyan valósultak meg az egyes rétegek körében, könnyebben nyomon lehetett követni, hogy mely rétegekkel, mikor és hogyan foglalkozott a KISZ, milyen más rétegekre nem jellemző sajátosságok jelentkeztek az egyes rétegek körében.

A rétegmunka mellett a KISZ tevékenységének, munkájának másik fontos területe volt, hogy hogyan tudja az ifjúsági szövetség nevelőmunkáját jobban kibontakoztatni a növekvő társadalmi elvárásoknak megfelelően. Ehhez szorosan kötődött, hogy az ifjúságpolitikai határozatot követően hogyan sikerült jobb társadalmi munkamegosztást kialakítani a fiatalok nevelésében. A KISZ nevelőmunkájának tapasztalatainak bemutatása pedig lehetőséget biztosított egész tevékenységének bemutatására, az általánosított tapasztalatok érzékeltetésére.

Az 1970 - 1975 közötti időszakban Csongrád megye ifjúságmozgalmi dinamikus változások közepette fejlődött, gazdagodott politikai tevékenysége, szervezeti ereje. Fejlődését nagymértékben előmozdította és meghatározta a párt ifjúságpolitikai határozata. A határozat meg-

valósítása megyénkben szélesedő társadalmi összefogással kezdődött meg. Lényegesen csökkent az a helytelen személet és gyakorlat, amely az ifjúsággal összefüggő feladatokat csak a KISZ-en keresztül akarta érvényesíteni. Csökkentek a szélsőséges negatív álláspontok az ifjúság megítélésében. Az ifjúsági törvény megjelenése újabb lendületet adott a határozat végrehajtásának. A pártszervezetek irányító, koordináló tevékenysége az ifjúságpolitika területén javult. Különösen a nagyüzemekben bontakozott ki eredményes irányító és koordináló tevékenység, amelynek hatására az üzemi KISZ-szervezetek megerősödtek. Fokozódott a pártszervezetek beszámoltató, ellenőrző tevékenysége. A KISZ pártirányítása tartalmi fejlődésen ment keresztül, az irányító munkában erősödött az eszmei-politikai befolyásoló szerep. Az ifjúság nevelésében a társadalmi elvárásoknak, lehetőségeknek megfelelően arányosabb munkamegosztás alakult ki. A különböző társadalmi és tömegszervezetek elsősorban a szervezeti keretek megtartásában, az anyagi eszközök és feltételek gondosabb biztosításában, a fiatalok közéleti tevékenységének fejlesztésében léptek elő.

Az ifjúságpolitikai határozat és az áprilisi határozat eredményeként javult a KISZ eszmei-politikai nevelőtevékenysége. Az áprilisi határozatot követően nőtt a KISZ aktivitása, erősödött a személyre szóló követelménytámasztás, javult a KISZ-tagság politikai-közéleti aktivitása. A KISZ eredményesen megőszította a fiatalok tömegeit a társadalom és a megye előtt álló feladatok végrehajtására. Eredményesen sikerült mozgósítani a KISZ-tagokat a gazdasági feladatok megvalósítására. A KISZ sikeresen kapcsolódott be a szénhidrogén és husipari beruházás fölött vállalt védnökségbe. A belvízveszély elhárítása és az őszi betakarítási kampányok idején megbecsülést vívtak ki a fiatalok. Közel 20 000 fiatal dolgozott a brigádmozgalomban, közülük 6 ezren az ifjúsági brigádokban. Elismerésre méltó volt a kongresszusi műszakok, illetve a vietnami szakmunkásképző iskola építésére összegyűjtött 2 millió Ft-os felajánlás. A tanulók több központi és helyi építőtábor munkájában segítettek a népgazdaság előtt álló feladatok megvalósításában.

Fejlődött a KISZ-szervezetek várospolitikai tevékenysége, bekapeso-

lódtek a lakóterületi fejlesztési feladatok megvalósításába, kezdeményezték az ifjúsági és uttörőházak építését, fejlesztését és klubok létrehozását.

A tömegpolitikai munka középpontjában a párt politikájának hirdetése, megvalósítása volt. Ebben erősödött a személyreszóló politizálás hatása. Csökkent a nagy rendezvények száma s ezek fő színterévé az alapszervezet vált. Sok sikeres tömegpolitikai akció lebonyolítására került sor /FIN, VIT-napok, SZIN, hódmezővásárhelyi szolidaritási akció/. Ugyanakkor előfordult az is, hogy egyes rendezvényeket, akciókat a formalitás és a tartalomnélküliség jellemezte. A politikai nevelőmunkában elsősorban a nagyüzemek területén sikerült fejlődést elérni, különösen sokat kellett még a téren tenni a szakmunkásképző intézetekben.

A KISZ politikai oktatásában résztvevők száma évi 20-22 ezerről 25-29 ezerre emelkedett, javult a KISZ-en kívüliek bevonása is.

A KISZ politikai nevelőmunkájának is szerepe volt abban, hogy lényeges fejlődés következett be a párttaggá nevelésben. Míg 1970-ben 2756 párttag volt 30 éven aluli, addig 1973-ban 3355. A felvettek között a fiatalok aránya 58,8 %-ról 60,3 %-ra emelkedett. A 30 éven aluli párttagok 47 %-a KISZ-tag volt, akiknek 85 %-át KISZ alapszervezeti ajánlással vették fel a pártba.

A KISZ-tagság közéleti, érdekképviselői tevékenysége szélesebb körben bontakozott ki. Eredményes volt a megyei településfejlesztési versenyben való részvétel, széleskörűen megvalósult "A tegyük többet a falu közművelődéséért akció". A közéleti szereplés szempontjából pozitív hatást váltott ki az ifjúsági törvény helyi végrehajtási utasításainak kimunkálása és az ifjúsági parlamentek országos rendszerének bevezetése 1974-től. Nem történt ugyanakkor előrelépés a tanácsokba és a népfront bizottságokba delegált fiatalokkal való kapcsolattartás vonatkozásában annak ellenére sem, hogy javult arányuk ezek testületeiben. Viszont javult a szakszervezeti KISZ-es aktivistákkal való együttműködés. Nem tudatosult kellő mértékben a sportkörökben végzett KISZ munka sem.

Részeredményeket hozott a KISZ bizottságok kísérlete, a városi lakó-

területi alapszervezetek működtetésében, pedig a KISZ-tagjainak aránya városokban 90 %-ra emelkedett.

A KISZ taglétszám 1970-1974 között 32 339-ről 37 070 főre emelkedett. A dolgozó fiatalok aránya 44 %-ról 54 %-ra nőtt, így meghaladta a tanulófiatalok arányát.

A KISZ rétegmunkája erőteljesebbé, sokoldalubbá vált. A differenciált rétegtevékenység segítésére kialakított szervezeti keretek elsősorban megyei szinten váltak be. A rétegek közötti munka tervszerűbbé, tartalmasabbá vált, de tovább kellett növelni a tanulói és dolgozói terület közötti kapcsolatot.

A KISZ tömegbefolyása elsősorban a nagyüzemekben nőtt, erősödött a politikai jelleg és a bátor kritikai hangnem. Ugyanakkor különösen a kisüzemekben nem volt kellő mértékű a KISZ tömegbefolyása.

A korszerű mezőgazdasági nagyüzemekben nőtt a fiatalok száma és jelentősége. Jelentős volt az alkotó ifjúság pályázatokon a mezőgazdaság területéről résztvevők aránya. Javítani kellett a fiatalok bevonását a tsz-ek vezetésébe.

Az egyetemi-főiskolai KISZ-szervezetek életében fontos változások történtek. A hallgatók jogot kaptak az intézmények vezetőtestületének munkájába, javultak szociális körülményeik, bővültek a szabadidős lehetőségek. Nőtt a hallgatók részvétele a közművelődési feladatok végrehajtásában, a fizikai szülők gyermekeinek felkészítésében és a társadalmi munkában. Ugyanakkor az erőfeszítések ellenére sem történt megfelelő mértékű előrehaladás a nevelőmunkában.

A középfoku tanintézetekben az oktatáspolitikai határozat eredményeként jobb feltételei teremthődtek meg az ifjúsáspolitikai megvalósításának. Nőtt a tanulók öntevékenysége, aktivitása, közéleti tevékenysége, bővültek az érdekvédelmi, érdekképviselői munka lehetőségei.

A fiatal értelmiségiek között elsősorban a műszakiak és közgazdászok körében javult a KISZ munkája. Kevesebb volt az előrelépés a pedagógusok és az agrárszakemberek között.

A kulturális, szabadidős tevékenység eszközei, munkaformái jól szolgálták a szabadidő hasznos eltöltését. A klubmozgalomban kiemelkedő

előrelépés történt, mert 1970-ben hetven, 1975-ben már 147 ifjúsági klub működött. Tartalmi munka továbbfejlesztése szempontjából irányítási gondok jelentkeztek, kevés eredményt sikerült elérni a klubvezetők képzésében, erősíteni kellett a KISZ befolyását a klubokban. Fellendülés következett be az amatőr és öntevékeny művészeti mozgalmakban.

A sportolási feltételek lényegesen nem javultak, s elsősorban a helytelen szemlélet és a nem elég eredményes propaganda miatt nem sikerült lényeges javulást elérni a tömegsportban.

A doktori értekezés végére érve úgy gondolom, hogy lelkiismereti kötelességem köszönetet mondanom azoknak, akik nagy tapasztalatukkal, értékes és megszívlelendő tanácsaikkal segítettek abban, hogy e szerény munka elkészülhetett.

Ezuten szeretnék köszönetet mondani Dr. Csatári Dániel tanszékvezető egyetemi tanárnak, aki volt szíves és vállalta dolgozatom témavezetését, segített abban, hogy szakdolgozatomat követően tartalmasabb elemzés készülhessen Csongrád megye ifjúságmozgalmáról.

Az értekezés megírása során mindvégig segítséget kaptam Szögi Béla elvtárstól a megyei pártbizottság osztályvezetőjétől, aki 1974-ig a Csongrád megyei KISZ Bizottság első titkári megbízatását látta el, s úgy éreztem véleménye, tanácsa nélkülözhetetlen volt a téma megírása szempontjából.

J E G Y Z E T E K

1. Cziepielewski: A Szovjetunió gazdaságtörténete, Kossuth 1977.
Fejlett tőkés országok, Fejlődő országok. Kossuth 1980/81.
2. Hermann István: A 70-es évek ideológiai jellegzetességei
Magyarországon
Az 1970-es évtized a magyar történelemben
Kossuth 1980.
3. A szocialista világrendszer. Kossuth 1980 - 1982.
4. Antal László: Gazdaságirányítási rendszerünk fejlődésének
történeti utja
Válság és megújulás. Kossuth 1982.
5. Berend T. Iván: Utunk a 70-es évtizedig. Az 1970-es évtized a
magyar történelemben. Kossuth 1980.
6. Vitányi Iván: Szellemi életünk fejlődésének tendenciái
Válság és megújulás. Kossuth 1982.
7. MSZMP határozatai és dokumentumai 1967 - 1970. Kossuth 1974.
Az MSZMP X. kongresszusának határozata.
8. MSZMP X. kongresszusának jegyzőkönyve. Kossuth 1971. 112-113.old.
9. MSZMP X. kongresszusának jegyzőkönyve. Kossuth 1971. 423.old.
10. MSZMP ifjúságpolitikájának néhány kérdéséről. Kossuth 1971. 28.old.
11. Uo. 7. old.
12. Megyénk ifjúsága: Dr. Konez János, Szögi Béla, Szeged. 1969.6., 8.old.
13. Megyénk ifjúsága 13-14. old.
MSZMP Csongrád megyei Bizottság Archivum 14.f. 1970. 1.öe.
MSZMP Csongrád megyei Bizottság és a KISZ Csongrád megyei Bizottság
június 2-i együttes ülése 14 - 16. old.
14. Uo. 16. old.
15. Maros Dénes: Az ifjúsági parlamentek és a szocialista demokrácia
Kossuth 1978.
16. Uo.
17. A párt ifjúságpolitikájának néhány kérdése, Kossuth 1970. 45.old.
18. Uo. 45. old.
19. Az MSZMP ifjúságpolitikájának néhány kérdéséről, Kossuth 1971. 9-10.old.
20. A párt ifjúságpolitikájának néhány kérdéséről, Kossuth 1971. 4-5. old.
21. Az MSZMP ifjúságpolitikájának néhány kérdéséről, Kossuth 1971. 4-5.old.
17. old.

22. MSZMP Csongrád megyei Bizottság Archivuma 14.f. 1970. 1.öe.
23. MSZMP Csongrád megyei Bizottság és a KISZ Csongrád megyei Bizottság június 2-i együttes ülése
23. Tájékoztató a kongresszusi munkaverseny politikai és gazdasági tapasztalatairól.
KISZ MB 1970. aug. 28-i ülése
24. MSZMP Csongrád megyei Bizottság Archivuma 14.f. 1970. 1.öe.
25. MSZMP Csongrád megyei Bizottság és a KISZ Csongrád megyei Bizottság június 2-i együttes ülése
25. Megyénk 4 éves fejlődése - további feladataink
Megyei pártértekezlet, Szeged, 1970. 55-56. old.
26. MSZMP Csongrád megyei Bizottság Archivuma 1. f. 1974. 1.öe.
MSZMP Csongrád megyei PB ülés 1974. április 11.: Jelentés az MSZMP KB 1970. február 18-19-i ifjúságpolitikai határozata végrehajtásának megyei tapasztalatairól, különös tekintettel az eszmei, politikai nevelőmunkára.
27. Az MSZMP ifjúságpolitikájának néhány kérdéséről. Kossuth 1971. 19.old.
28. A KISZ KB állásfoglalása a KISZ munkájának néhány időszaki kérdésében. Ifjúsági Nyomda 1966.
29. A párt ifjúságpolitikájának néhány kérdése. Kossuth 1970. 69.old.
30. Uo. 34., 35. old.
31. Uo. 85-86 old.
32. MSZMP Csongrád megyei Bizottság Archivuma 14. f. 1970. 1.öe.
MSZMP Csongrád megyei Bizottság és a KISZ Csongrád megyei Bizottság június 2-i együttes ülése.
33. Uo. 46., 57., 65. old.
34. A KISZ VIII. kongresszusának jegyzőkönyve, ILV 1972. 42.old.
35. Uo. 42., 43., 59., 70., 71. old.
36. Határozatok, dokumentumok 1970/2. Méhes Lajos elvtársnak a KISZ KB első titkárának előadói beszéde a központi bizottság 1970. március 25-i ülésén. ILV 1970. 26., 28., 29., 30. old.
37. Uo. 27. old.
38. MSZMP Csongrád megyei Bizottság Archivuma 14. f. 1970. 1.öe.
39. KISZ MB 1970. augusztus 28-i ülése: Javaslat az MSZMP KB ifjúságpolitikai határozatából a KISZ-re vonatkozó feladataink ütemezésére.

39. MSZMP Csongrád megyei Bizottság Archivuma 14. f. 1971. 1. öe.
KISZ Csongrád megyei Bizottságának beszámolója a KISZ VII. kongresszusa határozatainak végrehajtásáról Csongrád megyében.
1971. nov. 11.
40. MSZMP Csongrád megyei Bizottság Archivuma 14. f. 1971. 1. öe.
KISZ MB 1972. március 25-i ülése: Javaslat a megyei rétegtanácsok feladataira, hatáskörére, személyi összetételére, munkatervére
41. MSZMP Csongrád megyei Bizottság Archivuma 14. f. 1974. 1. öe.
KISZ VB 1974. március 28-i ülése: KISZ Csongrád megyei Bizottság akcióprogramja 1974. április - 1975. április.
42. MSZMP Csongrád megyei Bizottság Archivuma 14. f. 1974. 1. öe.
KISZ Csongrád megyei VB intézkedési terve a KISZ KB 1974. április 17-i határozatának megismertetésére, feldolgozására.
KISZ MB 1974. május 9-i ülése.
43. KISZ Csongrád megyei Bizottságának beszámolója a KISZ VIII. kongresszusa határozatainak végrehajtásáról. Szeged, 1976. ápr. 11.
44. A KISZ IX. kongresszusának teljes jegyzőkönyve ILV 1976. 2. kötet 231. old.
45. A Magyar Kommunista Ifjúsági Szövetség X. kongresszusa, Budapest, 1981. május 29 - május 31. ILV 157. old.
46. MSZMP Csongrád megyei Bizottság Archivuma 14. f. 1970. 1. öe.
MSZMP Csongrád megyei Bizottság és a KISZ Csongrád megyei Bizottság 1970. jun. 2-i együttes ülése 20-24. old.
Megyénk ifjúsága: az ifjúság helyzetének néhány kérdése megyénkben.
MSZMP Csongrád megyei Bizottság PMO 14-17. old.
47. KISZ VIII. kongresszusának jegyzőkönyve ILV 1971. 85. old.
48. A párt ifjúságpolitikájának néhány kérdése, Kossuth 1970. 48. old.
49. MSZMP Csongrád megyei Bizottság Archivuma 14. f. 1970. 1. öe.
MSZMP Csongrád megyei Bizottság és a KISZ Csongrád megyei Bizottság 1970. június 2-i együttes ülése.
50. Megyénk 4 éves fejlődése - további feladataink, megyei pártértekezlet 1970., MSZMP Csongrád megyei Bizottság PMO
51. MSZMP Csongrád megyei Bizottság Archivuma 14. f. 1971. 2. öe.
KISZ Csongrád megyei VB 1971. febr. 4-i ülése: Jelentés az 1970. évi tagkönyvérvényesítés és tagösszeírás politikai és szervezeti tapasztalatairól.

52. MSZMP Csongrád megyei Bizottság Archivuma 14. f. 1970. 1. öe.
MSZMP Csongrád megyei Bizottság és a KISZ Csongrád megyei
Bizottság 1970. jun. 2-i együttes ülése.
53. KISZ Szeged városi Bizottság küldöttgyűlési beszámolója 1973.
november 15., Szegedi Nyomda 1973-4641.
54. A KISZ VIII. kongresszusának jegyzőkönyve ILV 1971. 16., 17.
18., 19. old.
55. Uo. 41., 69. old.
56. MSZMP Csongrád megyei Bizottság Archivuma 14. f. 1972. 1. öe.
KISZ MB 1972. január 27-i ülése: A KISZ Csongrád megyei
Bizottság 1972. évi politikai terve.
57. MSZMP Csongrád megyei Bizottság Archivuma 14. f. 1973. 2. öe.
KISZ Csongrád megyei VB 1973. március 8-i ülése: Tájékoztató
a KISZ-tagsági könyvek érvényesítésének 1972. évi tapasztalatairól.
58. A KISZ KB állásfoglalása az MSZMP KB 1972. november 14-15-i ülésének
határozatairól és a KISZ időszakos feladatairól.
ILV 1972. 15. old.
59. Uo. 16., 24., 27. old.
60. A KISZ KB határozata az ifjúsági szövetség néhány időszakos
feladatáról ILV 1974. 15. old.
61. MSZMP Csongrád megyei Bizottság Archivuma 14. f. 1974. 2. öe.
KISZ Csongrád megyei VB március 28-i ülése: KISZ Csongrád megyei
Bizottság akcióprogramja 1974. április 4 - 1975. április 4.
62. MSZMP Csongrád megyei Bizottság Archivuma 14. f. 1974. 2. öe.
KISZ Csongrád megyei VB 1974. jan. 17-i ülése: Rétegtanácsok 1974.
I. féléves munkatervvel.
63. Jelentés a munkásszállásokon folyó nevelőmunka tapasztalatairól,
KISZ Csongrád megyei Bizottság ifjúságpolitikai tanácsa 1972. december 11.
64. MSZMP Csongrád megyei Bizottság Archivuma, 14.f. 1973. 1. öe.
KISZ MB 1973. május 24-i ülése: A KISZ tevékenysége a munkás
ifjúság körében.
MSZMP Csongrád megyei Bizottság Archivuma 1. f. 1974. 1. öe.
MSZMP Csongrád megyei Bizottság 1974. április 11-i ülése: Jelentés
az MSZMP KB 1970. február 18-19-i ifjúságpolitikai határozata végrehajtásának megyei tapasztalatairól különös tekintettel az eszmei-
politikai nevelőmunkára.

65. MSZMP Csongrád megyei Bizottság Archivuma 14. f. 1970. 1. öe.
MSZMP Csongrád megyei Bizottság és a KISZ Csongrád megyei
Bizottság június 2-i együttes ülése, 45. old.
66. Uo. 7-8. old-
67. Uo. 24. old.
68. Uo. 25. old.
Megyénk ifjúsága: Az ifjúság helyzetének néhány kérdése megyénkben,
Szeged, 1969. MSZMP Csongrád megyei Bizottság PMO
69. Megyénk ifjúsága: Az ifjúság helyzetének néhány kérdése megyénkben,
Szeged 1969., MSZMP Csongrád megyei Bizottság PMO 25. old.
70. Uo. 18. old.
71. MSZMP Csongrád megyei Bizottság Archivuma 14. f. 1970. 1. öe.
MSZMP Csongrád megyei Bizottság és a KISZ Csongrád megyei Bizott-
ság 1970. június 2-i együttes ülése 26. old.
72. Uo. 27. old.
73. Megyénk ifjúsága: Az ifjúság helyzetének néhány kérdése megyénkben,
Szeged, 1969., MSZMP Csongrád megyei Bizottság PMO 18. old.
74. MSZMP Csongrád megyei Bizottság Archivuma 14.f. 1970. 1. öe.
MSZMP Csongrád megyei Bizottság és a KISZ Csongrád megyei Bizottság
1970. jun. 2-i együttes ülése, 47-48. old.
75. Uo. 55. old.
76. A KISZ VIII. kongresszusának jegyzőkönyve ILV 1971. 50., 51., 76. old.
77. MSZMP Csongrád megyei Bizottság Archivuma 14.f. 1972. 1. öe.
KISZ Csongrád megyei Bizottság beszámolója a KISZ VII. kongresszusa
határozatainak végrehajtásáról Csongrád megyében 1971. november 11.
17. old.
78. Uo. 6., 7., 10., 21., 24., 27., 29., 31., és 33. old.
79. MSZMP Csongrád megyei Bizottság Archivuma 14. f. 1973. 2. öe.
80. KISZ Csongrád megyei VB 1973. március 8-i ülése: Tájékoztató a KISZ
tagsági könyvek érvényesítésének 1972. évi tapasztalatairól.
80. MSZMP Csongrád megyei Bizottság Archivuma 14. f. 1974. 1. öe.
KISZ Csongrád megyei Bizottság 1974. május 9-i ülése: A KISZ Csongrád
megyei VB intézkedési terve a KISZ KB 1974. április 17-i "A KISZ
néhány időszakos feladatáról" szóló határozatának megismertetésére,
feldolgozására.

81. MSZMP Csongrád megyei Bizottság Archivuma 14. f. 1974. 2. öe.
KISZ Csongrád megyei VB 1974. márc. 28-i ülése: KISZ Csongrád megyei Bizottságának akcióprogramja 1974. április 4 - 1975. április 4.
82. MSZMP Csongrád megyei Bizottság Archivuma 14.f. 1974. 2. öe.
KISZ Csongrád megyei VB 1974. ápr. 19-i ülése: Feladataink a KISZ KB állásfoglalása és határozata alapján az élelmiszeriparban, a gazdaságban, vízgazdálkodásban, az ÁFÉSZ-ekben dolgozó és falun élő fiatalok körében.
83. Uo.
84. Uo.
85. Uo.
86. A párt ifjúságpolitikájának néhány kérdése, Kossuth 1970. 52.old.
87. Uo. 54. old.
88. Uo. 54. old.
89. Uo. 52-53. old.
90. Uo. 67. old.
91. Uo. 70. old.
92. Uo. 86. old.
93. Az MSZMP ifjúságpolitikájának néhány kérdéséről,
Kossuth 1971. 16. old.
94. Uo. 26. old.
95. Határozatok, dokumentumok: Méhes Lajos elvtársnak, a KISZ KB első titkárának előadói beszéde a Központi Bizottság 1970. március 25-i ülésén. ILV
96. MSZMP Csongrád megyei Bizottság Archivuma 14. f. 1970. 1. öe.
MSZMP Csongrád megyei Bizottság és a KISZ Csongrád megyei Bizottság június 2-i együttes ülése, 28., 34. old.
Megyénk ifjúsága ... Szeged, 1969. 21-24. old.
97. Megyénk ifjúsága ... Szeged, 1969. 32. old.
98. MSZMP Csongrád megyei Bizottság Archivuma 14. f. 1970. 1. öe.
MSZMP Csongrád megyei Bizottság és a KISZ Csongrád megyei Bizottság június 2-i együttes ülése, 34., 44., 45., 47., 49., 56., 59., 63. 64. old.
99. Megyénk 4 éves fejlődése - további feladataink
Megyei párttervezet 1970. MSZMP Csongrád megyei Bizottság PMO 62.old.

100. Uo. 62. old.
101. MSZMP Csongrád megyei Bizottság Archivuma 14. f. 1970. 1.öe.
Javaslat az MSZMP KB ifjúságpölitikai határozatából a KISZ-re vonatkozó feladataink ütemezésére, a X. pártkongresszus, a KISZ VIII. kongresszusra való felkészülés és az 1971. évi fő pölitikai feladataira, KISZ MB 1970. aug. 28-i ülése.
102. MSZMP Csongrád megyei Bizottság Archivuma 14. f. 1970. 2.öe.
Jelentés az 1970. évi tagkönyvérvényesítés és tagösszeírás pölitikai és szervezeti tapasztalatairól.
Csongrád megyei KISZ VB 1971. február 4-i ülése, 5. old.
103. A KISZ VIII. kongresszusának jegyzökönyve ILV 1971. 53., 57., 64., 68. old.
104. MSZMP Csongrád megyei Bizottság Archivuma 14. f. 1971. 1.öe.
KISZ Csongrád megyei Bizottság beszámolója a KISZ VII. kongresszusa határozatainak végrehajtásáról Csongrád megyében 1971. november 11. 8-9. old.
105. Uo. 29. old.
106. Uo. 21. old.
107. A középiskolai KISZ munka továbbfejlesztésére indított kísérlet
megyei tapasztalatai
Megyei KISZ Bizottság 1972. május 5-i ülése.
1-5. old.
108. Uo. 6-7. old. 109.
109. Uo. 8-10. old.
110. MSZMP Csongrád megyei Bizottság Archivuma 14. f. 1978. 1.öe.
A KISZ szervezetek és uttöröcsapatok feladatai az állami oktatásról szóló párt VB határozat megvalósításában.
111. Uo. 11-12. old.
112. Uo. 13. old.
113. Uo. 16. old.
114. Uo. Statisztikai melléklet,
115. Uo. 12. old.
116. MSZMP Csongrád megyei Bizottság Archivuma 14. f. 1973. 2.öe.
Tájékoztató a KISZ tagsági könyvek érvényesítésének 1972. évi tapasztalatairól.
KISZ MB 1973. március 3-i ülése 3-4. old.

117. Uo. 5-6. old.
118. Határozatok dokumentumok 1974/1. A KISZ KB határozata az ifjúsági szövetség néhány időszakos feladatáról. ILV 1974. 15., 22. old.
119. MSZMP Csongrád megyei Bizottság Archivuma 14.f. 1974. 2.öe.
1974. január 17-i KISZ VB ülés.
120. MSZMP Csongrád megyei Bizottság Archivuma 14.f. 1974. 2.öe.
KISZ Csongrád megyei VB 1974. március 28-i ülése: KISZ Csongrád megyei Bizottság akcióprogramja 1974. április 4 - 1975. április 4.
121. MSZMP Csongrád megyei Bizottság Archivuma 1.f. 1974. n 1.öe.
122. MSZMP Csongrád megyei Bizottság 1974. április 11-i ülése: Jelentés az MSZMP KB 1970. február 18-19-i ifjúságpolitikai határozata végrehajtásának megyei tapasztalatairól, különös tekintettel az eszmei-politikai nevelőmunkára.
A KISZ Csongrád megyei Bizottság beszámolója a KISZ VIII. kongresszusa határozatainak végrehajtásáról, 1976. április 11.
MSZMP Csongrád megyei Bizottság Archivuma 14.f. 1970. 1.öe.
MSZMP Csongrád megyei Bizottság és a KISZ Csongrád megyei Bizottság 1970. június 2-i együttes ülése, 34., 37. old.
Megyénk ifjúsága ... Szeged, 1969. MSZMP Csongrád megyei Bizottság PMO 18-21. old.
123. A párt ifjúságpolitikájának néhány kérdése, Kossuth 1970. 53. old.
124. Uo. 53., 54., 57. old.
125. Határozatok, dokumentumok ILV 1970/2. Méhes Lajos elvtársnak a KISZ KB első titkárának előadói beszéde a KB 1970. március 25-i ülésén, 8-9. old.
126. A párt ifjúságpolitikájának néhány kérdése, Kossuth 1970. 60., 72., 80., 84. old.
127. Megyénk 4 éves fejlődése - további feladataink
Megyei pártértekezlet 1970. MSZMP Csongrád megyei Bizottság PMO 65. old.
128. MSZMP Csongrád megyei Bizottság Archivuma, 14. f. 1971. 2.öe.
Jelentés az 1970. évi tagkönyvérvényesítés és tagösszeírás politikai és szervezeti tapasztalatairól.
KISZ Csongrád megyei VB 1971. febr. 4-i ülése.

129. MSZMP Csongrád megyei Bizottság Archivuma 14.f. 1971. 1.őe.
KISZ MB 1971. augusztus 30-i ülése: Tájékoztató a tanintézeti vezetőségválasztások politikai és szervezeti tapasztalairól. 4.old.
130. U.o.
131. A KISZ VIII. kongresszusának jegyzőkönyve ILV 1971. 54., 66., 68.old.
132. MSZMP Csongrád megyei Bizottság Archivuma 14.f. 1971. 2.őe.
KISZ Csongrád megyei Bizottság beszámolója a KISZ VII. kongresszusa határozatainak végrehajtásáról Csongrád megyében.
1971. november 11. 21. old.
133. Uo. 21., 22. old.
134. MSZMP Csongrád megyei Bizottság Archivuma 14.f. 1972. 1. őe.
KISZ MB 1972. nov. 22-i ülése: A KISZ-szervezetek és uttörő-csapatok feladatai az állami oktatásról szóló párt KB határozat megvalósításában.
135. MSZMP Csongrád megyei Bizottság Archivuma 14. f. 1973. 2. őe.
KISZ Csongrád megyei VB 1973. márc. 8-i ülése: Tájékoztató a KISZ tagsági könyvek érvényesítésének 1972. évi tapasztalatairól
2-3. old.
136. Felhívás a felsőoktatási intézmények KISZ-szervezeteihez "Tegyük többet a falu közművelődéséért" Csongrád megyei egyetemi-főiskolai tanács 1973. márc. 26.
137. MSZMP Csongrád megyei Bizottság Archivuma 14.f. 1974. 1.őe.
KISZ Csongrád megyei Bizottság 1974. május 9-i ülése: A KISZ Csongrád megyei VB intézkedési terve a KISZ KB 1974. április 17-i "A KISZ néhány időszakos feladatáról" szóló határozatának megismertetésére, feldolgozására.
MSZMP Csongrád megyei Bizottság Archivuma 14.f. 1974. 2.őe.
KISZ Csongrád megyei VB 1974. március 28-i ülése: A KISZ Csongrád megyei Bizottság akcióprogramja 1974. április 4 - 1975. április 4.
138. MSZMP Csongrád megyei Bizottság Archivuma 1.f. 1974. 1.őe.
MSZMP Csongrád megyei Bizottság 1974. április 11-i ülése: Jelentés az MSZMP KB 1970. február 18-19-i ifjúságpolitikai határozata végrehajtásának megyei tapasztalatairól, különös tekintettel az eszmei-politikai nevelőmunkára.

139. A KISZ Csongrád megyei Bizottság beszámolója a KISZ VIII. kongresszusa határozatainak végrehajtásáról, Szeged, 1976. április 11.
140. A párt ifjúságpolitikájának néhány kérdése, Kossuth 1970. 75 old.
141. Uo. 77. old.
142. Uo. 82. old.
143. MSZMP X. kongresszusának jegyzőkönyve, Kossuth, 423. old.
144. MSZMP ifjúságpolitikájának néhány kérdéséről, Kossuth 1971. 4-5. old.
145. Lsd Ifjúságpolitikai jegyzet, Ifjúsági Lapkiadó Vállalat 1981.
146. MSZMP Csongrád megyei Bizottság Archivuma, 14.f. 1970. 1.öe. 37. old.
147. Uo. 38. old.
148. Lsd Uo. 38-42. old.
149. Uo. 50. old.
150. Uo. 53. old.
151. Uo. 58-61. old.
152. Uo. 61. old.
153. Az MSZMP határozatai és dokumentumai, 1971-1975. Kossuth 1978. 578. old.
154. Vö: MSZMP Csongrád megyei Bizottság Archivuma 1.f. 1974. 1.öe.
1974. április 11-i PB ülés: Jelentés az MSZMP KB 1970. febr. 18-19-i ifjúságpolitikai határozata végrehajtásának megyei tapasztalatairól, különös tekintettel az eszmei, politikai nevelőmunkára.
155. Az MSZMP ifjúságpolitikájának néhány kérdése, Kossuth, 1970. 65. old.
156. Uo. 82. old.
157. MSZMP Csongrád megyei Bizottság Archivuma 14.f. 1970. 1.öe.
Az ifjúság helyzete Csongrád megyében, nevelésének feladatai a párt ifjúságpolitikájának szellemében, 43-44. old.
158. Uo. Vö 42-49. old., 63-66. old.
159. MSZMP Csongrád megyei Bizottság Archivuma 14.f. 1970. 1.öe.
A KISZ 1970. évi munkájának értékelése Csongrád megyében.
160. Vö: MSZMP Csongrád megyei Bizottság Archivuma 14.f. 1971. 1.öe.
KISZ Csongrád megyei Bizottságának beszámolója a KISZ VII. kongresszusa határozatainak végrehajtásáról Csongrád megyében,
161. Ifjúsági Figyelő, 1972/1.szám 12-13. old.
162. Ifjúsági Figyelő 1972/2.szám 5. old.
163. Vö: MSZMP Csongrád megyei Bizottság Archivuma 14.f. 1971. 1.öe.
KISZ Csongrád megyei Bizottságának beszámolója a KISZ VII. kong-

resszusa határozatainak végrehajtásáról Csongrád megyében.

- KISZ Csongrád megyei Bizottságának beszámolója a KISZ.VIII.
kongresszusa határozatainak végrehajtásáról, Szeged,1976.ápr.11.
164. MSZMP Csongrád megyei Bizottság Archivuma, 14. f. 1.őe.
A KISZ 1970. évi munkájának értékelése Csongrád megyében.
165. Uo.
166. Uo. 3. old.
167. Vö: MSZMP Csongrád megyei Bizottság Archivuma 14. f. 1971. 1.őe.
KISZ Csongrád megyei Bizottságának beszámolója a KISZ VII.
kongresszusa határozatainak végrehajtásáról Csongrád megyében.
A KISZ Csongrád megyei Bizottságának beszámolója a KISZ VIII.
kongresszusa végrehajtásáról.
168. Megyénk ifjúsága, KISZ ifjúság helyzetének néhány kérdése
megyénkben,
MSZMP Csongrád megyei Bizottság PMO 32. old.
169. A KISZ Csongrád megyei Bizottságának beszámolója a KISZ VIII.
kongresszusa végrehajtásáról 6. old.
170. MSZMP Csongrád megyei Bizottság Archivuma, 14.f. 1971. 1.őe.
A KISZ agitációs munkájának helyzete, fejlesztésének feladatai
Csongrád megyében.
171. MSZMP Csongrád megyei Bizottságának beszámolója a KISZ VII.
kongresszusa határozatainak végrehajtásáról Csongrád megyében 15.old.
172. A KISZ Csongrád megyei Bizottságának beszámolója a KISZ VIII.
kongresszusa végrehajtásáról, 6.sz. melléklet.
173. Az MSZMP határozatai és dokumentumai 1971-1975.
Kossuth, 1978. 391.old.
174. A KISZ Csongrád megyei Bizottságának beszámolója a KISZ VIII.
kongresszusa végrehajtásáról 8.old.
175. Vö: MSZMP Csongrád megyei Bizottság Archivuma 1.f. 1974. 1.őe.
Jelentés az MSZMP KB ifjúságpolitikai határozata végrehajtásá-
nak tapasztalatairól.
MSZMP Csongrád megyei Bizottság Archivuma, 14.f. 1971. 1.őe.
A KISZ agitációs munkájának helyzete, fejlesztésének feladatai
Csongrád megyében.
KISZ Csongrád megyei Bizottságának beszámolója a KISZ VIII.
kongresszusa határozatainak végrehajtásáról.Szeged,1976.ápr.11.

176. Juliustól-juniussig, Dokumentumok 1956-1957. történetéből, Kossuth, 1981. 161. old.
177. A KISZ KB állásfoglalása a KISZ munkájának néhány időszaki kérdésében, Ifjúsági Nyomda, 2644-66., 26-27. old.
178. Uo. 9-10. old.
179. A párt ifjúságpolitikájának néhány kérdése, MSZMP KB 1970. február 18-19-i ülése, Kossuth 1970. 85. old.
180. MSZMP Csongrád megyei Bizottság Archivuma 14.f. 1971.1.öe. KISZ Csongrád megyei Bizottságának beszámolója a KISZ VII. kongresszusa határozatainak végrehajtásáról Csongrád megyében 20. old.
181. Megyénk ifjúsága, Az ifjúság helyzetének néhány kérdése megyénkben, 36-37. old.
182. MSZMP Csongrád megyei Bizottság Archivuma, 14.f. 1.öe. KISZ Csongrád megyei Bizottságának beszámolója a KISZ VII. kongresszusa határozatainak végrehajtásáról Csongrád megyében, 22. old., illetve mellékletek 14/a Ifjúsági Figyelő 1972/2. 18. old.
183. A KISZ Csongrád megyei Bizottságának beszámolója a KISZ VIII. kongresszusa határozatainak végrehajtásáról, Szeged, 1976. ápr. 11.
184. Megyénk ifjúsága, Az ifjúság helyzetének néhány kérdése megyénkben 40-41. old.
Maros Dénes: Az ifjúsági parlamentek és a szocialista demokrácia, Kossuth, 1978.
185. MSZMP Csongrád megyei Bizottság Archivuma, 14.f. 1971.2.öe. Tájékoztató az ifjúság képviselőinek alakulásáról a különböző szintű tanácsokban, az országgyűlési és tanácsválasztások után megyénkben, KISZ Megyei VB 1971. május 20-i ülése.
186. A KISZ Csongrád megyei Bizottságának beszámolója a KISZ VIII. kongresszusa határozatainak végrehajtásáról, Szeged, 1976. április 11., 9. old.
187. Megyénk ifjúsága, KISZ ifjúság helyzetének néhány kérdése megyénkben, 44. old.
188. MSZMP Csongrád megyei Bizottság Archivuma 14.f. 1971. 2.öe. Jelentés a KISZ MB és járási, városi bizottságok kezelésében levő ifjúsági objektumok állapotáról, fejlesztésük lehetőségeiről.

geiről és irányairól, közelebbi és távlati alternatívafeladatok.

189. MSZMP Csongrád megyei Bizottság Archivuma 14.f. 1973.2.öe.

Együttműködési megállapodás a Csongrád megyei Tanács VB és a Csongrád megyei KISZ VB között, 1973. március 29.

190. Törvény az ifjúságról, Országos Ifjúságpolitikai és Oktatási Tanács 1971.

191. A KISZ Csongrád megyei Bizottságának beszámolója a KISZ VIII. kongresszusa határozatainak végrehajtásáról, Szeged, 1976. április 11. 9.old.

192. Uo. 9.old.

MELLÉKLETEK

1. sz. melléklet

A KISZ taglétszámának alakulása Csongrád megyében

1969 - 1979 között⁺

Év	asz.száma	taglétsz.	üzemi KISZ-tag	mezőgazd KISZ-tag	tanuló KISZ-tag	egyéb KISZ-tag
1969	1094	32634	8087	4294	16431	3822
1970	1096	32339	8512	4787	15438	3602
1971	1100	33731	8489	4181	17205	3856
1972	1154	36616	11100	3677	18135	3694
1973	1134	36361	11713	3458	17261	3889
1974	1149	37070	13043	3422	16431	4174
1975.	1102	33299	11917	2401	15392	3589

+ A táblázat készült: 1. Adatok, tények Csongrád megye ifjúsági munkájáról /1968/71/.

MSZMP Csongrád megyei Biz. Archivum
14 f. 1971. 1 öe.

2. A KISZ Csongrád megyei Bizottság beszámolója a KISZ VIII. kongresszusa határozatainak végrehajtásáról.

**A KISZ-szervezetek helyzetének alakulása
a munkásifjúság körében
1964 - 1973**

Év	alapszervezetek száma	taglétszám
1964	213	8253
1965	259	8194
1966	259	8250
1967	252	8443
1968	254	8927
1969	274	9405
1970	297	9909
1971	304	10277
1972	335	10695
1973	375	11502

MSZMP Csongrád megyei Biz. Archivum
14 f. 1973. 1. öe.

KISZ NB 1973. május 23-i ülése
A KISZ tevékenysége a munkásifjúság
körében 12. o.

KISZ GAZDASÁGI ÉPÍTŐMUNKÁT SEGÍTŐ TEVÉKENYSÉGE

Tevékenység megnevezése	1970	1971	1972	1973	1974	1975
Helyi védnökségvállalások száma	45	26	37	46	52	60
Központi építőtáborban résztvevők	757	670	770	700	780	660
Megyei építőtáborban résztvevők	675	600	600	800	1170	1290
Ifjúsági brigádok	+	429	473	697	582	594
Ifjúsági brigádokban dolgozók	+	4523	4952	6652	6052	6295
Nem ifjúsági brigádban dolgozók	12731	8519	7501	7915	11105	13857
Kiváló ifju munkás, szakmunk. mozg.	+	299	604	1010	1161	1595
Kiv. ifju mérnök, Techn. Közgazd. mozg.	+	65	97	76	217	196
Kommunista műszakok száma	116	73	87	108	233	242
Komm. műszakban résztvevők száma	+	11587	13941	14813	17871	20295
Szolidaritási szlára befiz. összeg	+	122500	436000	420000	382600	1.609476

Adatok: KISZ Csongrád megyei Bizottságának beszámolója a KISZ VIII. kongresszusa
határozatainak végrehajtásáról, Szeged, 1976. ápr. 11. á

MSZMP Csm-i Bizottságának Archivuma 14. f. 1971. 1.01.

KISZ Csongrád megyei Bizottságának beszámolója a KISZ VII. kongresszusa
határozatainak végrehajtásáról /Csongrád megyében /Adatok, tények
Csongrád megye ifjúsági munkájáról 1968/71/.

+ -el jelzett adatok nem álltak rendelkezésre

POLITIKAI KÉPZÉS, VEZETŐKÉPZÉS

Év	KISZ oktatási		Propagandisták		Vezetőképzésen résztvevők száma	
	körök	résztvevők	száma	ebből párttag	1 hetes	4 - 6 hetes
1970	926	23532	799	+	+	+
1971	775	21314	754	297	2717	111
1972	855	22514	855	368	2631	159
1973	871	21089	834	393	3337	111
1974	1068	25832	903	470	3134	140
1975	1225	29007	1256	545	1972	229

Adatok: KISZ Csongrád megyei Bizottságának beszámolója a KISZ VIII. kongresszusa határozatainak végrehajtásáról. Szeged, 1976. épl. 11.

MSZMP Csm-i Bizottság Archivuma, 14 f. 1971. 1 ol.

KISZ Csongrád megyei Bizottságának beszámolója a KISZ VII. kongresszusa határozatainak végrehajtásáról Csongrád megyében.

+ -el jelzett adatok nem álltak rendelkezésre

KISZ SZERVEZETEK PÁRTTAGGÁ NEVELŐ ÉS AJÁNLO TEVÉKENYSÉGE

Év	Pártba felvett KISZ tagok	KISZ ajánlások száma	aránya %	Párttagok aránya a KISZ-ben	KISZ taglétszám
1971	983	509	52	1181	33731
1972	690	482	70	1740	36616
1973	331	252	76	2064	36361
1974	401	310	76	2155	37070
1975	540	461	85	1887	33290

Adatok: KISZ Csongrád megyei Bizottságának beszámolója a KISZ VIII. kongresszusa határozatainak végrehajtásáról. Szeged, 1976. ápr. 11.

KIEMELKEDŐ KULTURÁLIS RENDEZVÉNYEK ÉS MUNKAFORMÁK

R e n d e z v é n y	1971.	1972.	1973.	1974.	1975.
Ki Mit Tud?		10500			
Egyetemi-főiskolai Kulturális Napok		600			
Erkel Diákünnepok Megyei Rendezvényei		4500			4600
Petőfi évforduló politikai vetélkedője			700		
VIT vetélkedő			5500		
Felszabadulási vers és prózamondó verseny			300		
Felszabadulási vetélkedő					320
Ifjúság Napok kulturális rendezvényei					450
Szaksz. tanulók "Zugjon a dalunk" bemutatója					180
Ifjúsági klubok száma	71	75	93	120	147
Mártélyi Ifj. Képzőművész tábor résztvevői	66	66	68	68	65

Adatok: A KISZ Ösm-i Bizottságának beszámolója a KISZ VIII. kongresszusa határozataiból
végrehajtásáról. Szeged, 1976. április 11.